

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์
นวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบท

ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ นวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบท

การศึกษาวิจัยนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืนได้กำหนดการลงพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย เพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมมิติในการพัฒนารอบด้าน อีกทั้งสามารถประเมินการเชื่อมโยงทุนทางสังคมและทุนทางปัญญาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้พื้นที่เป้าหมาย จำนวน 5 แห่ง ครอบคลุมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ได้แก่ **ภาคเหนือ** ชุมชนบ้านนาทีก ตำบลสะลวง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** ชุมชนตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น **ภาคกลาง** ชุมชนบ้านหนองแค ตำบลหนองน้อย อำเภอดงสัก จังหวัดชัยนาท **ภาคตะวันออก** ชุมชนตำบลบ่อขวางทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี และ**ภาคใต้** ชุมชนตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช การคัดเลือกพื้นที่ดังกล่าวนี้ได้จากการแนะนำของเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในภูมิภาคร่วมกับพัฒนากรจังหวัด โดยในแต่ละพื้นที่ได้ทำการศึกษาใน 2 ประเด็น ได้แก่

1) **นัยสำคัญของทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา** เพื่อให้เห็นความชัดเจนของทุนทางสังคมที่ฝังอยู่ภายในทั้งในระดับบุคคล/กลุ่ม/ชุมชนที่เอื้อต่อความสำเร็จของการพัฒนา อีกทั้งเอื้อต่อการพัฒนาทุนทางปัญญา

2) **การสัมมนาระดมความคิดเห็น** โดยใช้แบบสอบถามที่ประยุกต์จากแบบสอบถาม Social Capital Assessment Tool ให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย โดยมีประเด็นสำคัญ อาทิ การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน บทบาทของสถาบันในสังคม รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

อนึ่ง ในแบบสอบถามได้กำหนดค่าน้ำหนักของคะแนนรวม 5 อันดับ คือ

- 5 = มากที่สุด / เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 4 = มาก / เห็นด้วย
- 3 = ปานกลาง / ไม่แน่ใจ
- 2 = น้อย / ไม่เห็นด้วย
- 1 = น้อยที่สุด / ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

โดยการคำนวณช่วงคะแนนเป็นดังนี้

ค่าเฉลี่ยช่วง	1.00 - 1.50	แสดงถึงระดับ “น้อยที่สุด / ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง”
	1.51 - 2.50	แสดงถึงระดับ “น้อย / ไม่เห็นด้วย”
	2.51 - 3.50	แสดงถึงระดับ “ปานกลาง / ไม่แน่ใจ”
	3.51 - 4.50	แสดงถึงระดับ “มาก / เห็นด้วย”
	4.51 - 5.00	แสดงถึงระดับ “มากที่สุด / เห็นด้วยอย่างยิ่ง”

ก.1 กรณีศึกษาชุมชนภาคเหนือ : ชุมชนบ้านนาทีก ตำบลสะลวง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

ก.1.1 นัยสำคัญของทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา

บ้านนาทีก มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานนับร้อยปี โดยชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับชื่อของหมู่บ้าน และตำนานหมู่บ้าน จำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ความเชื่อที่ 1 เชื่อกันว่าในอดีตนั้น หมู่บ้านนาทีกได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะการทำนา พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา (ร้อยละ 80) อีกทั้งพื้นที่ของหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นที่ราบกลางหุบเขา มีป่าไม้ล้อมรอบ มีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ โดยเฉพาะหมูป่า ซึ่งมักจะลงมาทำลายพืชผล ไร่ นา เป็นร่องยาว ทำให้เรียกขานหมู่บ้านนี้ว่า “หมู่บ้านนาทีก” (“ทีก” เป็นภาษาเหนือ หมายถึง ลักษณะของการขาดวิน เสียหาย ไม่สมบูรณ์)

ความเชื่อที่ 2 แม่น้ำแมริม ในอดีตมีการเล่าสืบต่อกันว่า ได้มีคนไปหาปลา และพบเห็นเรือทองคำลอยมาทางแม่น้ำห้วยจอก ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลลงผ่านกลางหมู่บ้านลงสู่แม่น้ำแมริม ชาวบ้านเชื่อกันว่า ถ้าหากใครพบเห็นเรือทองคำดังกล่าว จะทำให้หาปลาได้เป็นจำนวนมาก และหากทำการเกษตรก็จะได้ผลดีตลอดปี จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า หมู่บ้านนาเอือ (“เอือ” เป็นภาษาเหนือ หมายถึง “เรือ”) เวลาผ่านไปการเรียกขานก็เพี้ยนไปเป็น “หมู่บ้านนาทีก”

บ้านเรือนส่วนใหญ่สร้างอยู่ติดกับถนนสายหลักและบริเวณซอยต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวครึ่งไม้ครึ่งปูน มีประมาณ 2 ห้องนอน ตรงกลางเป็นห้องโถง ห้องครัวจะอยู่ด้านหลังของตัวบ้านและนิยมใช้เตาถ่านมากกว่าเตาแก๊ส ส่วนห้องน้ำสร้างแยกไว้ด้านนอกตัวบ้าน บ้านเกือบทุกหลังคาเรือนมีเก้าอี้สำหรับนั่งเล่น รับแขกหรือใช้พักผ่อนในยามเย็น รวมทั้งใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ประดิษฐ์ดอกไม้ ฝึกดาต้า นัดประชุมกลุ่ม และมีการจัดสรรพื้นที่รอบบ้านสำหรับเพาะปลูกพืชผักสวนครัว ผลไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์ บ้านเรือนในหมู่บ้านนาทีกนั้นปลูกติดกัน ไม่มีรั้วรอบขอบชิด สามารถไปมาหาสู่กันได้ตลอดเวลา สภาพความเป็นอยู่จึงมี

ลักษณะช่วยเหลือ และพึ่งพาอาศัยกัน มีความไว้วางใจกันภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นทุนทางสังคม ที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านของตน โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คือ “หมู่บ้านแห่งความสามัคคี ร่วมกันพัฒนา รักษา รักษา มั่งคั่งแก้ปัญหาความ ยากจน”

นอกจากนั้น ผู้นำชุมชนถือว่าเป็นทุนทางสังคมระดับจุลภาคที่มีบทบาทสำคัญ ในการเชื่อมประสานคนในชุมชนในการร่วมทำกิจกรรม ทำให้เกิดการรวบรวม ประสาน และจัดการความรู้/ภูมิปัญญาในชุมชน การเชื่อมระหว่างทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา ดังนั้น ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนา ซึ่งสามารถแบ่งระดับทุนทางสังคม ดังนี้

ทุนทางสังคมระดับจุลภาค(Micro-Level) หรือระดับปัจเจก (Individual)

ผู้นำชุมชนถือว่าเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาบ้านนาหูกได้อย่างรวดเร็ว จากความตั้งใจจริงในการทำงาน การผานความรู้ทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เรื่องของความอยากทำ และความชอบ ทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตัวเอง ยกย่องทางความคิด พยายามแสวงหาสิ่งใหม่ๆ จนเกิดองค์ความรู้ในเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาให้เป็นรูปธรรมได้ ทั้งนี้ **ผู้นำที่เป็นทางการ** ได้แก่ นายวีระเดช เจริญดี เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนาหูก เป็นผู้นำที่มีความเข้มแข็ง วิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถด้านการพัฒนาชุมชนให้ไปสู่ความเจริญที่ยั่งยืน ส่วน **ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ** ได้แก่ นายบุญธรรม มั่งสาสดี เป็นผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้นำด้านการทำพิธีทางศาสนา เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีพตามหลักศีลธรรมอันดีงาม นางกัลยาเย็นใจ เป็นผู้นำด้านการพัฒนาศักยภาพสตรี ส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมให้กับกลุ่ม แม่บ้านเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และนางณัฐมาศ ฤทธิ์เรืองโรจน์ เป็นผู้นำด้านการอาสาพัฒนาชุมชน ประสานงานองค์กรเอกชนและหน่วยงานราชการ มีความสามารถจัดทำเอกสารสารสนเทศ ข้อมูลในชุมชน/หมู่บ้าน

ทุนทางสังคมระดับชุมชน/กลุ่ม/องค์กร (Meso-level)

การใช้ชีวิตประจำวันมีความเกี่ยวข้องและปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างอยู่เสมอ ซึ่งในชุมชนมีการรวมกลุ่มและองค์กรทางสังคมรูปแบบต่างๆ ก่อตัวเป็นทุนทางสังคมระดับกลาง (Meso-level) ดังปรากฏในรูปของการรวมกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายต่างๆ จำนวน 27 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า SML กลุ่มเยาวชน ธนาคารประชาชน โรงสีข้าวชุมชน กองทุนหมู่บ้าน ตลาดนัดชุมชนพื้นบ้าน กลุ่มธนาคารข้าว ธนาคารวัว-ควาย กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มชุมชนต้นแบบลูกค้าธกส. กลุ่มพลังชุมชน พลังแผ่นดินขจัดสิ้นยาเสพติด กลุ่มสตรีสหกรณ์ กลุ่ม อสม. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน กลุ่ม Project Hope กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มโครงการ Mobile ICT กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มปฎิบัติระบบกรองเติมอากาศ กลุ่มสวัสดิการออม

ทรัพย์ชุมชน กลุ่มน้ำยาเอนกประสงค์ กลุ่มน้ำมันไบโอดีเซล กลุ่มคน เอาถ่าน และกลุ่มแกะสลัก ความสัมพันธ์ภายในและภายนอกกลุ่ม ทำให้เกิดจิตสำนึก คำนึงร่วมกันในการหาแนวทางในการพัฒนาชุมชน

กลุ่มเกษตรอินทรีย์ เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน กลุ่มเริ่มก่อตัวจากความสนใจของชาวบ้าน กลุ่มหนึ่ง ซึ่งได้เรียนรู้ รับรู้ผลของความผิดพลาดจากการทำเกษตรเคมีในอดีต การเจ็บป่วยของตนเอง สมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้าน สัตว์เลี้ยง และสัตว์ที่เป็นอาหารได้ตามท้องไร่ท้องนา อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวได้นำไปสู่การเรียนรู้แนวคิดและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรไม่ว่าจะเป็น การเรียนรู้ตามธรรมชาติด้วยตนเอง การถ่ายทอดของบรรพบุรุษ การแลกเปลี่ยนความรู้กับภายนอกชุมชนโดยการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในฟาร์มลักษณะกระบวนการกลุ่ม กิจกรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ ถึงแม้ว่าการทำเกษตรอินทรีย์ต้องใช้ความละเอียดอ่อนหลายขั้นตอน ใช้เวลาและแรงงานมากขึ้นในการจัดเตรียม และดำเนินการ แต่ความร่วมมือร่วมใจในชุมชนทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพขึ้น โดยเริ่มจากการปลูกข้าวอินทรีย์ ถั่วเหลืองอินทรีย์ และพืชผักสวนครัวอินทรีย์ ตามลำดับ จนเมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น ก็ได้การขยายเครือข่าย (Bridging Social Capital) ไปยังกลุ่มอื่นๆ โดยมีการสร้างผู้นำเกษตรอินทรีย์ขึ้นในชุมชนก่อน แล้วสนับสนุนให้กลุ่มผู้นำขับเคลื่อนโดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และการถ่ายทอดเพื่อขยายผลให้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ ในชุมชนและชุมชนข้างเคียง รวมทั้งพัฒนาต่อยอดความรู้ไปอย่างกว้างขวางจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้แนวคิดและวิธีการเกษตรอินทรีย์ขยายไปอย่างรวดเร็ว โดยมีกฎกติกาหรือบรรทัดฐานร่วมกันเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ตลอดจนเกิดแรงกดดันกลางให้สมาชิกกลุ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีการสร้างเครือข่ายขยายออกไปในเขตอำเภอแมริม แม่แตงและหางดง

ทุนทางสังคมระดับมหภาค (Macro-level)

ทุนทางสังคมระดับมหภาค (Macro-level) เป็นทุนทางสังคมที่แฝงอยู่ในประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อที่ฝังอยู่ในชุมชน ซึ่งถือว่ามีความสำคัญในการกำหนดคุณลักษณะชุมชน บ้านนาหูก วิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ค่อนข้างเรียบง่ายผูกพันกับธรรมชาติ และมีความเชื่อเพื่อผืนผืน ได้รับอิทธิพลมาจากประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ อย่างเช่นประเพณีแหกนา ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านกระทำขึ้นก่อนที่จะมีการปลูกข้าว โดยมี "ก้าง" (เป็นภาษาเหนือ หมายถึง การนำไม้มาไขว้กันขึ้นให้ป็นสี่ด้าน) เพื่อวางสิ่งของเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นการบอกกล่าว และเป็นการแสดงความเคารพต่อผีไร่ผืนนา ตลอดจนเป็นสัญญาณบอกถึงการเริ่มต้นของการเพาะปลูก และประเพณีเลี้ยงผีฝ่ายห้วยนาหูก เป็นการเลี้ยงผีที่สิ่งสถิตอยู่ตามลำห้วยนาหูก ที่

ทำหน้าที่ปกป้องดูแลรักษาห้วยน้ำเอาไว้ ให้ชาวบ้านได้มีน้ำใช้ในการเกษตรกรรมตลอดทั้งปี ชาวบ้านนิยมใช้สุนัขที่มีสีแดงหรือสีทองแทนดวงคำ เพื่อเป็นการขอบคุณผีห้วยน้ำที่ทำให้ได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ การบูชาผีห้วยน้ำ นั้นจะกระทำหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จสิ้นแล้ว ประเพณีเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านมีสัมพันธ และเชื่อมโยงกับธรรมชาติ เห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติและนำไปสู่การวางแผนและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ

ส่วนประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ และความเป็นสิริมงคลของชาวบ้านที่ยังยึดถือปฏิบัติกัน ได้แก่ ประเพณีผีปู่ย่า (ผีบรรพบุรุษ) การเลี้ยงผีปู่ย่ากระทำขึ้นเพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว ความร่มเย็นของครอบครัวและความเป็นสิริมงคล ในแต่ละบ้านจะมีบ้านต้นตระกูล และคนที่เป็นเครือญาติกันในหมู่บ้านจะมาร่วมกันทำพิธีที่บ้านต้นตระกูล ทำให้ได้พบปะพูดคุยไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบกัน และเมื่อหมู่บ้านเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงที่คาดไม่ถึง เช่น ชาวบ้าน ประสบความเจ็บป่วยเดือดร้อน หรือกรณีมีคนตายติดๆ กันในบ้าน เกินกว่า 3 หลังคาเรือนในเวลาไล่เลี่ยกัน ชาวบ้านจะถือว่า “ซัดบ้านซัดเมือง” และจะร่วมกันทำพิธีการ สืบชะตาบ้าน เพื่อขจัดสิ่งชั่วร้ายออกไป ซึ่งนัยยะสื่อถึงการร่วมกันในการแก้ปัญหา

นอกจากนั้นด้านความเชื่อต่างๆ ที่ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ ได้แก่ ความเชื่อหากผู้หญิงคนใดคลอดบุตรจะต้องอยู่เดือน เป็นระยะเวลา 30 วัน ซึ่งจะให้อยู่แต่ในห้องไม่ให้ออกไปที่ใด เพื่อเป็นการรักษานามัยมารดา โดยให้ดื่มยาสมุนไพร ควบคุมอาหารการกิน เช่น ไม่ให้รับประทานอาหารคาวจำพวกเนื้อวัว เนื้อควาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคต่างๆ ส่วนความเชื่อที่ว่าหากมีแขกมาเยี่ยมเยียนห้ามกวาดบ้านตามหลังแขก เพราะจะทำให้เกิดความเบื่อนายต่อกัน ความเชื่อที่ว่าหากมีการขึ้นบ้านใหม่ ต้องขนสิ่งของทั้งหมดออกจากบ้าน ไม่ให้เหลือแม้แต่ชิ้นเดียว และมีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดเพื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายในบริเวณบ้านออกไป และการผัดผี ในแต่ละบ้านจะมีหิ้งสำหรับผีเรือน เปรียบเสมือนเป็นผู้ดูแลปกป้องรักษาบ้าน หากมีแขก หรือผู้ที่มิใช่คนในครอบครัวกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ปีนหน้าต่าง ประทุ ถือว่าเป็นการผัดผี ต้องมีการขอขมา โดยมีข้าวตอก ดอกไม้ น้ำส้มป่อย และเงินจำนวน 12 บาท เป็นเครื่องขอขมา ความเชื่อเหล่านี้ล้วนแฝงนัยยะที่ดีงามในการอยู่ร่วมกันและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อในชุมชนบ้านนาหูกียึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เปรียบเสมือนความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) นำไปสู่บรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านช่วยแรงงาน และแบ่งปันอาหารการกินที่หามาได้ เกิดลักษณะที่เป็นกลุ่มเครือญาติ ซึ่งความสัมพันธ์เช่นนี้ก่อให้เกิดผลดีแก่ชุมชน คือ เพิ่มความเป็นปึกแผ่น และสามารถควบคุมวิถีชีวิตให้เป็นไปในแนวทางที่สังคมต้องการได้ อีกทั้งยังรวมถึง

การตระหนักถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงถึงการมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ นำไปสู่การร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความสมดุลและยั่งยืน

ก.1.2 การสัมมนาระดมความคิดเห็นในพื้นที่เป้าหมาย

การสัมมนาระดมความคิดเห็นของคนในชุมชนบ้านนาหีก จัดขึ้น ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านนาหีก โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชน อาสาสมัครชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งสิ้นจำนวน 36 คน สาระสำคัญของการสัมมนาจำแนกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย ส่วนที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม และส่วนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบจากสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ ก-1 พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาและเป็นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 69.4) อายุอยู่ในช่วงระหว่าง 46 - 60 ปี (ร้อยละ 61.1) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 80.5) ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 69.4) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนอยู่ในช่วง 41-60 ปี (ร้อยละ 72.1) เป็นหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 72.2) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1 - 4 คน (ร้อยละ 72.2) มีงานทำ (ร้อยละ 88.9) ประกอบอาชีพเกษตรกร และรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 38.9 และ 38.9 ตามลำดับ) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท (ร้อยละ 66.7) จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้อยู่ในช่วง 1 - 2 คน (ร้อยละ 55.6) รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน 5,000 - 10,000 บาท (ร้อยละ 38.8) รายได้ไม่เพียงพอ (ร้อยละ 72.2) และมีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 80.6)

ตารางที่ ก-1 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	25	69.4
หญิง	11	30.6
รวม	36	100.0
อายุ		
15 – 30 ปี	1	2.8
31 – 45 ปี	7	19.4
46 – 60 ปี	22	61.1

รายงานการศึกษาดัชนีสมรรถนะ
โครงการ “นวัตกรรมของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืน”

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
มากกว่า 60 ปี	6	16.7
รวม	36	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	5	13.9
สมรส	29	80.5
หม้าย	2	5.6
หย่า	-	-
แยกกันอยู่	-	-
รวม	36	100.0
ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเรียน	2	5.6
ประถมศึกษา	25	69.4
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	3	8.3
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	6	16.7
ปริญญาตรี	-	-
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	36	100.0
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน		
1 – 20 ปี	2	5.6
21 – 40 ปี	2	5.6
41 – 60 ปี	26	72.1
มากกว่า 60 ปี	6	16.7
รวม	36	100.0
สถานภาพในครอบครัว		
เป็นหัวหน้าครอบครัว	26	72.2
ไม่ได้เป็นหัวหน้าครอบครัว	10	27.8
รวม	36	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 - 4 คน	26	72.2

รายงานการศึกษาดัชนีสมรรถนะ
โครงการ “นวัตกรรมของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืน”

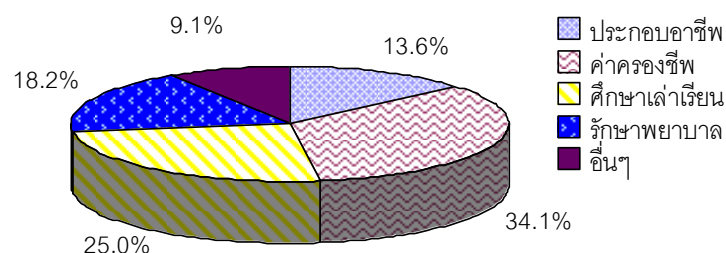
คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
5 - 8 คน	10	27.8
มากกว่า 8 คน	-	-
รวม	36	100.0
สถานภาพการทำงาน		
มีงานทำ	32	88.9
ระหว่างหางาน	1	2.8
ว่างงาน	3	8.3
รวม	36	100.0
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ	3	8.3
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	1	2.8
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	2	5.5
เกษตรกร	14	38.9
รับจ้างทั่วไป	14	38.9
แม่บ้าน	1	2.8
อื่นๆ	1	2.8
รวม	36	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	24	66.7
5,000 - 10,000 บาท	8	22.2
10,001 - 15,000 บาท	4	11.1
15,001 - 20,000 บาท	-	-
มากกว่า 20,000 บาท	-	-
รวม	36	100.0
จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้		
1 - 2 คน	20	55.6
3 - 4 คน	9	25.0
มากกว่า 4 คน	7	19.4
รวม	36	100.0

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	9	25.0
5,000 - 10,000 บาท	14	38.8
10,001 - 15,000 บาท	6	16.7
15,001 - 20,000 บาท	6	16.7
มากกว่า 20,000 บาท	1	2.8
รวม	36	100.0
ความเพียงพอของรายได้		
เพียงพอ	10	27.8
ไม่เพียงพอ	26	72.2
รวม	36	100.0
ภาระหนี้สิน		
มีหนี้สิน	29	80.6
ไม่มีหนี้สิน	7	19.4
รวม	36	100.0

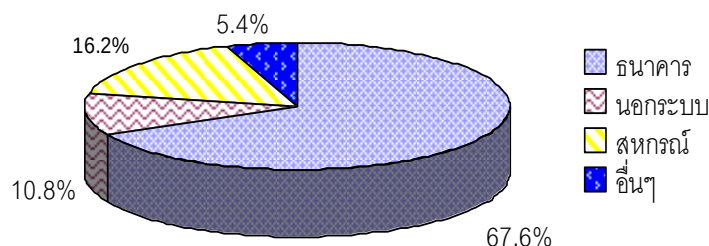
ที่มา : จากการสำรวจ

แผนภาพที่ ก-1 ร้อยละของวัตถุประสงค์หนี้สิน

จากแผนภาพที่ 5-1 พบว่า วัตถุประสงค์หลักของหนี้สินคือ ค่าครองชีพ เช่น ค่าอาหาร ที่พัก รองลงมาคือ ค่าศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน ค่ารักษาพยาบาล ค่าประกอบอาชีพ เช่น ค่าปุ๋ย ค่าเช่าที่ดิน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 34.1 25.0 18.6 13.6 และ 9.1 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-2 ร้อยละของแหล่งกู้ยืม

จากแผนภาพที่ ก-2 พบว่า แหล่งของการกู้ยืม คือ ธนาคาร รองลงมาคือ สหกรณ์ กู้ยืม นอกระบบ และอื่นๆ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน ตามลำดับ (ร้อยละ 67.6 16.2 10.8 และ 5.4 ตามลำดับ)

ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย

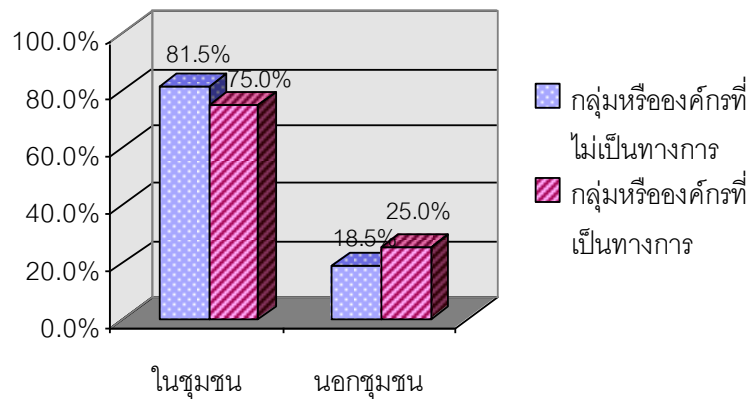
จากตารางที่ ก-2 พบว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการร้อยละ 83.3 และ กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ ร้อยละ 88.9 จะเห็นว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ มากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเล็กน้อย และในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรนั้นจำนวน กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเฉลี่ยมีมากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ โดยจะเห็นได้จาก จำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 กลุ่ม ขณะที่จำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 กลุ่ม อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบจำนวนครั้งที่เข้าร่วมกลุ่มหรือ องค์กรแล้ว พบว่า กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการมีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ 1.23 ครั้งต่อเดือน ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการที่มีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ครั้งต่อเดือน

ตารางที่ ก-2 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเข้าร่วมกลุ่ม หรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ประเด็น		การเข้าร่วมกลุ่ม		จำนวนกลุ่มที่เข้าร่วม		จำนวนครั้งที่เข้าร่วม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	S.D.	เฉลี่ยต่อเดือน	S.D.
1) กลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ	เข้าร่วม	30	83.3	2.73	2.05	1.72	1.22
	ไม่ได้เข้าร่วม	6	16.7				
	รวม	36	100.0				
2) กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ	เข้าร่วม	32	88.9	3.72	1.53	1.23	0.83
	ไม่ได้เข้าร่วม	4	11.1				
	รวม	36	100.0				

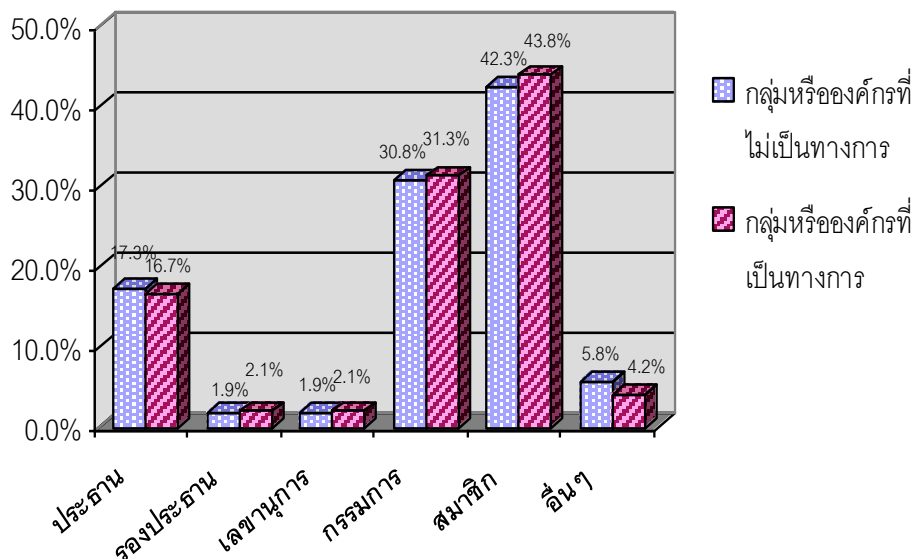
ที่มา : จากการสำรวจ

แผนภาพที่ ก-3 ร้อยละของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าร่วมจำแนกตามพื้นที่

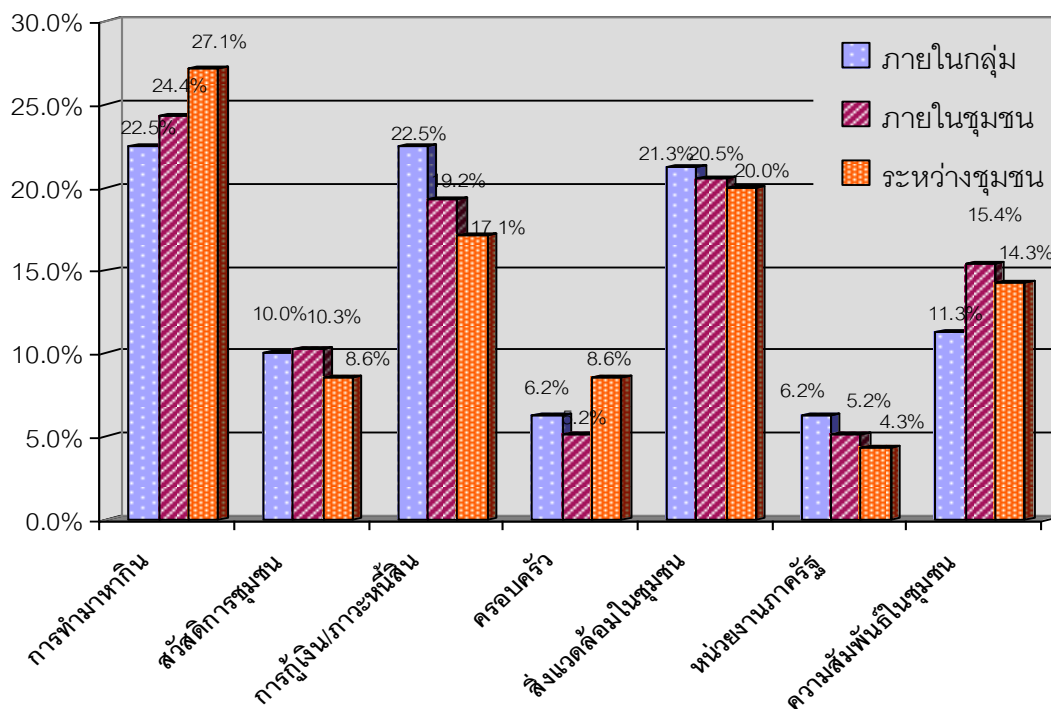
จากแผนภาพที่ ก-3 พบว่า กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มหรือองค์กรที่อยู่ในชุมชน (ร้อยละ 81.5 และ 75.0 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-4 ร้อยละของบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

จากแผนภาพที่ ก-4 พบว่า บทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิก รองลงมาคือ กรรมการ และประธาน ตามลำดับ (ร้อยละ 43.8 31.3 และ 16.7 ตามลำดับ) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ คือ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิก รองลงมาคือ กรรมการ และประธาน ตามลำดับ (ร้อยละ 42.3 30.8 และ 17.3 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-5 ร้อยละของการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในระดับต่างๆ

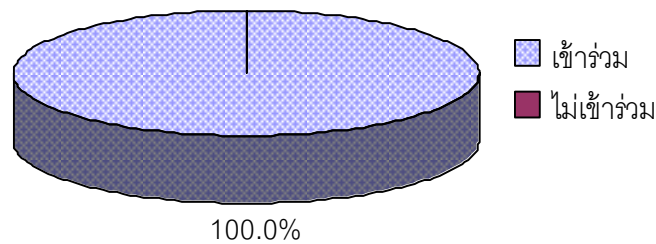

จากแผนภาพที่ ก-5 พบว่า ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มหรือองค์กรของตนเองที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน สวัสดิการชุมชน ปัญหาครอบครัว และปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ (ร้อยละ 22.5 22.5 21.3 11.3 10.0 6.2 และ 6.2 ตามลำดับ)

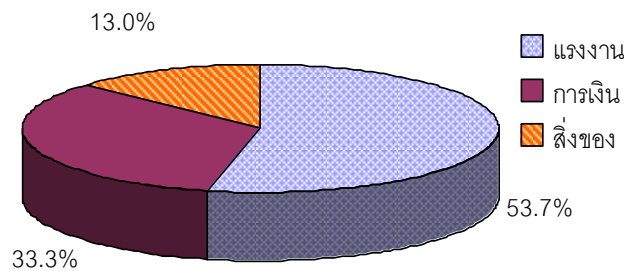
ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มภายในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ความสัมพันธ์ในชุมชน สวัสดิการชุมชน ปัญหาครอบครัว และปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ (ร้อยละ 24.4 20.5 19.2 15.4 10.3 5.1 และ 5.1 ตามลำดับ)

ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ความสัมพันธ์ในชุมชน สวัสดิการชุมชน ปัญหาครอบครัว และปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ (ร้อยละ 27.1 20.0 17.1 14.3 8.6 8.6 และ 4.3 ตามลำดับ)

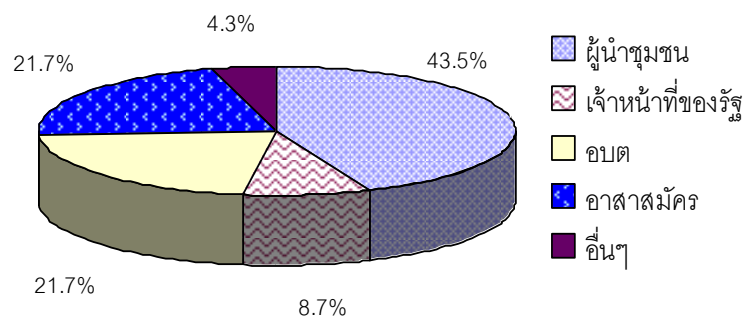
แผนภาพที่ ก-6 ร้อยละของการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

แผนภาพที่ ก-7 ร้อยละของรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

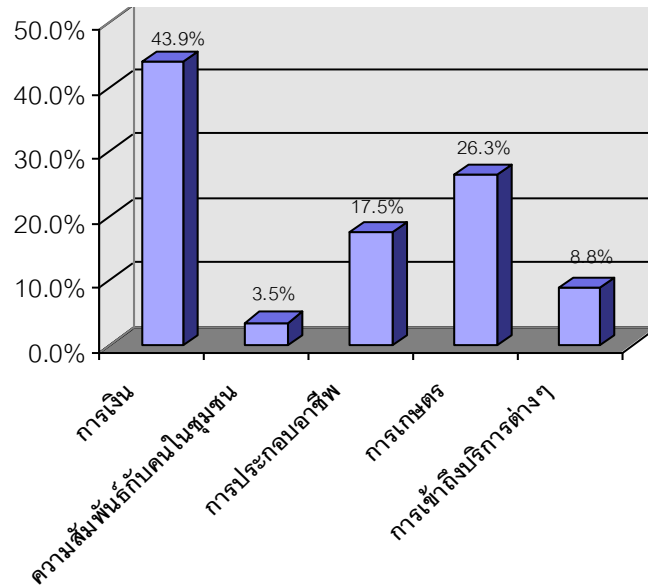

แผนภาพที่ ก-8 ร้อยละของบุคคลที่ประสานด้านการบริจาคเงินในการช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

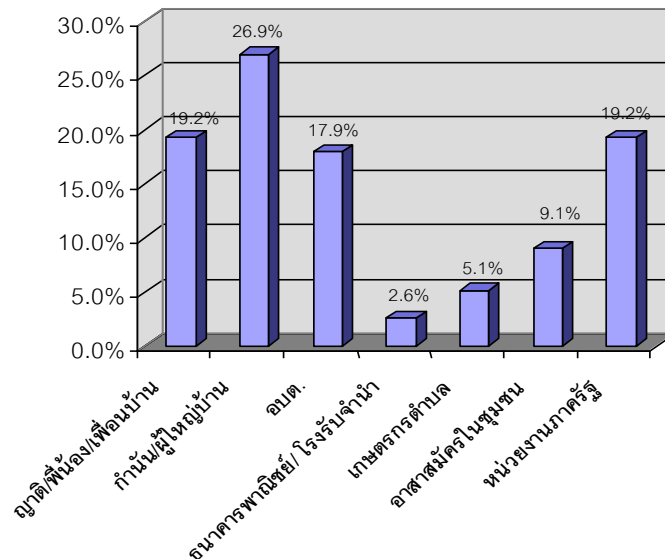
จากแผนภาพที่ ก-6 ก-7 และ ก-8 พบว่า มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งหมด (ร้อยละ 100) โดยเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ งานบุญ บุญปฏิสังขรวัด พัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือโดยการช่วยด้านแรงงาน รองลงมาคือ ด้านการเงิน และด้านสิ่งของตามลำดับ (ร้อยละ 53.7 33.3 และ 13.0 ตามลำดับ) โดยความช่วยเหลือด้านการเงินนั้นนิยมช่วยผ่านทางผู้นำชุมชน รองลงมาคือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อาสาสมัครชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 43.5 21.7 21.7 8.7 และ 4.3 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-9 ร้อยละของปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมา

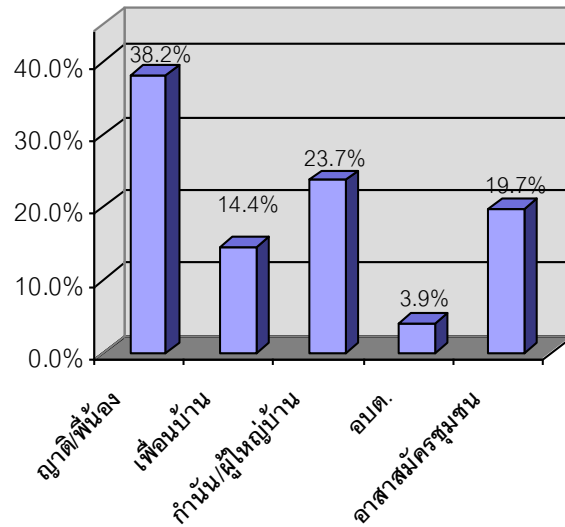
จากแผนภาพที่ ก-9 พบว่า ปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมาส่วนมากจะเป็นปัญหาทางการเงิน รองลงมาคือ การเกษตร การประกอบอาชีพ การเข้าถึงบริการต่างๆ และความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ตามลำดับ (ร้อยละ 43.9 26.3 17.5 8.8 และ 3.5 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-10 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือได้

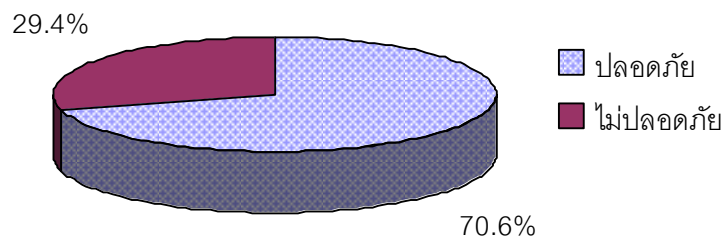
จากแผนภาพที่ ก-10 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีที่เกิดปัญหา คือ กำนันผู้ใหญ่บ้าน รองลงมาคือ ญาติ/พี่น้อง/เพื่อนบ้าน หน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครในชุมชน เกษตรตำบล และธนาคารพาณิชย์/ไร่รับจำนำ ตามลำดับ (ร้อยละ 26.9 19.2 19.2 17.9 9.1 5.1 และ 2.6 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-11 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือในกรณีเร่งด่วน

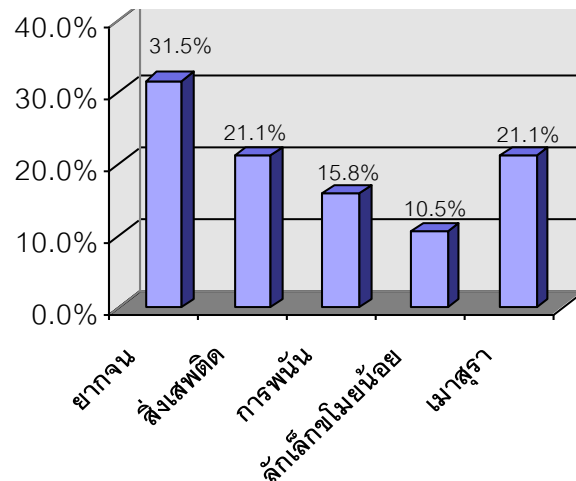

จากแผนภาพที่ ก-11 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีเร่งด่วน (เจ็บป่วย/ประสบอุบัติเหตุ) คือ ญาติ/พี่น้อง รองลงมาคือ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 38.2 23.7 19.7 14.4 และ 2.6 ตามลำดับ)

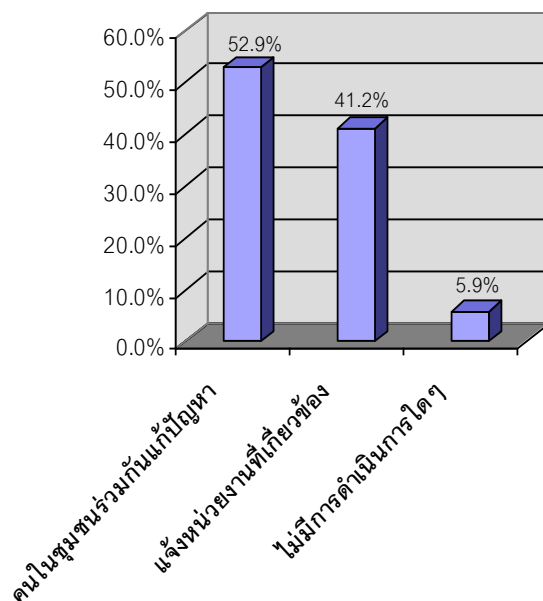
แผนภาพที่ ก-12 ร้อยละของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน

แผนภาพที่ ก-13 ร้อยละของสาเหตุที่ทำให้ชุมชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

แผนภาพที่ ก-14 ร้อยละของวิธีการที่คนในชุมชนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน

จากแผนภาพที่ ก-12 ก-13 และ ก-14 พบว่า ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ร้อยละ 70.6) แต่สาเหตุที่ทำให้ชุมชนไม่มีความปลอดภัยส่วนใหญ่มาจากความยากจน สิ่งเสพติด เมาสุราอาละวาด การพนัน และการลักเล็กขโมยน้อย ตามลำดับ (ร้อยละ 31.5 21.1 21.1 15.8 และ 10.5 ตามลำดับ) และวิธีการส่วนใหญ่ที่คนในชุมชนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน คือ คนในชุมชนร่วมกันแก้ปัญหา รองลงมาคือ แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และไม่มีการดำเนินการใดๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 52.9 41.2 และ 5.9 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-3 พบว่า มีการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำกลุ่มถึงร้อยละ 97.2 สาเหตุที่ร้อยละ 2.8 ที่ไม่ไปเลือกตั้งผู้นำกลุ่มเนื่องจากไม่เชื่อในตัวผู้นำกลุ่ม ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในระดับชุมชน และระดับชาติมีส่วนร่วมร้อยละ 100

ตารางที่ ก-3 ร้อยละของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับต่างๆ

ประเด็น			
		จำนวน	ร้อยละ
1) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำกลุ่ม	มี	35	97.2
	ไม่มี	1	2.8
	รวม	36	100.0
2) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชุมชน	มี	36	100.0
	ไม่มี	-	-
	รวม		100.0

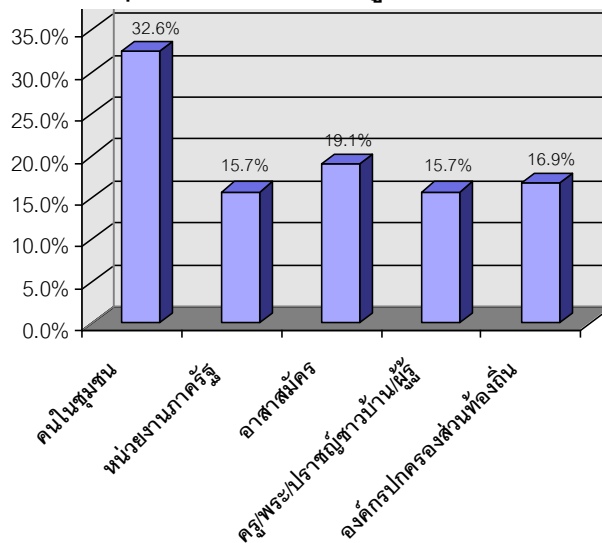
ประเด็น

		จำนวน	ร้อยละ
3) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชาติ	มี	36	100.0
	ไม่มี	-	-
	รวม	36	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ

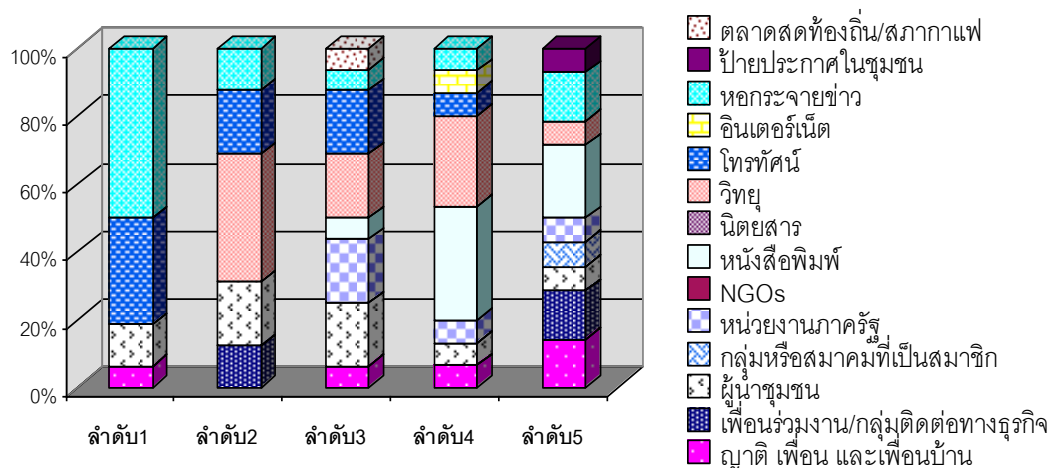
ส่วนที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

แผนภาพที่ ก-15 ร้อยละของบุคคลที่เข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

จากแผนภาพที่ ก-15 พบว่า บุคคลส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละครั้ง คือ คนในชุมชน รองลงมาคือ อาสาสมัคร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ และ หน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ (ร้อยละ 32.6 19.1 16.9 15.7 และ 15.7 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-16 ร้อยละของแหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่เข้าถึง เช่น ราคาสินค้าเกษตร ความรู้ทางการเกษตร สภาพดินฟ้าอากาศ เป็นต้น จำแนกตามลำดับการเข้าถึงข้อมูล

จากแผนภาพที่ ก-16 แสดง แหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่เข้าถึงมากที่สุดในแต่ละลำดับโดย แหล่งข้อมูลที่เข้าถึงลำดับที่ 1 คือ หอกระจายข่าว (ร้อยละ 50) ลำดับที่ 2 คือวิทยุ (ร้อยละ 37.5) ลำดับที่ 3 คือ โทรศัพท์ (ร้อยละ 18.8) ลำดับที่ 4 คือ หนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 33.3) และลำดับที่ 5 มี 2 แหล่ง คือ เพื่อนร่วมงาน/กลุ่มติดต่อทางธุรกิจ และญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 14.3 และ 14.3 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-4 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นด้านการออมทรัพย์ในชุมชน (ออมฝากธนาคาร กระบอกออม มีเทศบาลกำหนดการออมที่ดี และมากกว่าเดิม) และการเรียนรู้ร่วมกันด้านการบริหารจัดการ เงินกองทุนของชุมชน (กลุ่มออมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุนสหกรณ์ ฯลฯ) ให้เกิด ดอกออกผล การส่งเสริมชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้าน ทั้ง 2 ประเด็นนี้มีการนำไปใช้ ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.78 และ 3.71 ตามลำดับ) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน ด้านอื่นๆ ได้แก่ การปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่ วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่มผลผลิต/ไร่) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้าชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การค้นพบช่องทางการขาย) การผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพผลผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การลดการสูญเสียขณะผลิต) การขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กร นอกหมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางการลงทุนของชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชน มากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้หลากหลายชนิดขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น) และการบริหารจัดการตลาดสินค้าชุมชน (ความรู้ในการรวบรวมสินค้า การระบายสินค้าสู่ตลาด การตรวจสอบตลาด) มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.40 3.25 3.22 3.07 3.03 และ 2.87 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-4 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกัน และการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่	มี	35	97.2	3.40	0.85
วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่ม	ไม่มี	1	2.8		
ผลผลิต/ไร่)	รวม	36	100.0		
2) การผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพ	มี	32	88.9	3.22	0.71
ผลผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การลดการ	ไม่มี	4	11.1		
สูญเสียขณะผลิต)	รวม	36	100.0		

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน		การนำไปใช้ประโยชน์		
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
3) การบริหารจัดการตลาดสินค้าชุมชน (ความรู้ในการรวบรวมสินค้า การระบายสินค้าสู่ตลาด การตรวจสอบตลาด)	มี	31	86.1	2.87	0.85
	ไม่มี	5	13.9		
	รวม	36	100.0		
4) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้หลากหลายชนิดขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น)	มี	35	97.2	3.03	0.66
	ไม่มี	1	2.8		
	รวม	36	100.0		
5) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้าชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การค้นพบช่องทางทางการขาย)	มี	32	88.9	3.25	0.67
	ไม่มี	4	11.1		
	รวม	36	100.0		
6) การอบรมทรัพยากรในชุมชน (อบรมผู้ประกอบการ กระบอกอ้อม มีเทศกาลกำหนดการอบรมที่ดีและมากกว่าเดิม)	มี	36	100.0	3.78	0.76
	ไม่มี	-	-		
	รวม	36	100.0		
7) การขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางลงทุนของชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชนมากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา)	มี	27	75.0	3.07	1.00
	ไม่มี	9	25.0		
	รวม	36	100.0		
8) การบริหารจัดการเงินกองทุนของชุมชน(กลุ่มออมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุนสหกรณ์ ฯลฯ)ให้เกิดดอกออกผล การสงเคราะห์ชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้าน	มี	34	94.4	3.71	0.80
	ไม่มี	2	5.6		
	รวม	36	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-5 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านสังคมส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นด้านการสร้างความสามัคคีในชุมชน การดูแลสุขภาพคนในชุมชน การควบคุมโรคเอดส์ และยาเสพติดในชุมชน การจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การเฝ้าระวัง ฯลฯ) และการจัดการศึกษาของคนในชุมชนซึ่งทั้ง 6 ประเด็นนี้มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91 3.83 3.61 3.58 3.52 และ 3.52 ตามลำดับ) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านอื่นๆ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน (การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง ฯลฯ) มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.48 3.41 และ 3.30 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-5 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกัน และการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านสังคม

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน (การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	23	63.9	3.30	0.93
	ไม่มี	13	36.1		
	รวม	36	100.0		
2) การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	31	86.1	3.58	0.92
	ไม่มี	5	13.9		
	รวม	36	100.0		
3) การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	มี	22	61.1	3.41	0.91
	ไม่มี	14	38.9		
	รวม	36	100.0		
4) การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน	มี	25	69.4	3.48	0.96
	ไม่มี	11	30.6		
	รวม	36	100.0		
5) การสร้างความสามัคคีในชุมชน	มี	33	91.7	3.91	0.72
	ไม่มี	3	8.3		
	รวม	36	100.0		
6) การควบคุมโรคเอดส์และยาเสพติดในชุมชน	มี	33	91.7	3.61	0.97
	ไม่มี	3	8.3		
	รวม	36	100.0		
7) การจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน	มี	33	91.7	3.58	0.61
	ไม่มี	3	8.3		
	รวม	36	100.0		
8) การดูแลสุขภาพคนในชุมชน	มี	36	100.0	3.83	0.70
	ไม่มี	-	-		
	รวม	36	100.0		
9) การจัดการศึกษาของคนในชุมชน	มี	33	91.7	3.52	0.76
	ไม่มี	3	8.3		
	รวม	36	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-6 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านการเมืองการปกครอง ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นด้านการพัฒนาขีดความรู้ความสามารถ และ ภาวะการณเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.53) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านอื่นๆ ได้แก่ การลดการซื้อสิทธิขายเสียงของชุมชน และการ ร้องเรียนและ/หรือการตรวจสอบความโปร่งใสของชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปาน กลาง (ค่าเฉลี่ย 3.48 และ 3.29 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-6 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกัน และการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านการเมืองการปกครอง

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การลดการซื้อสิทธิขายเสียงของชุมชน	มี	23	63.9	3.48	1.08
	ไม่มี	13	36.1		
	รวม	36	100.0		
2) การพัฒนาขีดความรู้ความสามารถ และ ภาวะการณเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน	มี	34	94.4	3.53	0.79
	ไม่มี	2	5.6		
	รวม	36	100.0		
3) การร้องเรียนและ/หรือการตรวจสอบความ โปร่งใสของชุมชน	มี	31	86.1	3.29	0.82
	ไม่มี	5	13.9		
	รวม	36	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-7 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านวัฒนธรรมประเพณี ส่วนใหญ่มีการ เรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในประเด็นทางด้านการรักษาจารีตประเพณีในชุมชน การสืบสานพื้นฟูประเพณี ชุมชน การนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา การกลั่นกรองวัฒนธรรมชุมชน และการค้นพบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.14 4.09 4.03 3.66 และ 3.66 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-7 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกัน และการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณี

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การรักษาจารีตประเพณีในชุมชน	มี	36	100.0	4.14	0.68
	ไม่มี	-	-		
	รวม	36	100.0		
2) การนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา	มี	36	100.0	4.03	0.74
	ไม่มี	-	-		
	รวม	36	100.0		
3) การสืบสานฟื้นฟูประเพณีชุมชน	มี	35	97.2	4.09	0.66
	ไม่มี	36	2.8		
	รวม	36	100.0		
4) การรื้อฟื้นของวัฒนธรรมชุมชน	มี	32	88.9	3.66	0.83
	ไม่มี	4	11.1		
	รวม	36	100.0		
5) การค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่น	มี	35	97.2	3.66	0.80
	ไม่มี	1	2.8		
	รวม	36	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-8 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในประเด็นทางด้านการเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน (วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ) การเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้านชุมชน สร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน) และการประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และค้นพบการใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของไฟฟ้า และน้ำมัน มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.74 3.71 3.61 3.53 และ 3.53 ตามลำดับ)

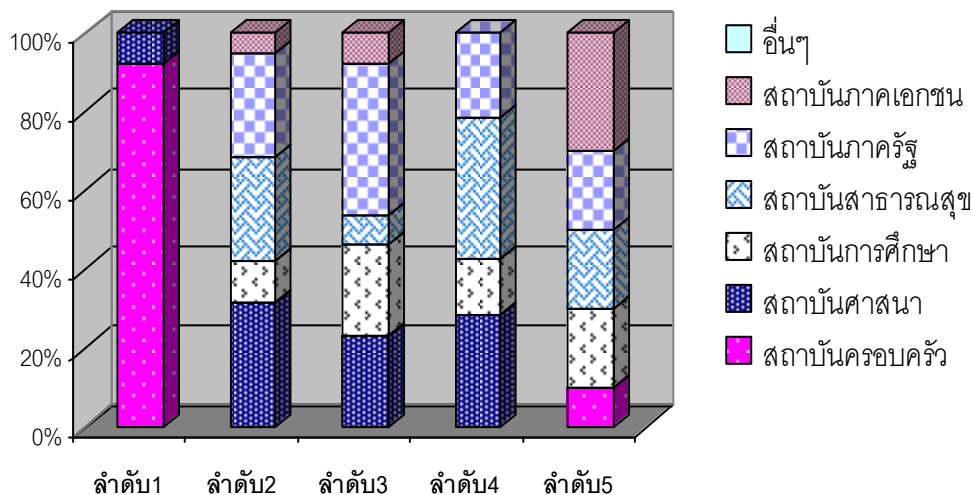
ตารางที่ ก-8 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกัน และการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม	มี	35	97.2	3.74	0.82
	ไม่มี	1	2.8		
	รวม	36	100.0		
2) การเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ	มี	33	91.7	3.61	0.79
	ไม่มี	3	8.3		
	รวม	36	100.0		
3) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน (วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	34	94.4	3.71	0.84
	ไม่มี	2	5.6		
	รวม	36	100.0		
4) การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้านชุมชน สร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน)	มี	30	83.3	3.53	0.82
	ไม่มี	6	16.7		
	รวม	36	100.0		
5) การประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และค้นพบการใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของไฟฟ้าและน้ำมัน	มี	30	83.3	3.53	1.20
	ไม่มี	6			
	รวม	36	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

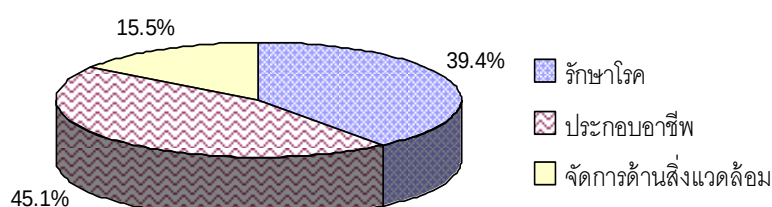
ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม

แผนภาพที่ ก-17 ร้อยละของสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนจำแนกตามลำดับ

จากแผนภาพที่ ก-17 แสดง สถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนมากที่สุดในแต่ละลำดับ โดยสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนเป็นลำดับที่ 1 คือ สถาบันครอบครัว (ร้อยละ 92.3) ลำดับที่ 2 คือ สถาบันศาสนา (ร้อยละ 31.6) ลำดับที่ 3 คือ สถาบันภาครัฐ (ร้อยละ 38.5) ลำดับที่ 4 คือ สถาบันสาธารณสุข (ร้อยละ 35.7) และลำดับที่ 5 คือ สถาบันภาคเอกชน (ร้อยละ 30.0)

แผนภาพที่ ก-18 ร้อยละของการนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ

จากแผนภาพที่ ก-18 พบว่า ภูมิปัญญาส่วนใหญ่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพ รองลงมาคือ ด้านการรักษาโรค และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ (ร้อยละ 45.1 39.4 และ 15.5 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-9 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของบทบาทครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ ในการช่วยเหลือท่านและชุมชน

ประเด็น	ความคิดเห็น		ระดับการช่วยเหลือ		
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือท่าน	มี	29	80.6	3.83	0.76
	ไม่มี	7	19.4		
	รวม	36	100.0		
2) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชน	มี	21	58.3	4.05	0.86
	ไม่มี	15	41.7		
	รวม	36	100		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-9 พบว่า ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ส่วนใหญ่มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชน โดยมีระดับการช่วยเหลือชุมชนอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย 4.05 และ 3.83 ตามลำดับ)

ก.2 กรณีศึกษาชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ชุมชนบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ก.2.1 นัยสำคัญของทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา

ชุมชนบ้านเป็ด เป็นชุมชนเก่าแก่ เชื่อว่าเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2309 (หรือประมาณ 252 ปี มาแล้ว) มีบ้าน ๆ หนึ่งชื่อว่า “บ้านกุดเซ้” (อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดปัจจุบัน) ประกอบด้วย หมู่บ้านหลายหมู่บ้านอยู่ใกล้ชิดติดกัน ประชากรแออัด แย่งกันทำมาหาเลี้ยงชีพ อีกทั้งยังประสบ กับความกันดาร แห้งแล้ง ด้วยความยากลำบากนานาประการ จนนักกาศพยากรณ์โบราณได้กล่าว ว่า “ปี 2309 ปีข้าวบาทละพัน” (ขึ้นข้าวต่อขั้นเงิน) และพ่อใหญ่พระสีหนามกล่าวว่า “พ่อใหญ่ พระสีหนาม คนบ่อถามกะเว้า ตั้งแต่เค้าลาวอยู่ร้อยเอ็ด ลาวมาอยู่บ้านเป็ดตั้งแต่ปีอดีตอยาก” อีกทั้งผู้ทรงภูมิในหมู่บ้านต่างได้คาดการณ์ล่วงหน้าว่า อนาคตกาลข้างหน้าการทำมาหาเลี้ยงชีพ นับวันจะฝืดเคือง ประชาชนจะยิ่งทวีจำนวนมากขึ้น และกลัวลูกหลานจะลำบาก จึงออกเสาะหา แหล่งที่ทำมาหาเลี้ยงชีพใหม่ที่มีความกว้างขวางและอุดมสมบูรณ์ โดยมุ่งหน้าไปทาง ทิศ ตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดร้อยเอ็ดตามลำแม่น้ำชีขึ้นมา ครั้นมาถึงลุ่มแม่น้ำชีแหล่งหนึ่ง ซึ่ง เป็นป่าแขวง เรียกว่า “แขวงน้ำด่อน” เป็นที่ราบลุ่มมีลำห้วย 4 แห่ง คือ ห้วยแสง (ห้วยบ่อ) ห้วยน้ำเค็ม ห้วยนา และห้วยผึ้ง เมื่อพิจารณาดูแล้วเห็นว่าเป็นที่เหมาะสมมีทรัพยากรที่ อุดมสมบูรณ์ดี จึงกลับไปพาญาติพี่น้องมาด้วยกันหลาย ๆ สิบคน โดยสร้างบ้านเรือนอยู่สันดอน ริมฝั่งหนองแขวงเรียกชื่อว่า “บ้านหนองแสงโพทอง” เพราะมี โพนต้นทองกลางขึ้นอยู่ตาม หนองนั้น ต่อมาคำว่า “หนองแสง” ก็ตกหล่นไป คงเหลือแต่คำว่า “บ้านโพทอง” หรือ “พลทอง”

ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2321 ที่หมู่บ้านพลทองบังเกิดภัยพิบัติ โรคระบาด ผู้คนก็หลบ ลี้ภัย เกิดความโกลาหลวุ่นวายกระจัดกระจายไปทั่วทุกแห่งทุกหน อีกทั้งผู้คนในสมัยนั้นมิ ความเชื่อในโชคลางผีสิงเทวดาอยู่มาก เลยเห็นว่าเป็นบ้านเข็ดบ้านขวาง เพราะสันดอนที่ ปลุกบ้านยาวขวางตะวัน ถ้าขึ้นอยู่ต่อไปจะไม่อยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้นจึงพากันหาพื้นที่ใหม่ ในปี เดียวกันนั้น มีหนุ่มคนหนึ่ง เป็นนายพรานนกในหมู่บ้านพลทอง เคยข้ามห้วยน้ำเค็มมายิงนกเป็ดที่ หนองกลางดอนแห่งหนึ่ง เป็นพื้นที่ชุมชนเก่าสมัยขอมครอบครองแผ่นดินถิ่นนี้ ซึ่งบริเวณนั้นมีป่าที่ อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งสันดอนแห่งนี้ทอดยาวไปตามตะวันขึ้นและลง (ไม่ขวางตะวัน) และเนื่องจาก หนองแห่งนี้มีนกเป็ดอยู่จำนวนมาก จึงให้ชื่อว่า “หนองนกเป็ด” พรานนกคนนี้เลยนำเรื่องที่ดินสัน ดอนและหนองน้ำแห่งนี้ ไปเล่าให้ชาวบ้านในพลทองฟัง ครั้นเมื่อประชุมปรึกษากันแล้ว ก็เห็น พ้องต้องกันว่าเหมาะสมและอุดมสมบูรณ์มากกว่าเดิม จึงพากันอพยพโยกย้ายจากถิ่นฐานบ้าน พลทอง มาที่แห่งนี้แล้วตั้งชื่อใหม่ว่า “บ้านหนองนกเป็ด” หลายปีหลายสมัยต่อ ๆ มา คำว่า “หนอง นก” ตกไป เหลือแต่คำว่า “เป็ด” เลยกลายเป็นบ้านเป็ด จนกระทั่งทุกวันนี้

ปัจจุบันชุมชนบ้านเปิด ได้รับความเจริญจากการขยายตัวของเมืองขอนแก่น และเป็นที่ตั้งของสนามบิน ความสำเร็จได้เมื่อนำมาซึ่งวัฒนธรรม และค่านิยมของคนเมือง แต่คนในชุมชนโดยส่วนใหญ่ยังมีความผูกพันในแบบเครือญาติ มีความเป็นอยู่แบบอีสานทั่วไป ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีทัศนคติในการใช้ชีวิตว่า “อยู่เป็นหมู่ดีกว่าอยู่โดดเดี่ยว” การช่วยกันคิด ช่วยกันทำ การพึ่งตนเองและการพึ่งกันเองในชุมชนน่าจะดีที่สุด จึงก่อให้เกิดการร่วมใจกันสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน อาทิ กลั่นกรองวัฒนธรรมที่จะเข้ามาในชุมชนและสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

นอกจากนั้น ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ปราชญ์ พระ ครู ถือว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นทุนทางสังคมระดับจุลภาคที่ชาวบ้านสามารถเข้าถึงได้ ทั้งในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้สมัยใหม่ การประกอบอาชีพ หรือแม้กระทั่งหลักการดำเนินชีวิต หลักธรรม ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นเสมือนตัวเชื่อมระหว่างทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา ในการแก้ไขปัญหา โดยจะมีบทบาทในสร้างความเข้าใจ ให้ความรู้ เพื่อให้ ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา มีจิตสำนึกร่วมกัน ก่อเกิดเป็นทุนทางสังคมอันนำไปสู่การร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันแก้ไขปัญหา ซึ่งแบ่งระดับทุนทางสังคม ดังนี้

ทุนทางสังคมระดับจุลภาค(Micro-Level) หรือระดับปัจเจก (Individual)

การพัฒนาบ้านเปิดได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากมี ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นบุคคลที่ชุมชนศรัทธา เชื่อมั่น ไว้วางใจ มีความเสียสละ ความมุ่งมั่นตั้งใจและรับผิดชอบงานอย่างเต็มที่จนนำพาให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งได้ โดย **ผู้นำที่เป็นทางการ** ได้แก่ นายวีระศิลป์ ประเสริฐทรง เป็นนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเปิด เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถในการบริหาร และพัฒนาชุมชนที่มีพื้นที่ชุมชนมากถึง 45 ตารางกิโลเมตร ประชาชนกว่า 30,000 คน มีความเจริญและเพียบพร้อมในทุกๆ ด้าน และนายทัศนัย สุขสบาย กำนันตำบลบ้านเปิด เป็นผู้นำที่เข้าใจปัญหา และความต้องการในชุมชน และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ส่วน **ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ** ได้แก่ พระสมุหวิมล อนุบาลโย เป็นพระผู้นำที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน เป็นผู้ให้หลักธรรม แนวทางการใช้ชีวิตแก่คนในชุมชน และนางขวัญใจ พลทองสถิต เป็นผู้นำกลุ่มสตรีแปรรูปจากเศษผ้า มีความรู้ด้านการผลิต การบริหารจัดการผ้าและเครื่องแต่งกาย

ทุนทางสังคมระดับชุมชน/กลุ่ม/องค์กร (Meso-level)

ชุมชนบ้านเปิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ฉะนั้น กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายจึงมีหลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพแปรรูปจากเศษผ้า กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์สตรี กลุ่มสงเคราะห์ชุมชน กลุ่มฌาปนกิจชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรทำนา

กลุ่มประธานชุมชน กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กลุ่มเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (รปม.) กลุ่มกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครชุมชน (อสช.) กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มจัดตั้งกินเอง กลุ่มกองทุนเทศบาล กลุ่มแม่บ้านแกนทองธานี กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มข้าราชการบำนาญ กลุ่มพัฒนากร กลุ่มนักร้องเมือง กลุ่มสตรี กลุ่มพลังสี่ตะวัน กลุ่มฟ้าสีคราม กลุ่มเยาวชน และกลุ่มชุมชนย่อยอีก 81 ชุมชน โดยแต่ละกลุ่มแม้มีการบริหารจัดการภายในกลุ่มให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม แต่ก็มี的帮助เหลือกัน ร่วมกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนระหว่างกลุ่ม มีกฎระเบียบหรือข้อบังคับร่วมกัน มีความรักความสามัคคี และร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือส่วนรวม

กลุ่มวิทยุชุมชน ถือเป็นกลุ่มที่มีบทบาทความสำคัญในชุมชนนี้มาก เนื่องจากทุกคนสามารถเข้าถึงได้ถึงแม้ชุมชนจะมีขนาดใหญ่ แต่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคม และขับเคลื่อนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งต่างๆ กลุ่มเริ่มต้นจากการที่ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องข่าวสารต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเกษตร สังคม การศึกษา สุขภาพ รวมทั้งด้านการพัฒนาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในยุคข้อมูลข่าวสาร อีกทั้ง ความต้องการที่ช่วยกันดูแล รักษาความสงบชุมชน ฉะนั้นทางผู้นำชุมชนและชาวบ้านจึงได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยมี นายต่อศักดิ์ พรหมสุวรรณ เป็นแกนนำจัดตั้งสถานีวิทยุขึ้น ชื่อว่า “วิทยุชุมชนคนเมืองขอนแก่น” (FM 96.25 MHz) โดยอาศัยเสาวิทยุสมัครเล่น และอุปกรณ์ power 60 เมตร เปิดทำการในวันที่ 27 สิงหาคม 2547 ออกอากาศรัศมีครอบคลุม 10 กิโลเมตรภายในชุมชน เน้นออกอากาศในเรื่องการเกษตร อาชีพในชุมชน และการสาธารณสุขไปทั่ว ทั้งนี้จะดำเนินการโดยไม่ได้หวังประโยชน์เชิงธุรกิจ การโฆษณาจะเน้นที่สินค้าภายในชุมชนท้องถิ่น โดยค่าโฆษณาก็แล้วแต่ทางเจ้าของสินค้าจะให้ ส่วนถ้าเป็นการฝากข่าวประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชน เช่น งานบุญ งานประจำชุมชนชาวบ้านก็สามารถมาฝากประกาศได้เลยไม่ต้องเสียเงิน หลังจากนั้นมาสถานีวิทยุชุมชนคนเมืองขอนแก่นเปิดทำการสื่อสารทั้งทางด้านข้อมูลข่าวสารและความบันเทิงแล้ว ผลคือได้รับความสนใจและการตอบรับจากประชาชนในท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก

ทั้งนี้ การจัดทำรายการได้เปิดให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยปกติจะมีผู้นำชุมชน อบต. ผู้ใหญ่บ้าน เทศบาล ปราชญ์ชาวบ้าน เข้าร่วมจัดรายการเพื่อให้ความรู้ อีกทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียน เยาวชน หรือบุคคลในท้องถิ่นที่สนใจเรื่องการจัดทำรายการสามารถสมัครเข้ามาทดลองฝึกเป็นผู้จัดรายการร่วมกับผู้ดำเนินรายการที่มีประสบการณ์ในการทำรายการจริง ถ้ามีความสามารถและมีผู้ที่ประพฤติดีก็จะเป็นแบบอย่างที่ดีก็จะคัดเลือกให้เป็นผู้จัดรายการ

ส่วนการกำหนดรูปแบบการจัดรายการนั้น ได้มีการปรึกษาระหว่างกรรมการ และผู้ดำเนินรายการทุกเดือน โดยนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินการมีแผนปฏิบัติงานด้านการวางรูปแบบรายการ นำเสนอรูปแบบที่หลากหลาย การควบคุมคุณภาพรายการ การพัฒนาบุคลากร การวางแผนเทคนิค การจัดการรายได้ และการส่งเสริมกิจกรรมร่วมกับชุมชน รวมทั้งได้มีการสอบถามความคิดเห็นชาวบ้านในชุมชน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการภายในชุมชน อีกทั้งยังมีการส่งผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชนในชุมชนไปเข้าฝึกอบรม ศึกษาดูงานในหน่วยงานต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ ในทางกลับกันถ้าทางสถานีวิทยุชุมชนก็จะมีการส่งบุคลากรเข้าช่วยเหลือ

จากความเข้มแข็งของวิทยุชุมชนคนเมืองขอนแก่น ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มวิทยุชุมชนด้วยกัน จนเกิดการเพิ่ม และขยายกลุ่มเครือข่ายวิทยุชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีวิทยุชุมชนในเขตเทศบาลชุมชนบ้านเป็ด ได้แก่ สถานีวิทยุชุมชนคลื่นมวลชนสัมพันธ์ สถานีวิทยุชุมชนคนบ้านเฮา สถานีวิทยุชุมชนนครรงค์ด้านยาเสพติด สถานีวิทยุชุมชน 94.00 MHz และสถานีวิทยุชุมชนบ้านใหม่สันติสุข

ทุนทางสังคมระดับมหภาค (Macro-level)

ทุนทางสังคมระดับมหภาค (Macro-level) เป็นวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อที่ฝังอยู่ในชุมชน มีความสำคัญในการกำหนดลักษณะของชุมชน ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชุมชน รูปแบบการรวมตัวหรือก่อตัวเป็นเครือข่าย โดยจะเห็นได้จากประเพณีการผูกเสี่ยว เป็นประเพณีเก่าแก่ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ซึ่งการผูกเสี่ยวสามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับลักษณะพิธีการ ซึ่งการผูกเสี่ยวแต่เดิมนั้นจะไม่คำนึงถึงอะไรมากมาย เมื่อถูกชะตากัน ก็ผูกเสี่ยวกันเลย โดยจะเน้นที่ความจริงใจต่อกัน โดยเชื่อว่าถ้าผูกเสี่ยวกันแล้ว จะมีความรักความผูกพันกันมากยิ่งขึ้น และจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อมีความเดือดร้อน ต่างฝ่ายต่างมีความมั่นใจซึ่งกันและกัน เป็นความเชื่อที่เกิดจากจิตใจอันส่งผลให้คนนิยมผูกเสี่ยวกันมากขึ้น จุดมุ่งหมายของการผูกเสี่ยวก็เพื่อสร้างความซื่อสัตย์ เสียสละ ความสามัคคี และจริงใจต่อกันของคนในชุมชน เป็นการผูกมิตร เพื่อจะได้เกื้อหนุนกันตลอดไป อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่สงบสุข อีกทั้งความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านคือเชื่อในเรื่อง ผีสาง เทวดา อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นความเชื่อทางศาสนาพุทธผสมกับศาสนาพราหมณ์ ทำให้เกิดพิธีกรรม เช่น การล่ำผีฟ้า เชื่อว่าผีฟ้า คือแกนที่อยู่บนฟ้ามีอำนาจเหนือกว่าทุก ๆ ผี ที่อยู่บนโลกมนุษย์ สามารถรักษาเยียวยาอาการเจ็บไข้ได้ป่วยของมนุษย์ให้หายได้ อย่างไรก็ตาม การประกอบพิธีกรรมได้ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมาทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการสร้างความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อในชุมชนบ้านเป็ดยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เปรียบเสมือนความรู้ที่ฝังอยู่ในคน คนในชุมชนจึงมีความสามัคคีช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์และไว้วางใจกัน ซึ่งเป็นอิทธิพลสำคัญในการทำให้การรวมกลุ่มนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ง่าย และมีความเข้มแข็ง

ก.2.2 การสัมมนาระดมความคิดเห็นในพื้นที่เป้าหมาย

การสัมมนาระดมความคิดเห็นของคนในชุมชนบ้านเป็ด จัดขึ้น ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชน อาสาสมัครชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น รวมทั้งสิ้นจำนวน 50 คน สาระสำคัญต่างๆ จำแนกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย ส่วนที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม และส่วนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบจากสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ ก-10 พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาและเป็นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 58.0) อายุอยู่ในช่วงระหว่าง 46 - 60 ปี (ร้อยละ 44.0) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 74.0) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 44.0) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนอยู่ในช่วง 41-60 ปี (ร้อยละ 48.0) เป็นหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 56.0) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1 - 4 คน (ร้อยละ 46.0) มีงานทำ (ร้อยละ 60.0) และเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 28.0) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,000 -10,000 บาท (ร้อยละ 42.0) จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้อยู่ในช่วง 1 - 2 คน (ร้อยละ 62.0) รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน 5,000 - 10,000 บาท (ร้อยละ 38.0) รายได้ไม่เพียงพอ (ร้อยละ 54.0) และมีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 70.0)

ตารางที่ ก-10 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	21	42.0
หญิง	29	58.0
รวม	50	100.0

รายงานการศึกษาระดับสมรรถนะ
โครงการ “นวัตกรรมของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืน”

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
15 – 30 ปี	1	2.0
31 – 45 ปี	10	20.0
46 – 60 ปี	22	44.0
มากกว่า 60 ปี	17	34.0
รวม	50	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	4	8.0
สมรส	37	74.0
หม้าย	6	12.0
หย่า	3	6.0
แยกกันอยู่	-	-
รวม	50	100.0
ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเรียน	-	-
ประถมศึกษา	22	44.0
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	16	32.0
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	10	20.0
ปริญญาตรี	2	4.0
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	50	100.0
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน		
1 – 20 ปี	3	6.0
21 – 40 ปี	11	22.0
41 – 60 ปี	24	48.0
มากกว่า 60 ปี	12	24.0
รวม	50	100.0

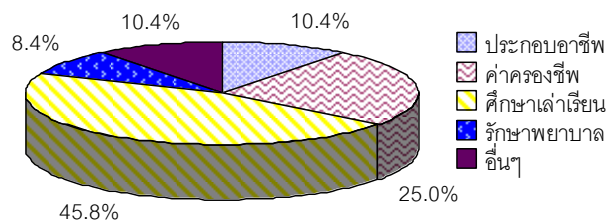

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพในครอบครัว		
เป็นหัวหน้าครอบครัว	28	56.0
ไม่ได้เป็นหัวหน้าครอบครัว	22	44.0
รวม	50	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 - 4 คน	23	46.0
5 - 8 คน	22	44.0
มากกว่า 8 คน	5	10.0
รวม	50	100.0
สถานภาพการทำงาน		
มีงานทำ	30	60.0
ระหว่างหางาน	-	-
ว่างงาน	20	40.0
รวม	50	100.0
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ	10	20.0
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	1	2.0
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	4	8.0
เกษตรกร	13	26.0
รับจ้างทั่วไป	7	14.0
แม่บ้าน	14	28.0
อื่นๆ	1	2.0
รวม	50	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	15	30.0
5,000 - 10,000 บาท	21	42.0
10,001 - 15,000 บาท	9	18.0
15,001 - 20,000 บาท	2	4.0
	3	6.0

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
มากกว่า 20,000 บาท		
รวม	50	100.0
จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้		
1 - 2 คน	31	62.0
3 - 4 คน	18	36.0
มากกว่า 4 คน	1	2.0
รวม	50	100.0
รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	6	12.0
5,000 - 10,000 บาท	19	38.0
10,001 - 15,000 บาท	10	20.0
15,001 - 20,000 บาท	6	12.0
มากกว่า 20,000 บาท	9	18.0
รวม	50	100.0
ความเพียงพอของรายได้		
เพียงพอ	23	46.0
ไม่เพียงพอ	27	54.0
รวม	50	100.0
ภาระหนี้สิน		
มีหนี้สิน	35	70.0
ไม่มีหนี้สิน	15	30.0
รวม	50	100.0

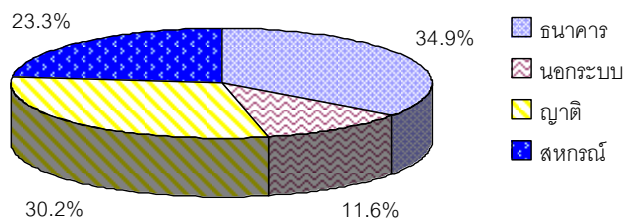
ที่มา : จากการสำรวจ

แผนภาพที่ ก-19 ร้อยละของวัตถุประสงค์หนี้สิน

จากแผนภาพที่ ก-19 พบว่า วัตถุประสงค์หลักของหนี้สินคือ ค่าศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน รองลงมาคือ ค่าครองชีพ ค่าประกอบอาชีพ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ และค่ารักษาพยาบาล ตามลำดับ (ร้อยละ 45.8 25.0 10.4 10.4 และ 8.4 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-20 ร้อยละของแหล่งกู้ยืม

จากแผนภาพที่ ก-20 พบว่า แหล่งของการกู้ยืม คือ ธนาคาร รองลงมาคือ ญาติพี่น้อง สหกรณ์ และกู้ยืมนอกระบบ ตามลำดับ (ร้อยละ 34.9 30.2 23.3 และ 11.6 ตามลำดับ)

ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย

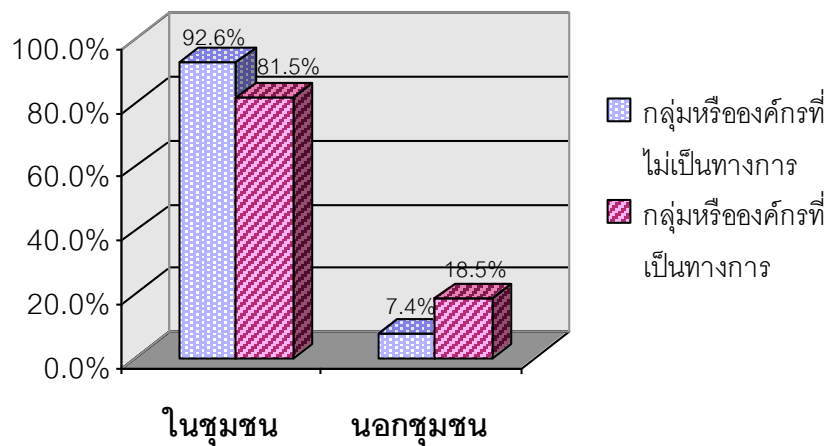
จากตารางที่ ก-11 พบว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการร้อยละ 64.0 และกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการร้อยละ 76.0 จะเห็นว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการมากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเล็กน้อย และในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรนั้น มีจำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเฉลี่ยมีมากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ โดยจะเห็นได้จากจำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 1.61 กลุ่ม ส่วนจำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 1.38 กลุ่ม และเปรียบเทียบจำนวนครั้งที่เข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรแล้ว พบว่ากลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการมีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ครั้งต่อเดือน ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการที่มีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ 1.78 ครั้งต่อเดือน

ตารางที่ ก-11 ค่าเฉลี่ย ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ของการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ประเด็น	การเข้าร่วมกลุ่ม		จำนวนกลุ่มที่เข้าร่วม		จำนวนครั้งที่เข้าร่วม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	S.D.	เฉลี่ยต่อเดือน
1) กลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ	เข้าร่วม	32	64.0	1.38	0.66	1.78
	ไม่ได้เข้าร่วม	18	36.0			
	รวม	50	100.0			
2) กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ	เข้าร่วม	38	76.0	1.61	1.00	2.79
	ไม่ได้เข้าร่วม	12	24.0			
	รวม	50	100.0			

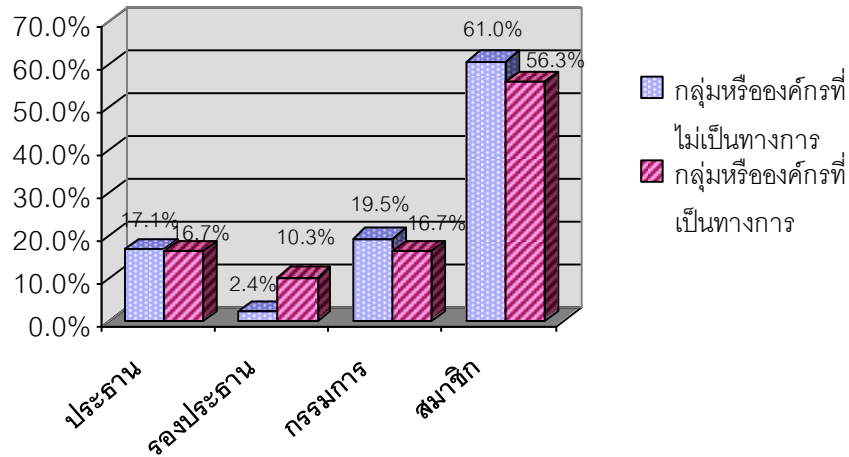
ที่มา : จากการสำรวจ

แผนภาพที่ ก-21 ร้อยละของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าร่วมจำแนกตามพื้นที่

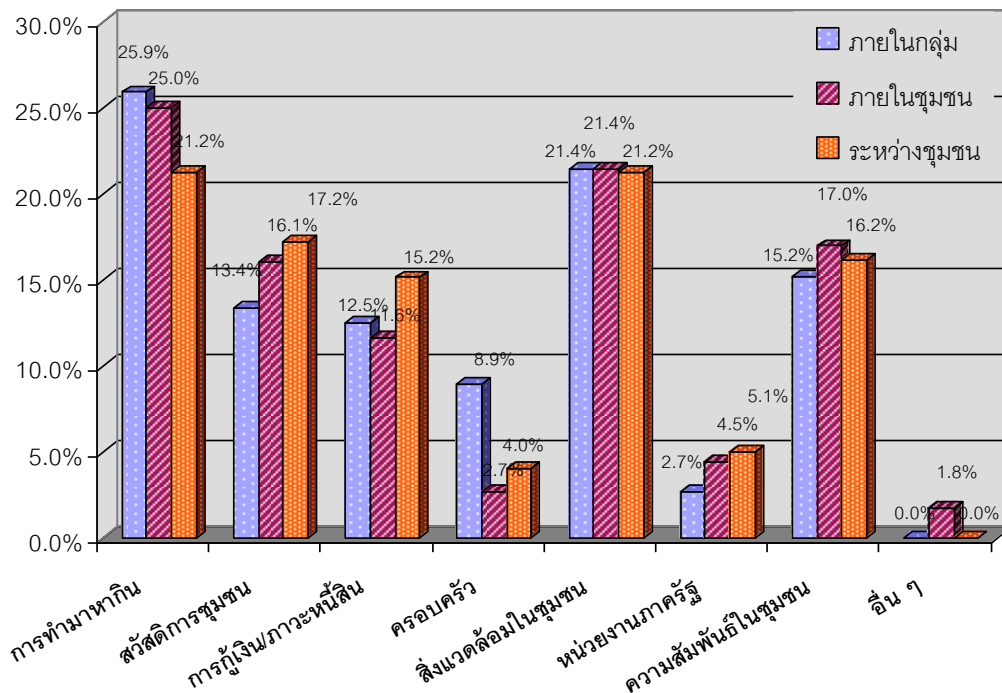
จากแผนภาพที่ ก-21 พบว่า กลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มหรือองค์กรที่อยู่ภายในชุมชน (ร้อยละ 92.6 และ 81.5 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-22 ร้อยละของบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

จากแผนภาพที่ ก-22 พบว่า บทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการส่วนใหญ่คือ สมาชิก รองลงมาคือ กรรมการ ประธาน และรองประธาน ตามลำดับ (ร้อยละ 61.0 19.5 17.1 และ 2.4 ตามลำดับ) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่ม หรือ องค์กรที่ไม่เป็นทางการ คือส่วนใหญ่เป็นสมาชิก รองลงมาคือ กรรมการ ประธาน และรองประธาน ตามลำดับ (ร้อยละ 56.3 16.7 16.7 และ 10.3 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-23 ร้อยละของการพูดคุยหาหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในระดับต่างๆ

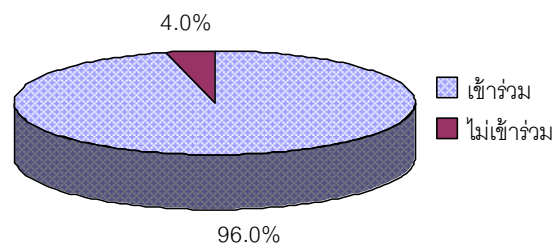

จากแผนภาพที่ ก-23 พบว่า ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มหรือองค์กรของตนเองที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน สวัสดิการชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ปัญหาครอบครัว และปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ (ร้อยละ 25.9 21.4 15.2 13.4 12.5 8.9 และ 2.7 ตามลำดับ)

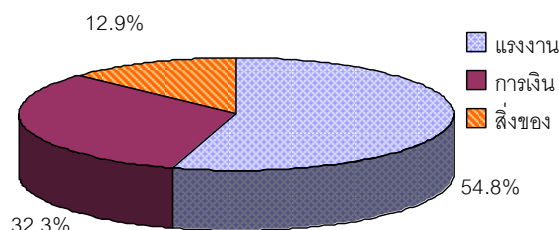
ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มภายในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ความสัมพันธ์ในชุมชน สวัสดิการชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และปัญหาครอบครัว ตามลำดับ (ร้อยละ 25.0 21.4 17.0 16.1 11.5 4.5 และ 52.7 ตามลำดับ)

ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน รองลงมาคือ ความสัมพันธ์ในชุมชน สวัสดิการชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และปัญหาครอบครัว ตามลำดับ (ร้อยละ 21.2 21.2 16.2 16.1 15.2 5.1 และ 4.0 ตามลำดับ)

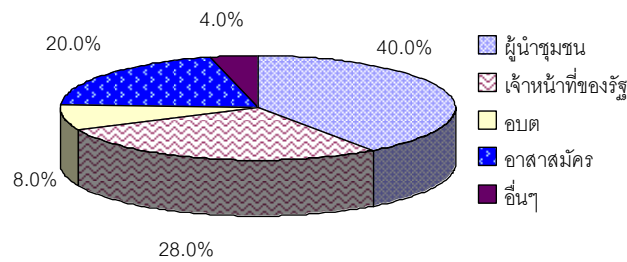
แผนภาพที่ ก-24 ร้อยละของการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

แผนภาพที่ ก-25 ร้อยละของรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

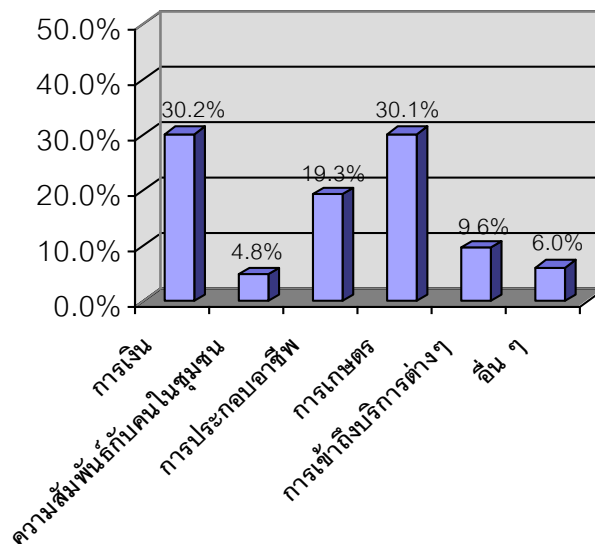

แผนภาพที่ ก-26 ร้อยละของบุคคลที่ประสานด้านการบริจาคเงินในการช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

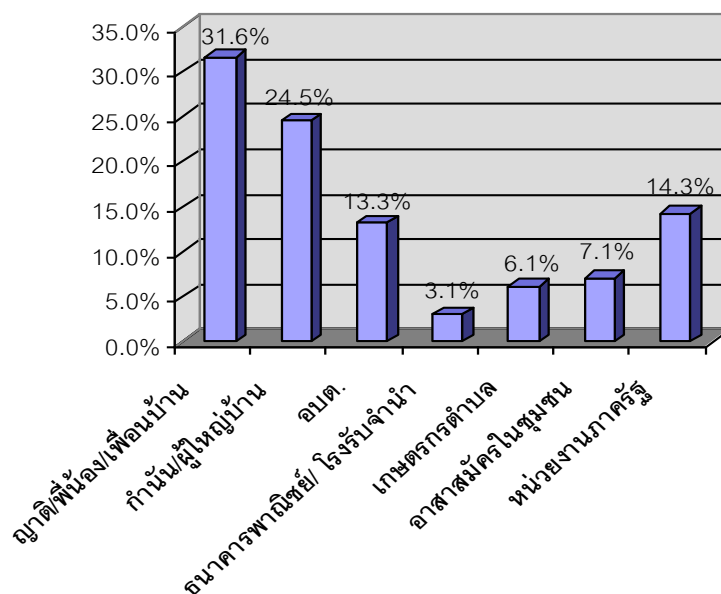
จากแผนภาพที่ ก-24 ก-25 และ ก-26 พบว่า มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งหมดร้อยละ 96.0 โดยเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ งานบุญ บุญปฏิสังขรณ์วัด พัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือโดยการช่วยด้านแรงงาน รองลงมาคือด้านการเงิน และด้านสิ่งของตามลำดับ (ร้อยละ 54.8 32.3 และ 12.9 ตามลำดับ) โดยความช่วยเหลือด้านการเงินนั้น นิยมช่วยผ่านทางผู้นำชุมชน รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ อาสาสมัครชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 40.0 28.0 20.0 8.0 และ 4.0 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-27 ร้อยละของปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมา

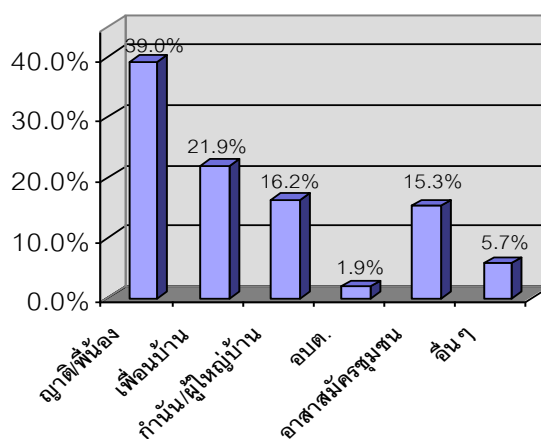
จากแผนภาพที่ ก-27 พบว่า ปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมาส่วนมากจะเป็นปัญหาทางการเงิน รองลงมาคือ การเกษตร การประกอบอาชีพ การเข้าถึงบริการต่างๆ อื่นๆ และความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ตามลำดับ (ร้อยละ 30.2 30.1 19.3 9.6 6.0 และ 4.8 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-28 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือได้

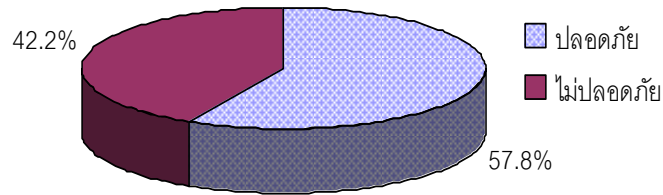
จากแผนภาพที่ ก-28 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีที่เกิดปัญหา คือ ญาติ/พี่น้อง/เพื่อนบ้าน รองลงมาคือ บ้าน/ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครในชุมชน เกษตรตำบล และธนาคารพาณิชย์/โรงรับจำนำ ตามลำดับ (ร้อยละ 31.6 24.5 14.3 13.3 7.1 6.1 และ 3.1 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-29 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือในกรณีเร่งด่วน

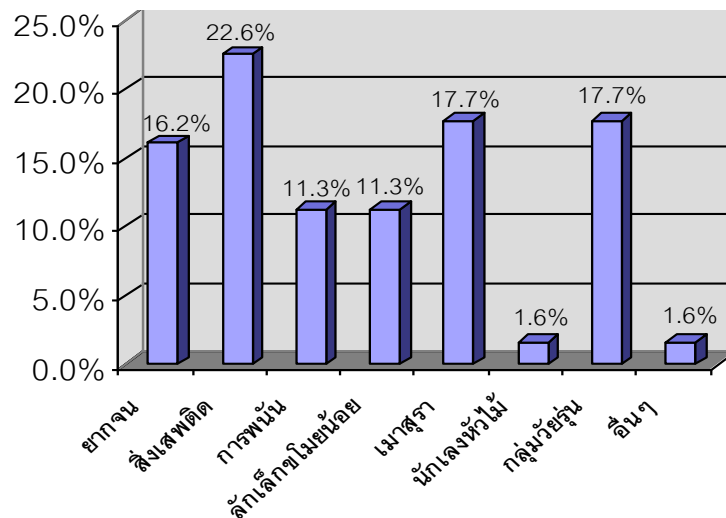

จากแผนภาพที่ ก-29 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีเร่งด่วน(เจ็บป่วย/ประสบอุบัติเหตุ) คือ ญาติ/พี่น้อง รองลงมาคือ อาสาสมัครชุมชน บ้าน/ผู้ใหญ่บ้าน อื่นๆ เช่นแจ้ง 1667 และองค์การบริหารส่วนตำบล (ร้อยละ 39.0 21.9 16.2 15.3 5.7 และ 1.9 ตามลำดับ)

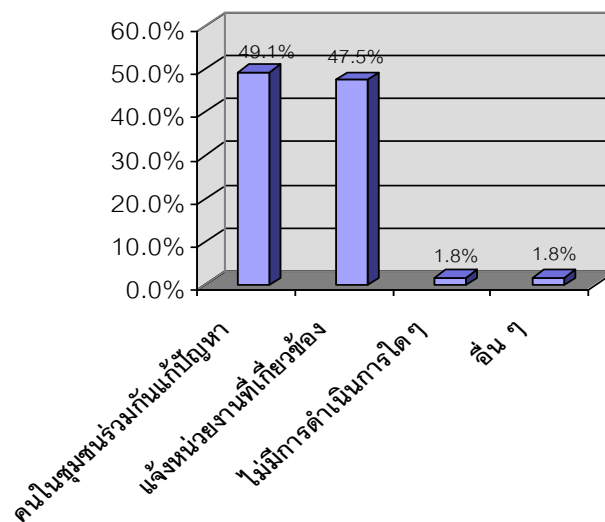
แผนภาพที่ ก-30 ร้อยละของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน

แผนภาพที่ ก-31 ร้อยละของสาเหตุที่ทำให้ชุมชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

แผนภาพที่ ก-32 ร้อยละของวิธีการที่คนในชุมชนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน

จากแผนภาพที่ ก-30 ก-31 และ ก-32 พบว่า ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ร้อยละ 57.8) แต่สาเหตุของความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินส่วนใหญ่มาจากสิ่งเสพติด เมาส์ราอาละวาด กลุ่มวัยรุ่น ความยากจน การพนัน การลักเล็กขโมยน้อย นักเลงหัวไม้ และอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 22.6 17.7 17.7 16.1 13.3 13.3 1.6 และ 1.0 ตามลำดับ) และวิธีการส่วนใหญ่ที่คนในชุมชนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน คือ คนในชุมชนร่วมกันแก้ปัญหา รองลงมาคือ แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีการดำเนินการใดๆ และอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 49.1 47.5 1.8 และ 1.8 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-12 พบว่า มีการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำกลุ่มถึงร้อยละ 100 ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในระดับชุมชน มีส่วนร่วมร้อยละ 98.0 และมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในระดับชาติร้อยละ 100

ตารางที่ ก-12 ร้อยละของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับต่างๆ

ประเด็น		
	จำนวน	ร้อยละ
1) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำกลุ่ม	มี	50 100.0
	ไม่มี	- -
	รวม	50 100.0
2) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชุมชน	มี	49 98.0
	ไม่มี	1 2.0
	รวม	50 100.0
3) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชาติ	มี	50 100.0
	ไม่มี	- -
	รวม	50 100.0

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-13 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกันในประเด็น ดังนี้ การปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่ วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่มผลผลิต/ไร่) การบริหารจัดการเงินกองทุนของชุมชน (กลุ่มออมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุนสหกรณ์ ฯลฯ) ให้เกิดดอกออกผล การส่งเสริมชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้าน การออมทรัพย์ในชุมชน (ออมฝาก ธนาคาร กระบอกออม มีเทศบาลกำหนดการออมที่ดีและมากกว่าเดิม) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้าชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การค้นพบช่องทาง การขาย) การผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพผลผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การลดการสูญเสียขณะผลิต) และการบริหารจัดการตลาดสินค้าชุมชน (ความรู้ในการรวบรวมสินค้า การระบายสินค้าสู่ตลาด การตรวจสอบตลาด)และมีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาทั้ง 6 ประเด็นนี้มี การนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.78 และ 3.71 ตามลำดับ) ส่วนในประเด็นที่ส่วนน้อยมีการเรียนรู้ร่วมกัน (น้อยกว่าร้อยละ 50) ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้หลากหลายชนิดขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น) และการขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางการลงทุนของชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชนมากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา) แต่มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย 3.09 และ 3.00 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-13 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งทีเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
1) การปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่ วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่มผลผลิต/ ไร่)	มี	35	70.0	3.23	0.88
	ไม่มี	15	30.0		
	รวม	50	100.0		
2) การผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพ ผลผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การลดการ สูญเสียขณะผลิต)	มี	26	52.0	2.81	1.10
	ไม่มี	24	48.0		
	รวม	50	100.0		
3) การบริหารจัดการตลาดสินค้าชุมชน (ความรู้ใน การรวบรวมสินค้า การระบายสินค้าสู่ตลาด การ ตรวจสอบตลาด)	มี	29	58.0	2.55	0.99
	ไม่มี	21	42.0		
	รวม	50	100.0		

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
4) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้หลากหลายชนิดขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น)	มี	23	46.0	3.09	0.90
	ไม่มี	27	54.0		
	รวม	50	100.0		
5) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้าชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การค้นพบช่องทางการขาย)	มี	26	52.0	2.85	0.97
	ไม่มี	24	48.0		
	รวม	50	100.0		
6) การอบรมทรัพยากรในชุมชน (อบรมผู้ประกอบการ กระบอกอ้อม มีเทศกาลกำหนดการอบรมที่ดีและมากกว่าเดิม)	มี	30	60.0	2.87	0.82
	ไม่มี	20	40.0		
	รวม	50	100.0		
7) การขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางการลงทุนของชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชนมากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา)	มี	22	44.0	3.09	0.81
	ไม่มี	28	56.0		
	รวม	50	100.0		
8) การบริหารจัดการเงินกองทุนของชุมชน(กลุ่มออมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุนสหกรณ์ ฯลฯ) ให้เกิดดอกออกผล การส่งเสริมชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้าน	มี	41	82.0	3.00	1.12
	ไม่มี	9	18.0		
	รวม	50	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-14 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านสังคมส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการควบคุมโรคเอดส์ และยาเสพติดในชุมชน การดูแลสุขภาพคนในชุมชน การสร้างความสามัคคีในชุมชน การจัดการศึกษาของคนในชุมชน การจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน ทั้ง 6 ประเด็นนี้มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.78 3.72 3.65 3.62 3.55 และ 3.53 ตามลำดับ) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านอื่นๆ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การเฝ้าระวัง ฯลฯ) และการลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน (การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง ฯลฯ) ทั้ง 3 ประเด็นมีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.38 3.32 และ 3.21 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-14 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านสังคม

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน (การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	39	78.0	3.21	0.70
	ไม่มี	11	22.0		
	รวม		100.0		
2) การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	44	88.0	3.32	0.67
	ไม่มี	6	12.0		
	รวม	50	100.0		
3) การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	มี	29	58.0	3.38	0.73
	ไม่มี	21	42.0		
	รวม	50	100.0		
4) การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน	มี	36	72.0	3.53	0.91
	ไม่มี	14	28.0		
	รวม	50	100.0		
5) การสร้างความสามัคคีในชุมชน	มี	43	86.0	3.65	0.84
	ไม่มี	7	14.0		
	รวม	50	100.0		
6) การควบคุมโรคเอดส์และยาเสพติดในชุมชน	มี	41	82.0	3.78	0.76
	ไม่มี	9	18.0		
	รวม	50	100.0		
7) การจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน	มี	42	84.0	3.55	0.97
	ไม่มี	8	16.0		
	รวม	50	100.0		
8) การดูแลสุขภาพคนในชุมชน	มี	43	86.0	3.72	0.80
	ไม่มี	7	14.0		
	รวม	50	100.0		
9) การจัดการศึกษาของคนในชุมชน	มี	37	74.0	3.62	0.79
	ไม่มี	13	26.0		
	รวม	50	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-15 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านการเมืองการปกครอง ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการพัฒนาขีดความรู้ ความสามารถ และภาวะการเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านอื่นๆ ได้แก่ การลดการซื้อสิทธิขายเสียง ของชุมชน และการร้องเรียนและ/หรือการตรวจสอบความโปร่งใสของชุมชน มีการนำไปใช้ ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย 3.36 และ 3.18 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-15 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านการเมืองการปกครอง

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การลดการซื้อสิทธิขายเสียงของชุมชน	มี	33	66.0	3.36	0.99
	ไม่มี	17	34.0		
	รวม	50	100.0		
2) การพัฒนาขีดความรู้ความสามารถ และ ภาวะการเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน	มี	44	88.0	3.57	0.76
	ไม่มี	6	12.0		
	รวม	50	100.0		
3) การร้องเรียนและ/หรือการตรวจสอบความ โปร่งใสของชุมชน	มี	39	78.0	3.18	0.91
	ไม่มี	11	22.0		
	รวม	50	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-16 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านวัฒนธรรมประเพณี ส่วนใหญ่มี การเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในประเด็นทางด้านการนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา การรักษาจารีต ประเพณีในชุมชน และการสืบสานฟื้นฟูประเพณีชุมชน การกลั่นกรองวัฒนธรรมชุมชน มี การนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98 3.86 3.81 และ 3.56 ตามลำดับ) มีเพียงประเด็นการค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้ เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย 3.29)

ตารางที่ ก-16 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณี

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การรักษาจารีตประเพณีในชุมชน	มี	49	98.0	3.86	0.87
	ไม่มี	1	2.0		
	รวม	50	100.0		
2) การนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา	มี	49	98.0	3.98	0.66
	ไม่มี	1	2.0		
	รวม	50	100.0		
3) การสืบสานฟื้นฟูประเพณีชุมชน	มี	47	94.0	3.81	0.80
	ไม่มี	3	6.0		
	รวม	50	100.0		
4) การถวญงการวัฒนธรรมชุมชน	มี	39	78.0	3.56	0.97
	ไม่มี	11	22.0		
	รวม	50	100.0		
5) การค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่น	มี	38	76.0	3.29	0.90
	ไม่มี	12	24.0		
	รวม	50	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-17 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นการเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.64) ส่วนประเด็นการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้านชุมชน สร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน) การประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และค้นพบการใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของไฟฟ้าและน้ำมัน การเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน (วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ) มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.42 3.41 3.40 และ 3.38 ตามลำดับ)

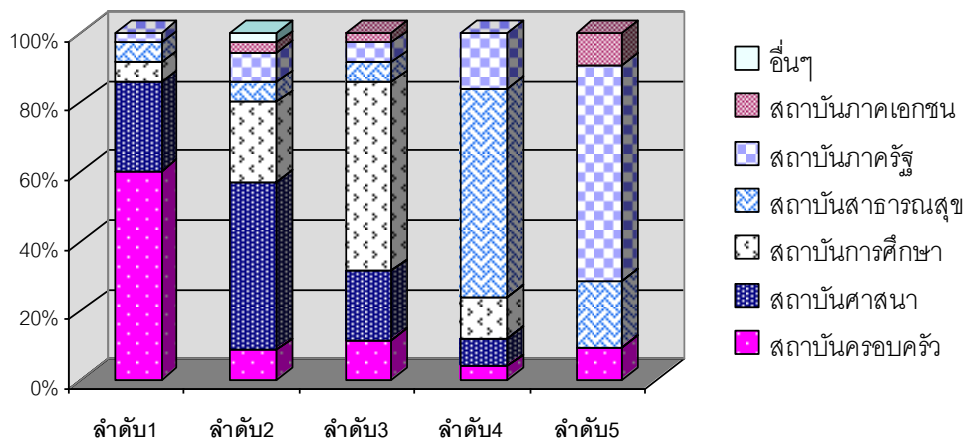
ตารางที่ ก-17 ค่าเฉลี่ย ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม	มี	42	84.0	3.64	0.79
	ไม่มี	8	16.0		
	รวม	50	100.0		
2) การเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ	มี	42	84.0	3.40	0.86
	ไม่มี	8	16.0		
	รวม	50			
3) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน(วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	39	78.0	3.38	0.85
	ไม่มี	11	22.0		
	รวม	50	100.0		
4) การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้าน ชุมชน สร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน)	มี	36	72.0	3.42	0.84
	ไม่มี	14	28.0		
	รวม	50	100.0		
5) การประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และค้นพบการใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของไฟฟ้าและน้ำมัน	มี	34	68.0	3.41	0.82
	ไม่มี	16	32.0		
	รวม	50	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

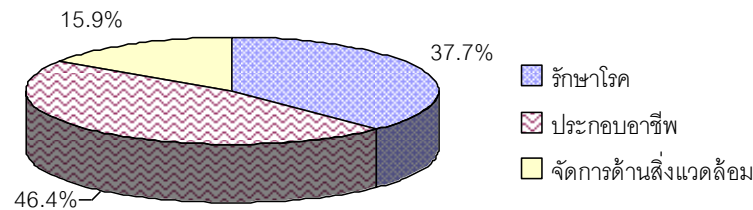
ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม

แผนภาพที่ ก-35 ร้อยละของสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนจำแนกตามลำดับ

จากแผนภาพที่ ก-35 แสดง สถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนมากที่สุดในแต่ละลำดับ โดยสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนเป็นลำดับที่ 1 คือ สถาบันครอบครัว (ร้อยละ 60.0) ลำดับที่ 2 คือ สถาบันศาสนา (ร้อยละ 48.6) ลำดับที่ 3 คือ สถาบันการศึกษา (ร้อยละ 54.29) ลำดับที่ 4 คือ สถาบันสาธารณสุข (ร้อยละ 60.0) และลำดับที่ 5 คือ สถาบันภาครัฐ (ร้อยละ 61.9)

แผนภาพที่ ก-36 ร้อยละของการนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ

จากแผนภาพที่ ก-36 พบว่า ภูมิปัญญาส่วนใหญ่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพ รองลงมาคือ ด้านการรักษาโรค และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ (ร้อยละ 46.4 37.7 และ 15.9 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-18 พบว่า ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ส่วนใหญ่มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.63) และมีการช่วยเหลือตัวท่านในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.50)

ตารางที่ ก-18 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของบทบาทครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ ในการช่วยเหลือท่านและชุมชน

ประเด็น	ความคิดเห็น		ระดับการช่วยเหลือ		
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
1) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือท่าน	มี	45	90.0	3.50	0.77
	ไม่มี	5	10.0		
	รวม	50	100.0		
2) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชน	มี	46	92.0	3.63	0.70
	ไม่มี	4	8.0		
	รวม	50	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

ก.3 กรณีศึกษาชุมชนภาคกลาง : ชุมชนบ้านหนองแค ตำบลหนองน้อย อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท

ก.3.1 นัยสำคัญของทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา

หมู่บ้านนี้ชื่อว่าหนองแคเพราะว่า แต่เดิมมีต้นแคอยู่จำนวนมาก ชาวบ้านบางส่วนอยู่มาแต่เดิม และบางส่วนมาตามคำชักชวนของชาวบ้านหมื่นท่าไม้ ซึ่งมาจับจองที่นาบริเวณริมหนองบัว และอยู่กันมาจนปัจจุบัน

ชุมชนบ้านหนองแค นั้น ปัจจุบันได้สร้างความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการทำนาข้าว ซึ่งแต่ก่อนนั้น ชาวบ้านได้มีการใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต ผลคือผลผลิตจากการเก็บเกี่ยวเพิ่มขึ้นในช่วงแรก แต่ก็มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ประกอบกับสภาพดิน สภาพน้ำในการทำนาเสื่อมลง สุขภาพชาวบ้านก็แย่ลง ทำให้เกิดปัญหาทางการเงิน และเริ่มยากจนขึ้น จากปัญหานี้ชาวบ้านหนองแคได้รวมตัวกันแก้ไขปัญหา และกลับมาทบทวนถึงความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาที่มีอยู่ ผลจากการร่วมมือกันของชาวบ้านในการสร้างความเข้มแข็งในกับชุมชนนั้น บทบาทสำคัญคือ ผู้นำชุมชนหรือทุนทางสังคมระดับจุลภาคที่เป็นทั้งแกนนำในการให้ รวบรวม ประสาน และจัดการความรู้/ภูมิปัญญาทั้ง จากภายนอกและภายในชุมชน ซึ่งการจะสร้างความเข้มแข็ง นอกจากมีความรู้ในทุนทางปัญญาอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมซึ่งก็คือความร่วมมือจากคนในชุมชน จึงจะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นมาได้ ซึ่งแบ่งระดับทุนทางสังคม ดังนี้

ทุนทางสังคมระดับจุลภาค(Micro-Level) หรือระดับปัจเจก (Individual)

ผู้นำชุมชนถือว่ามีความสำคัญในการพัฒนาบ้านหนองแคได้อย่างรวดเร็ว สืบเนื่องจากกิจกรรมด้านต่างๆ ผู้นำมีความตั้งใจจริงในการทำงาน ซึ่งต้องมีการผสมผสานความรู้ทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เรื่องของความอยากทำ และความชอบ จึงทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตัวเองเพื่อยกระดับทางความคิด พยายามแสวงหาสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดองค์ความรู้ในเชิงสร้างสรรค์ในงานตนเอง จนสามารถพัฒนาให้เป็นรูปธรรมได้ โดย **ผู้นำที่เป็นทางการ** ได้แก่ นางพรสุดา ผึ้งไผ่ ผู้ใหญ่บ้านหนองแค เป็นผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน สามารถเข้าถึงปัญหาของชาวบ้าน อีกทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในชุมชน ส่วนนายสุพล อินทรกำแหง และนายสุธรรม แสงทับ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลหนองน้อย เป็นผู้นำของชุมชน มีความสามารถทางการประสานติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในเรื่องของเอกสาร และการออกหนังสือราชการต่างๆ **ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ** ได้แก่ นางประยูร ช้างทอง เป็นผู้นำชุมชน และมีความรู้ความสามารถทางด้านการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน

ทุนทางสังคมระดับชุมชน/กลุ่ม/องค์กร (Meso-level)

ชุมชนบ้านหนองแค ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายจึงมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นหลัก อาทิ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กองทุนแม่ของแผ่นดิน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มอาชีพเลี้ยงปลา กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มสตรี

กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่สามารถปลูกข้าวได้มาก ปัญหาหนึ่งคือ โรงสีข้าวไม่เพียงพอต่อปริมาณข้าวที่สามารถผลิตได้ แม้ว่าจะมีโรงสีข้าวในชุมชนใกล้เคียง แต่ทว่าโรงสีข้าวทั้งหมดเป็นของเอกชน ซึ่งมีสิทธิกำหนดราคาเอง ทำให้เกษตรกรไม่ได้รับความยุติธรรม เนื่องจากไม่สามารถต่อรองราคาได้ ดังนั้น เกษตรกรจึงขายข้าวได้ราคาต่ำจากสภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านในชุมชนหนองแค ที่ทำนามีความต้องการที่จะมีโรงสีข้าวที่เป็นของชุมชนเอง เพื่อใช้ผลิตข้าวสำหรับบริโภคเองในครัวเรือนและนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองได้ของชุมชน ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองน้อย

ความสำเร็จของการดำเนินงานในวิถีใหม่นี้เกิดจากภาวะของผู้นำชุมชน ทั้งการตระหนักเห็นถึงประโยชน์ของโรงสีข้าวในชุมชน รวมทั้งประสานงานผลักดันโครงการตั้งแต่แรกเริ่ม รวมทั้งการร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจนกระทั่งประสบความสำเร็จในที่สุด และปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ความซื่อสัตย์และความจริงใจในการดำเนินงานของคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มโรงสีข้าว ดังจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของรายได้ จำนวนสมาชิก และเงินทุนในการดำเนินงาน ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นแรงผลักดันสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของโครงการ

อีกกลุ่มหนึ่งที่มีความเข้มแข็ง คือ กลุ่มปุ๋ยชีวภาพในชุมชนบ้านหนองแค ซึ่งส่วนหนึ่งของความสำเร็จมาจากความรู้ที่ได้ จากสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดชัยนาท ที่เข้ามาช่วยสอนการทำปุ๋ยชีวภาพ เพื่อให้ชาวบ้านลดการใช้สารเคมี ซึ่งจากการที่ชาวบ้านได้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้สารเคมี และความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นอยู่ก่อนแล้ว จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มขึ้นแล้วนำความรู้ในการทำปุ๋ยชีวภาพที่ได้รับไปต่อยอด ทั้งในเรื่อง วัสดุในการทำปุ๋ยชีวภาพที่สามารถหาได้ง่ายทำ และการบริหารจัดการกลุ่ม ส่งผลให้กลุ่มมีรูปธรรมและความเข้มแข็งมากขึ้นมากขึ้น

ทุนทางสังคมระดับมหภาค (Macro-level)

ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อถือเป็นทุนทางสังคม ซึ่งทุนนี้จะแฝงอยู่ในชุมชน ซึ่งถือว่ามีค่าสำคัญในการกำหนดคุณลักษณะชุมชน ชาวบ้านหนองแคส่วนใหญ่ทำนาข้าว บ้านเรือนมีลักษณะเป็นแบบชุมชนภาคกลางมีได้ทุนบ้าน แต่ไม่ได้เลี้ยงสัตว์ได้ทุนบ้าน ศาสนาพุทธมีอิทธิพลมากทำให้มีวิถีชีวิตส่วนใหญ่เรียบง่าย และผูกพันกับธรรมชาติ โดยเฉพาะการทำนาข้าว โดยจะเห็นได้จากประเพณีทำขวัญข้าว เชื่อว่าถ้าได้ทำขวัญข้าว และถ้าพระแม่โพสพได้รับเครื่องสังเวยแล้ว ไม่ทำให้เมล็ดข้าวล้ม หนอน สัตว์ต่าง ๆ มากล้ากราย ได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนถวายแก่พระสงฆ์เมื่อข้าวนาสุกดีแล้ว เมื่อนวดข้าวเสร็จก็จะกำหนดวันนำข้าวขึ้นยุ้ง ชาวบ้านก็จะมาร่วมทำขวัญข้าว ร้องเพลงทำขวัญแม่โพสพ โดยจะจัดในช่วงเวลาเดือนตุลาคม ถึง พฤศจิกายน ของทุกปี ตามด้วยประเพณีกวนข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาส ซึ่งเชื่อกันว่านางสุชาดา ได้นำข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาสถวายพระพุทธรูปเจ้า ก่อนที่พระองค์จะได้ตรัสรู้ในวันเพ็ญเดือน 12 ดังนั้นชาวพุทธจึงถือว่าข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาสเป็นอาหารทิพย์ และได้ทำถวายแด่พระสงฆ์ในฤดูก่อนเดือน 12 อีกทั้งยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับชาวนาให้รู้ว่า การทำนาปลูกข้าวของตนนั้น จะไม่สูญเปล่า เพราะพระแม่โพสพเป็นผู้ดูแล และเมื่อมีการเกี่ยวข้าวก็จะมาช่วยกันเกี่ยวข้าว ซึ่งแสดงถึงระบบค่านิยมบรรทัดฐานที่ฝังอยู่ในชาวบ้าน เป็นการสร้างความสามัคคี การช่วยเหลือกัน การเสียสละการร่วมสนุกสนานหลังจากการเหน็ดเหนื่อยจากการทำนา และการเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งประเพณีการแข่งเรือ ซึ่งจัดบริเวณหน้าวัดทรงเสวยเป็นประเพณีที่ชาวบ้านในชุมชนและชุมชนอื่นๆ จะมาร่วมแข่งขันและชมการแข่งขัน ซึ่งเป็นอีกกิจกรรมที่ทำให้ชาวบ้านพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ก.3.2 การสัมมนาระดมความคิดเห็นในพื้นที่เป้าหมาย

การสัมมนาระดมความคิดเห็นของคนในชุมชนหนองแค จัดขึ้น ณ ลานวัดทรงเสวย อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทโดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชน อาสาสมัครชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น รวมทั้งสิ้นจำนวน 34 คน สาระสำคัญต่างๆ จำแนกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย ส่วนที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม และส่วนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบจากสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ ก-19 พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาและเป็นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 52.9) อายุอยู่ในช่วงระหว่าง 46 - 60 ปี (ร้อยละ 55.9) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 76.5) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 41.2) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนอยู่ในช่วง 41-60 ปี (ร้อยละ 55.9) เป็นหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 55.9) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1 - 4 คน (ร้อยละ 70.6) มีงานทำ (ร้อยละ 82.4) ประกอบอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 41.2 และ 38.9 ตามลำดับ) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,000 – 10,000 บาท (ร้อยละ 44.2) จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้อยู่ในช่วง 1 - 2 คน (ร้อยละ 64.7) รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในมากกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 72.1) มีรายได้เพียงพอ (ร้อยละ 67.6) และมีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 82.4)

ตารางที่ ก-19 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	18	52.9
หญิง	16	47.1
รวม	34	100.0
อายุ		
15 – 30 ปี	5	14.7
31 – 45 ปี	6	17.6
46 – 60 ปี	19	55.9
มากกว่า 60 ปี	4	11.8
รวม	34	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	5	14.7
สมรส	26	76.5
หม้าย	1	2.9
หย่า	1	2.9
แยกกันอยู่	1	2.9
รวม	34	100.0

รายงานการศึกษาระดับสมรรถนะ
โครงการ “นวัตกรรมของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืน”

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเรียน	-	-
ประถมศึกษา	14	41.2
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	4	11.8
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	13	38.2
ปริญญาตรี	3	8.8
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	34	100.0
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน		
1 – 20 ปี	6	17.6
21 – 40 ปี	6	17.6
41 – 60 ปี	19	55.9
มากกว่า 60 ปี	3	8.9
รวม	34	100.0
สถานภาพในครอบครัว		
เป็นหัวหน้าครอบครัว	19	55.9
ไม่ได้เป็นหัวหน้าครอบครัว	15	44.1
รวม	34	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 - 4 คน	24	70.6
5 - 8 คน	9	26.5
มากกว่า 8 คน	1	2.9
รวม	34	100.0
สถานภาพการทำงาน		
มีงานทำ	28	82.4
ระหว่างหางาน	-	-
ว่างงาน	6	17.6
รวม	34	100.0

รายงานการศึกษาระดับสมบูรณ
โครงการ “นวัตกรรมของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืน”

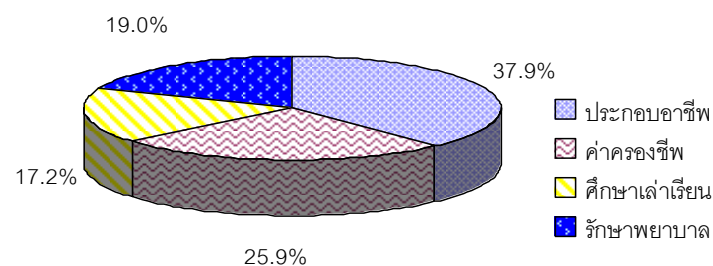
คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ	5	14.7
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน		
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	4	11.8
เกษตรกร	14	41.2
รับจ้างทั่วไป	5	14.7
แม่บ้าน	1	2.9
อื่นๆ	5	14.7
รวม	34	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	8	23.5
5,000 - 10,000 บาท	15	44.2
10,001 - 15,000 บาท	3	8.8
15,001 - 20,000 บาท	3	8.8
มากกว่า 20,000 บาท	5	14.7
รวม	34	100.0
จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้		
1 - 2 คน	22	64.7
3 - 4 คน	10	29.4
มากกว่า 4 คน	2	5.9
รวม	34	100.0
รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	7	20.6
5,000 - 10,000 บาท	5	14.7
10,001 - 15,000 บาท	2	5.9
15,001 - 20,000 บาท	6	17.6
มากกว่า 20,000 บาท	14	41.2
รวม	34	100.0

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ความเพียงพอของรายได้		
เพียงพอ	23	67.6
ไม่เพียงพอ	11	32.4
รวม	34	100.0
ภาระหนี้สิน		
มีหนี้สิน	28	82.4
ไม่มีหนี้สิน	6	17.6
รวม	34	100.0

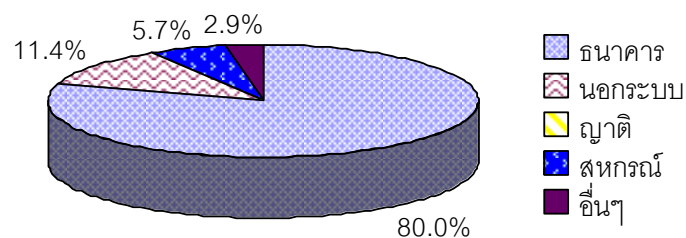
ที่มา : จากการสำรวจ

แผนภาพที่ ก-37 ร้อยละของวัตถุประสงค์หนี้สิน

จากแผนภาพที่ ก-37 พบว่า วัตถุประสงค์หลักของหนี้สินคือ ค่าประกอบอาชีพ เช่น ค่าปุ๋ย ค่าเช่าที่ดิน รองลงมาคือ ค่าครองชีพ ค่ารักษาพยาบาล และค่าศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน ตามลำดับ (ร้อยละ 37.9 25.9 19.0 และ 17.2 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-38 ร้อยละของแหล่งกู้ยืม

จากแผนภาพที่ ก-38 พบว่า แหล่งของการกู้ยืม คือ ธนาคาร รองลงมาคือ กู้ยืมนอกระบบ สหกรณ์ และอื่นๆ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน ตามลำดับ (ร้อยละ 80.0 11.4 5.7 และ 2.9 ตามลำดับ)

ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย

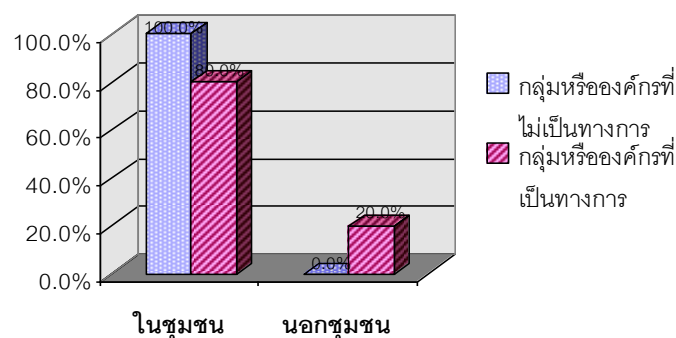
จากตารางที่ ก-20 พบว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการร้อยละ 55.9 และกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการร้อยละ 50.0 จะเห็นว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรไม่ที่เป็นทางการมากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเล็กน้อย และในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรนั้น จำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเฉลี่ยมีมากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ โดยจะเห็นได้จาก จำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 2.06 กลุ่ม ส่วนจำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 1.89 กลุ่ม อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบจำนวนครั้งที่เข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรแล้ว พบว่า กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการมีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ 1.45 ครั้งต่อเดือน ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการที่มีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ 1.87 ครั้งต่อเดือน

ตารางที่ ก-20 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ประเด็น	การเข้าร่วมกลุ่ม		จำนวนกลุ่มที่เข้าร่วม		จำนวนครั้งที่เข้าร่วม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ยต่อเดือน
1) กลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ	เข้าร่วม	19	55.9	1.89	0.99	1.87
	ไม่ได้เข้าร่วม	15	44.1			
	รวม	34				
2) กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ	เข้าร่วม	17	50.0	2.06	1.09	1.45
	ไม่ได้เข้าร่วม	17	50.0			
	รวม	34				

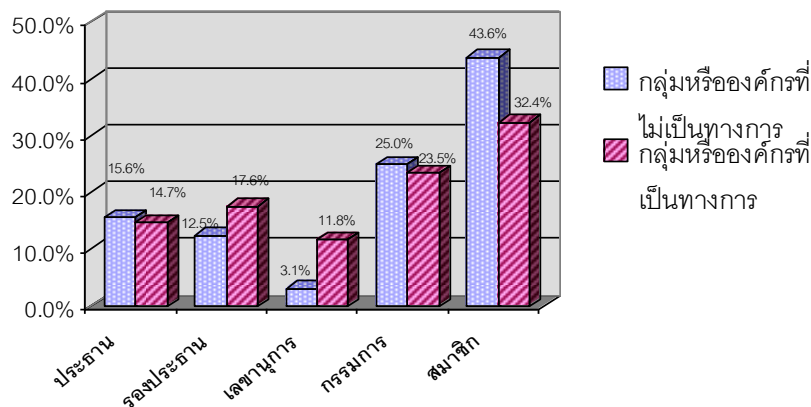
ที่มา : จากการสำรวจ

แผนภาพที่ ก-39 ร้อยละของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าร่วมจำแนกตามพื้นที่

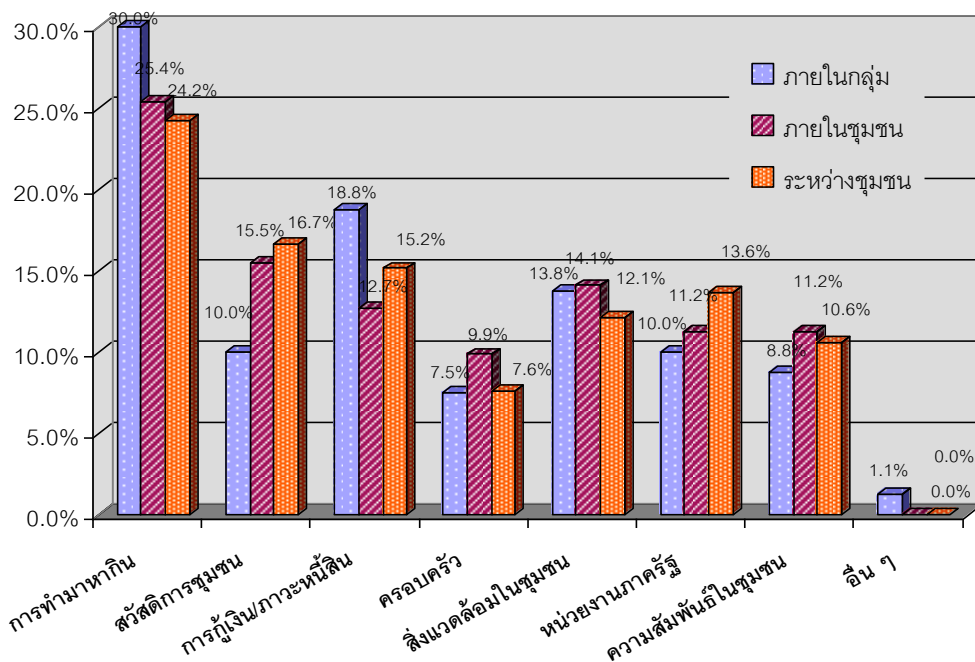
จากแผนภาพที่ ก-39 พบว่า กลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มหรือองค์กรที่อยู่ภายในชุมชน (ร้อยละ 100.0 และ 80.0 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-40 ร้อยละของบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

จากแผนภาพที่ ก-40 พบว่า บทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิก รองลงมาคือ กรรมการ รองประธาน ประธาน และรองประธาน ตามลำดับ (ร้อยละ 32.4 23.5 17.6 14.7 และ 11.8 ตามลำดับ) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ คือส่วนใหญ่เป็นสมาชิก รองลงมาคือ กรรมการ และประธาน ตามลำดับ (ร้อยละ 43.6 25.0 15.8 12.5 และ 3.1 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-41 ร้อยละของการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในระดับต่างๆ

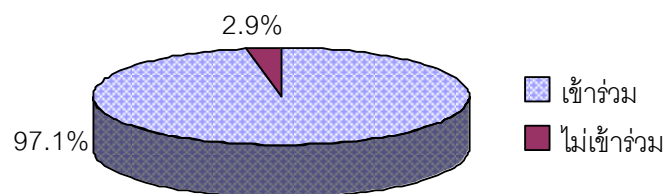

จากแผนภาพที่ ก-41 พบว่า ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มหรือองค์กรของตนเองที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐสวัสดิการชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน ปัญหาครอบครัว และปัญหาอื่นๆตามลำดับ (ร้อยละ 30.0 18.8 13.8 10.0 10.0 8.8 7.5 และ 1.1 ตามลำดับ)

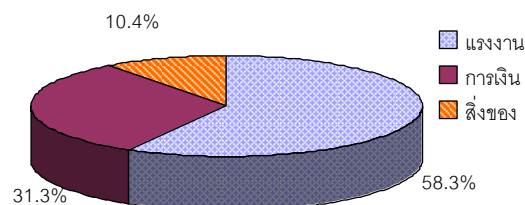
ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มภายในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ สวัสดิการชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ ความสัมพันธ์ในชุมชน และปัญหาครอบครัว ตามลำดับ (ร้อยละ 25.4 15.5 14.1 12.7 11.2 11.2 และ 9.9 ตามลำดับ)

ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ สวัสดิการชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน และ ปัญหาครอบครัว ตามลำดับ (ร้อยละ 24.2 16.7 15.2 13.6 12.1 10.6 และ 7.6 ตามลำดับ)

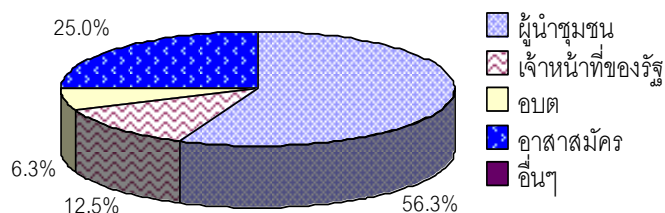
แผนภาพที่ ก-42 ร้อยละของการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

แผนภาพที่ ก-43 ร้อยละของรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

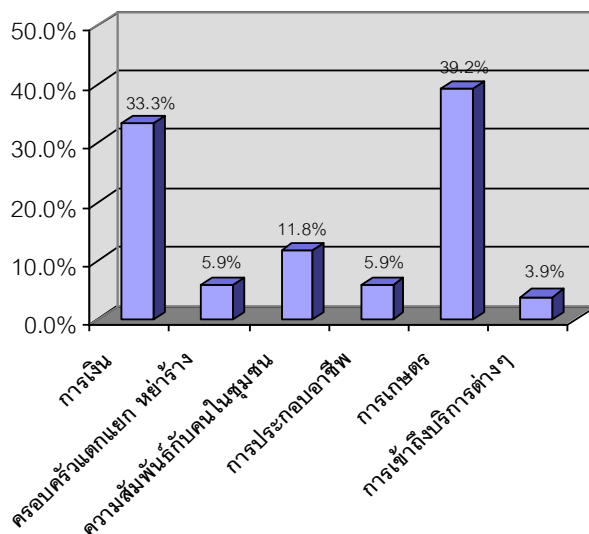

แผนภาพที่ ก-44 ร้อยละของบุคคลที่ประสานด้านการบริจาคเงินในการช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

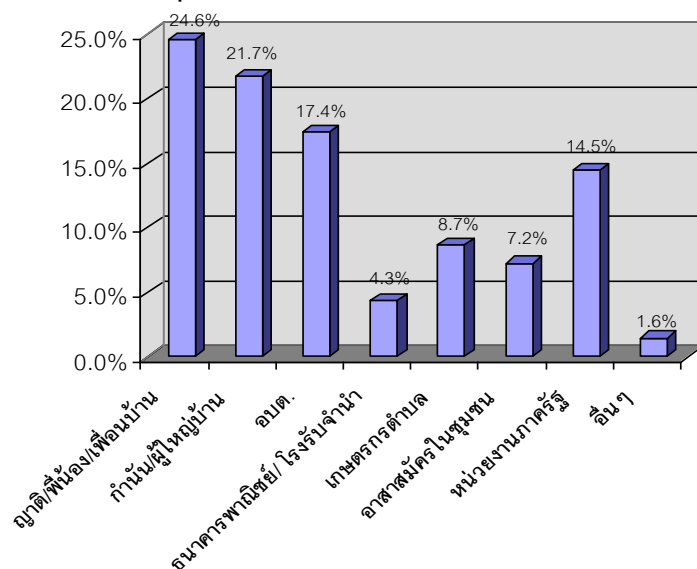
จากแผนภาพที่ ก-42 ก-43 และ ก-44 พบว่า มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนร้อยละ 97.1 โดยเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ งานบุญ บุญปฏิสังขรณ์วัด พัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือโดยการช่วยด้านแรงงาน รองลงมาคือ ด้านการเงิน และด้านสิ่งของตามลำดับ (ร้อยละ 58.3 31.3 และ 10.4 ตามลำดับ) โดยความช่วยเหลือด้านการเงินนั้น นิยมช่วยผ่านทางผู้นำชุมชน รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ อาสาสมัครชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ตามลำดับ (ร้อยละ 56.3 25.0 12.5 และ 6.3 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-45 ร้อยละของปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมา

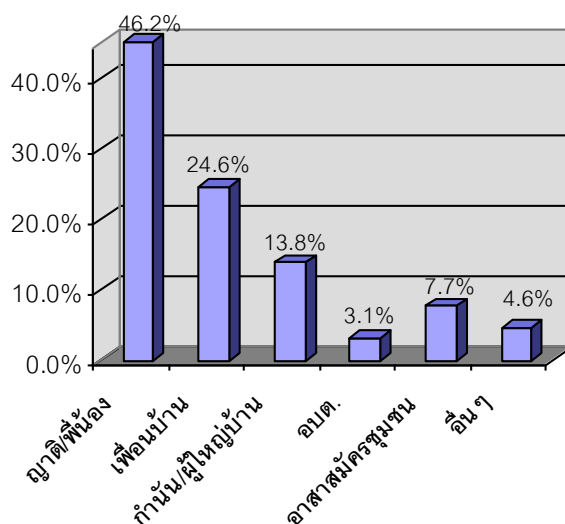
จากแผนภาพที่ ก-45 พบว่า ปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมาส่วนมากจะเป็นปัญหาทางด้านการเกษตร รองลงมาคือ การเงิน ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน การประกอบอาชีพ ครอบครัแตกแยกหย่าร้าง และการเข้าถึงบริการต่างๆ ตามลำดับ(ร้อยละ 39.2 33.3 11.8 5.9 5.9 และ 3.9 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-46 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือได้

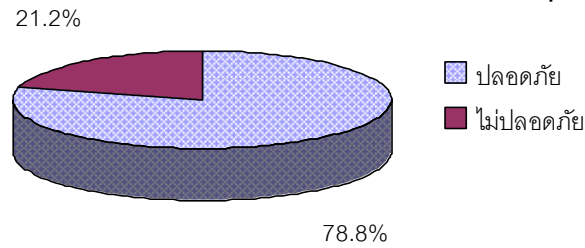
จากแผนภาพที่ ก-46 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีที่เกิดปัญหา คือ ญาติ/พี่น้อง/เพื่อนบ้าน รองลงมาคือ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานภาครัฐ เกษตรตำบล อาสาสมัครในชุมชน ธนาคารพาณิชย์/ใรงรับจำนำ และอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 24.6 21.7 17.4 14.5 8.7 7.2 4.3 และ 1.6 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-47 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือในกรณีเร่งด่วน

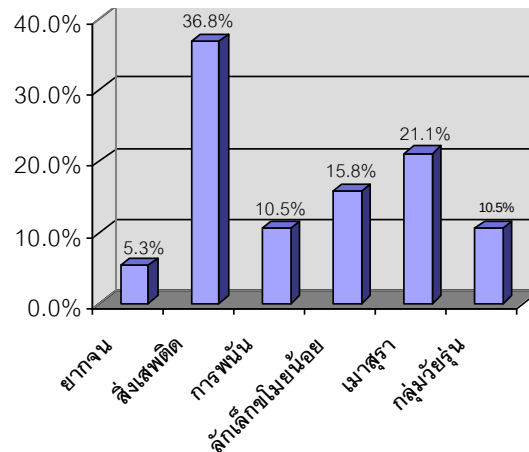

จากแผนภาพที่ ก-47 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีเร่งด่วน(เจ็บป่วย/ประสบอุบัติเหตุ) คือ ญาติ/พี่น้อง รองลงมาคือ เพื่อนบ้าน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครชุมชน บุคคลอื่นและ องค์การบริหารส่วนตำบล (ร้อยละ 46.2 24.6 13.8 7.7 4.6 และ 3.1 ตามลำดับ)

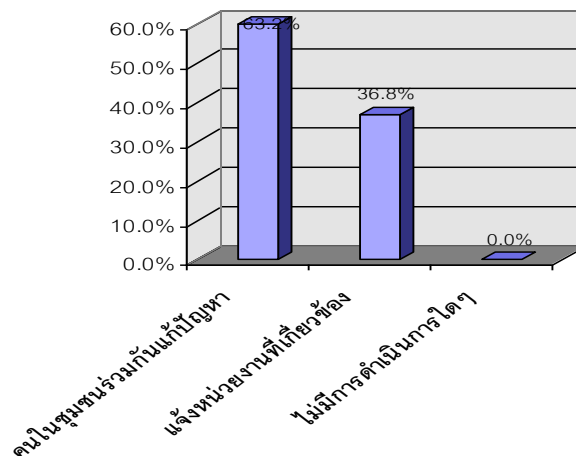
แผนภาพที่ ก-48 ร้อยละของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน

แผนภาพที่ ก-49 ร้อยละของสาเหตุที่ทำให้ชุมชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

แผนภาพที่ ก-50 ร้อยละของวิธีการที่คนในชุมชนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน

จากแผนภาพที่ ก-48 ก-49 และ ก-50 พบว่า ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ร้อยละ 78.8) แต่สาเหตุของความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินส่วนใหญ่มาจากสิ่งเสพติด เมาสุราอาละวาด การลักเล็กขโมยน้อย การพนัน กลุ่มวัยรุ่น และความยากจน ตามลำดับ (ร้อยละ 36.8 21.1 15.8 10.5 10.5 และ 5.3 ตามลำดับ) และวิธีการส่วนใหญ่ที่คนในชุมชน ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน คือ คนในชุมชนร่วมกัน แก้ปัญหา รองลงมาคือ แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ (ร้อยละ 63.2 และ 36.8 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-21 พบว่า มีการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำกลุ่มถึงร้อยละ 97.1 ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในระดับชุมชน และระดับชาติมีส่วนร่วมร้อยละ 100

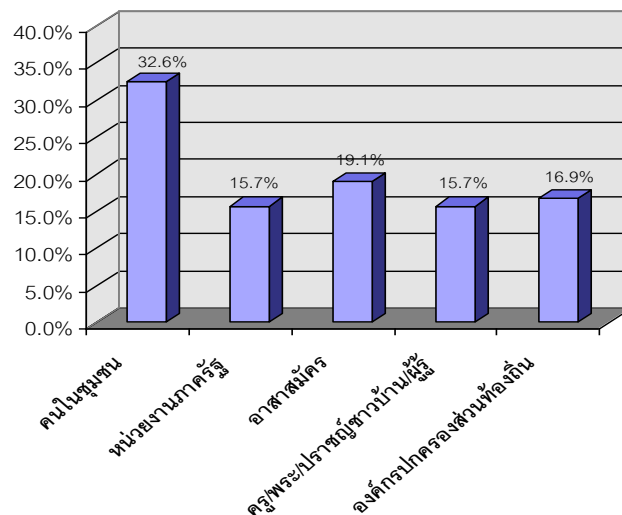
ตารางที่ ก-21 ร้อยละของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับต่างๆ

ประเด็น			
		จำนวน	ร้อยละ
1) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำกลุ่ม	มี	33	97.1
	ไม่มี	1	2.9
	รวม	34	100.0
2) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชุมชน	มี	34	100.0
	ไม่มี	-	-
	รวม	34	100.0
3) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชาติ	มี	34	100.0
	ไม่มี	-	-
	รวม	34	100

ที่มา : จากการสำรวจ

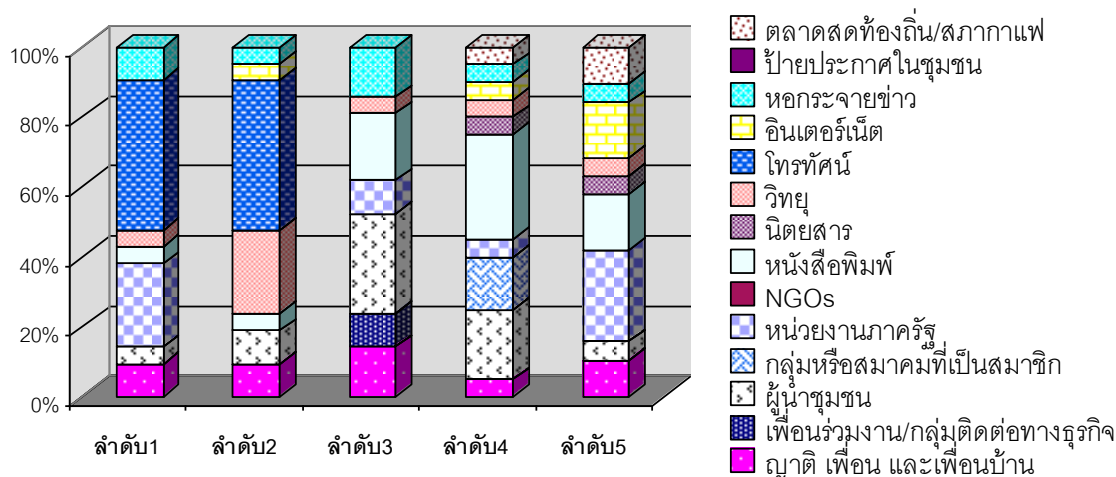
ส่วนที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

แผนภาพที่ ก-51 ร้อยละของบุคคลที่เข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

จากแผนภาพที่ ก-51 พบว่า บุคคลส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละครั้ง คือ คนในชุมชน รองลงมาคือ อาสาสมัคร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ และหน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ (ร้อยละ 32.6 19.1 16.9 15.7 และ 15.7 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-52 ร้อยละของแหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่เข้าถึง เช่น ราคาสินค้าเกษตร ความรู้ทางการเกษตร สภาพดินฟ้าอากาศ เป็นต้น จำแนกตามลำดับการเข้าถึงข้อมูล

จากแผนภาพที่ ก-52 แสดง แหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่เข้าถึงมากที่สุดในแต่ละลำดับ โดยแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงลำดับที่ 1 คือ โทรศัพท์ (ร้อยละ 42.9) ลำดับที่ 2 คือ วิทยุ (ร้อยละ 23.8) ลำดับที่ 3 คือ ผู้นำชุมชน (ร้อยละ 28.6) ลำดับที่ 4 คือ หนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 30.0) และลำดับที่ 5 คือ หน่วยงานภาครัฐ (ร้อยละ 26.3)

จากตารางที่ ก-22 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะการบริหารจัดการเงินกองทุนของชุมชน (กลุ่มออมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุนสหกรณ์ ฯลฯ) ให้เกิดดอกออกผล การส่งเสริมชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้าน มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72) ส่วนประเด็นด้านการออมทรัพย์ในชุมชน (ออมฝากธนาคาร กระบอกออม มีเทศกาลกำหนดการออมที่ดีและมากกว่าเดิม) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้าชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การค้นพบช่องทางการขาย) การขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางการลงทุนของชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชน มากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา) การปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่ วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่มผลผลิต/ไร่) และการผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพผลผลิต การพัฒนา รูปแบบสินค้า การลดการสูญเสียขณะผลิต) ทั้ง 5 ประเด็นนี้มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.45 3.24 3.15 3.09 และ 3.08 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตามมีประเด็นที่ส่วนน้อยมีการเรียนรู้ร่วมกัน (น้อยกว่าร้อยละ 50) ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้หลากหลายชนิดขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น) และการบริหารจัดการตลาด สินค้าชุมชน (ความรู้ในการรวบรวมสินค้า การระบายสินค้าสู่ตลาด การตรวจสอบตลาด) แต่มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน(ค่าเฉลี่ย 3.19 และ 3.00ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-22 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
1) การปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่ วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่ม ผลผลิต/ไร่)	มี	32	94.1	3.09	0.69
	ไม่มี	2	5.9		
	รวม	34			
2) การผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพ ผลผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การลดการ สูญเสียขณะผลิต)	มี	25	73.5	3.08	0.81
	ไม่มี	9	26.5		
	รวม	34	100		
3) การบริหารจัดการตลาดสินค้าชุมชน (ความรู้ใน การรวบรวมสินค้า การระบายสินค้าสู่ตลาด การ ตรวจสอบตลาด)	มี	16	47.1	3.19	1.05
	ไม่มี	18	52.9		
	รวม	34	100		
4) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้ หลากหลายชนิดขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น)	มี	15	44.1	3.00	0.85
	ไม่มี	19	55.9		
	รวม	34	100		
5) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้า ชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การ ค้นพบช่องทางการขาย)	มี	17	50.0	3.24	0.66
	ไม่มี	17	50.0		
	รวม	34	100		
6) การอบรมทรัพยากรในชุมชน (อบรมผู้ประกอบการ กระบอกอ้อม มีเทศบาลกำหนดการอบรมที่ดีและ มากกว่าเดิม)	มี	29	85.3	3.45	0.78
	ไม่มี	5	14.7		
	รวม	34	100		
7) การขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กรนอก หมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางการลงทุนของ ชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชนมากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา)	มี	20	58.8	3.15	0.75
	ไม่มี	14	41.2		
	รวม	34	100		
8) การบริหารจัดการเงินกองทุนของชุมชน(กลุ่ม อ้อมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุน สหกรณ์ ฯลฯ) ให้เกิดดอกออกผล การสงเคราะห์ ชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้าน	มี	32	94.1	3.72	0.77
	ไม่มี	2	5.9		
	รวม	34	100		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-23 พบว่าการเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านสังคม ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการดูแลสุขภาพคนในชุมชน การสร้างความสามัคคีในชุมชน การควบคุมโรคเอดส์และยาเสพติดในชุมชน การจัดการศึกษาของคนในชุมชน และการจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน ทั้ง 5 ประเด็นนี้มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.94 3.85 3.76 3.71 และ 3.68 ตามลำดับ) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านอื่นๆ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน การลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน (การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง ฯลฯ) การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การเฝ้าระวัง ฯลฯ) และการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.27 3.22 3.21 และ 3.20 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-23 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านสังคม

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน (การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	32	94.1	3.22	0.71
	ไม่มี	2	5.9		
	รวม	34	100.0		
2) การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	28	82.4	3.21	0.69
	ไม่มี	6	17.6		
	รวม	34	100		
3) การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	มี	20	58.8	3.20	1.01
	ไม่มี	14	41.2		
	รวม	34	100.0		
4) การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน	มี	22	64.7	3.27	0.83
	ไม่มี	12	35.3		
	รวม	34	100.0		
5) การสร้างความสามัคคีในชุมชน	มี	34	100.0	3.85	0.66
	ไม่มี	-	-		
	รวม	34	100.0		
6) การควบคุมโรคเอดส์และยาเสพติดในชุมชน	มี	33	97.1	3.76	0.56
	ไม่มี	1	2.9		
	รวม	34	100.0		

รายงานการศึกษาระดับสมบูรณ
โครงการ “นวัตกรรมของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืน”

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
7) การจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน	มี	31	91.2	3.68	0.87
	ไม่มี	3	8.8		
	รวม	34	100.0		
8) การดูแลสุขภาพของคนในชุมชน	มี	33	97.1	3.94	0.79
	ไม่มี	1	2.9		
	รวม	34	100.0		
9) การจัดการศึกษาของคนในชุมชน	มี	34	100.0	3.71	0.72
	ไม่มี	-	-		
	รวม	34	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-24 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านการเมืองการปกครองส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการลดการซื้อสิทธิขายเสียงของชุมชน และการพัฒนาขีดความรู้ความสามารถ และภาวะการณเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.63 และ 3.55 ตามลำดับ) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการร้งเรียนและ/หรือการตรวจสอบความโปรงใสของชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ(ค่าเฉลี่ย 3.50 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-24 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านการเมืองการปกครอง

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การลดการซื้อสิทธิขายเสียงของชุมชน	มี	30	88.2	3.63	0.67
	ไม่มี	4	11.8		
	รวม	34	100.0		
2) การพัฒนาขีดความรู้ความสามารถ และภาวะการณเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน	มี	33	97.1	3.55	0.62
	ไม่มี	1	2.9		
	รวม	34	100.0		
3) การร้งเรียนและ/หรือการตรวจสอบความโปรงใสของชุมชน	มี	28	82.4	3.50	0.88
	ไม่มี	6	17.6		
	รวม	34	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-25 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านวัฒนธรรมประเพณี ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในประเด็นทางการนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการรักษาจารีตประเพณีในชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.28 และ 3.78 ตามลำดับ) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันในด้านการค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่น การสืบสานฟื้นฟูประเพณีชุมชน และการกลั่นกรองวัฒนธรรมชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.48 3.42 และ 2.95 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-25 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณี

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การรักษาจารีตประเพณีในชุมชน	มี	32	94.1	3.78	0.87
	ไม่มี	2	5.9		
	รวม	34	100.0		
2) การนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา	มี	32	94.1	4.28	0.63
	ไม่มี	2	5.9		
	รวม	34	100.0		
3) การสืบสานฟื้นฟูประเพณีชุมชน	มี	33	97.1	3.42	0.87
	ไม่มี	1	2.9		
	รวม	34	100.0		
4) การกลั่นกรองวัฒนธรรมชุมชน	มี	19	55.9	2.95	0.78
	ไม่มี	15	44.1		
	รวม	34	100.0		
5) การค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่น	มี	31	91.2	3.48	0.77
	ไม่มี	3	8.8		
	รวม	34	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-26 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นทางการเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ใช้ประโยชน์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.78) ส่วนใน

ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน (วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ) การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้านชุมชน และการสร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน) และการประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และ ค้นพบการใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของไฟฟ้าและน้ำมัน มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ใช้ประโยชน์ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.48 3.20 3.12 และ 3.05 ตามลำดับ)

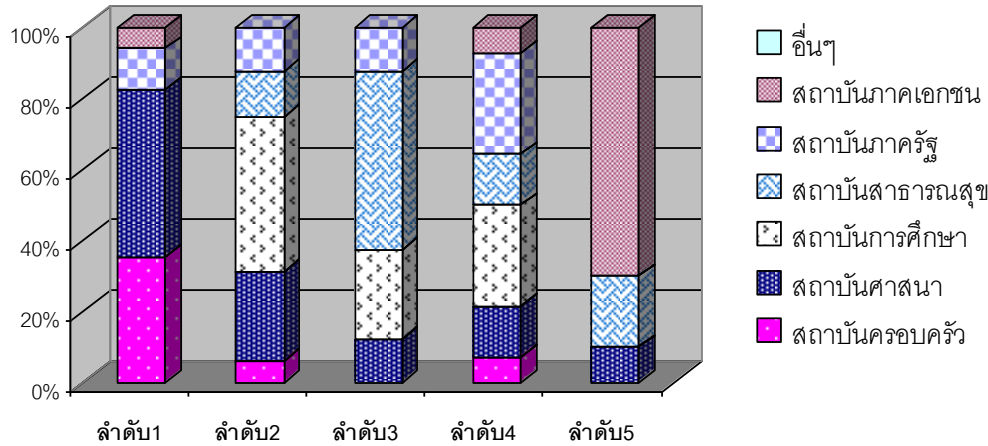
ตารางที่ ก-26 ค่าเฉลี่ย ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกัน และการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน		การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม	มี	31	91.2	3.74
	ไม่มี	3	8.8	
	รวม	34	100.0	0.86
2) การเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ	มี	29	85.3	3.48
	ไม่มี	5	14.7	0.99
	รวม	34	100.0	
3) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน (วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	30	88.2	3.20
	ไม่มี	4	11.8	0.85
	รวม	34	100.0	
4) การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้านชุมชน สร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน)	มี	33	97.1	3.12
	ไม่มี	1	2.9	0.82
	รวม	34	100.0	
5) การประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และ ค้นพบการใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของไฟฟ้าและน้ำมัน	มี	20	58.8	3.05
	ไม่มี	14	41.2	0.60
	รวม	34	100.0	

ที่มา : จากการสำรวจ

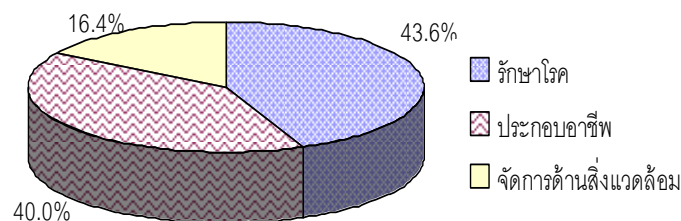
ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม

แผนภาพที่ ก-53 ร้อยละของสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนจำแนกตามลำดับ

จากแผนภาพที่ ก-53 แสดง สถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนมากที่สุดในแต่ละลำดับ โดยสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนเป็นลำดับที่ 1 คือ สถาบันศาสนา (ร้อยละ 47.1) ลำดับที่ 2 คือ สถาบันการศึกษา (ร้อยละ 43.8) ลำดับที่ 3 คือ สถาบันสาธารณสุข (ร้อยละ 50.0) ลำดับที่ 4 คือ สถาบันภาครัฐ (ร้อยละ 28.6) และลำดับที่ 5 คือ สถาบันภาคเอกชน (ร้อยละ 70.0)

แผนภาพที่ ก-54 ร้อยละของการนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ

จากแผนภาพที่ ก-54 พบว่า ภูมิปัญญาส่วนใหญ่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการรักษาโรค รองลงมาคือ ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ (ร้อยละ 43.6 40.0 และ 16.4 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-27 พบว่า ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ส่วนใหญ่มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.64) และมีการช่วยเหลือตัวท่านในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.42)

ตารางที่ ก-27 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของบทบาทครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ ในการช่วยเหลือท่านและชุมชน

ประเด็น	ความคิดเห็น		ระดับการช่วยเหลือ		
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
1) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือท่าน	มี	31	91.2	3.42	0.86
	ไม่มี	3	8.8		
	รวม	34	100.0		
2) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชน	มี	25	73.5	3.64	0.66
	ไม่มี	9	26.5		
	รวม	34	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

ก.4 กรณีศึกษาชุมชนภาคตะวันออก : ชุมชนบ่อขวางทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ก.4.1 นัยสำคัญของทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา

บ่อขวางทอง เดิมเป็นส่วนหนึ่งของตำบลบ่อทอง เชื่อว่าในอดีตเป็นพื้นที่ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มาก โดยเฉพาะกวาง ซึ่งจะอาศัยอยู่บริเวณบ่อน้ำ ซึ่งเชื่อว่าบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ปัจจุบันบ่อน้ำนี้อยู่ที่วัดเขาบ่อขวางทอง และเป็นแหล่งพระพุทธรูปศาสนา โดยมีพระพุทธรูปไสยาสน์ธรรมไพศาล องค์พระยาว 29 วา 9 ศอก 8 นิ้ว สูง 8.3 วา นั้น

ชุมชนบ่อขวางทองมีการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อตอบรับกับปัญหาต่างๆ เนื่องจากสภาพชุมชนปัจจุบัน โดยเฉพาะเยาวชนได้มีการเรียนแบบพฤติกรรม ค่านิยมวัตถุนิยมจากทางโทรทัศน์ ชาวบ้านในชุมชนเล็งเห็นถึงปัญหา จึงร่วมกันหาทางแก้ไข ซึ่งกลุ่มผู้นำชุมชนถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการประสาน และจัดการทั้งทางด้านกิจกรรม อาทิ ดนตรี กีฬา ประเพณีต่างๆ รู้ถึงคนในชุมชน ช่วยกันสอดส่องดูแลลูกหลาน ปัจจุบันชุมชนได้มีความเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถือว่าเป็นทุนทางสังคมระดับจุลภาคที่มีบทบาทสำคัญ ทั้งที่เป็นผู้ให้ รวบรวม ประสาน และจัดการความรู้/ภูมิปัญญาของคนในชุมชนเกิดทุนทางปัญญาในการแก้ไขปัญหา และเมื่อผสมผสานกับความร่วมมือในสังคมเกิดเป็นทุนทางสังคม ซึ่งเป็นพลังร่วมอันจะส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน ซึ่งแบ่งระดับทุนทางสังคมดังนี้

ทุนทางสังคมระดับจุลภาค(Micro-Level) หรือระดับปัจเจก (Individual)

ผู้นำชุมชนถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาบ้านบ่อขวางทองได้อย่างรวดเร็ว โดยผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ นายภูเบศ พงษ์ชมพร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อขวางทอง เป็น

ผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านคุณธรรม สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และเป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม การกีฬา รักษาสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาอาชีพเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน และนายณรงค์ศักดิ์ ประกอบกิจ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 เป็นผู้นำของลูกบ้าน ตัวแทนที่มีบทบาทสำคัญจากการเข้าร่วมประชุมในระดับต่างๆ และมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และการสร้างความเข้าใจ ให้คนในชุมชน **ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ** ได้แก่ นางสาวดา ประกอบกิจ เป็นผู้นำในการสร้างสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โดยมีความรู้ทั้งทางด้านการเขียนแผนชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งให้กลับชุมชน นายธงชัย แซ่ไหล เป็นเลขาประจำตำบล เป็นมีมือความสามารถในด้าน การจัดการ ประสานงาน และงานเอกสาร ส่วนนายนาถ เชื้อสมุทร และนายจรัญ โกมินทร์ มีความรู้ ความสามารถทั้งทางด้านการเกษตร และการประชาสัมพันธ์ในชุมชน ทางด้านนายธนสิทธิ์ ถนอมเศษ และนางวรรณมา เสือลอย มีความสามารถในการประสานงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การทำสารสนเทศชุมชน และนายณรงค์มาศ ประกอบกิจ เป็นเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีจิตอาสา และมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ทุนทางสังคมระดับชุมชน/กลุ่ม/องค์กร (Meso-level)

ชาวบ้านชุมชนบ้านบ่อกว้างทอง เนื่องจากในอดีตเคยประสบปัญหาด้านต่างๆ เช่น ปัญหาสุขภาพ หนี้สิน กระบะบ ปัญหาเยาวชน และสิ่งเสพติด ชาวบ้านจึงมีการรวมกลุ่มเป็นทุนทางสังคม เพื่อการแก้ไขปัญหา โดยเริ่มจากการมาร่วมกันหาสาเหตุของปัญหา โดยแรกนั้น การแก้ไขปัญหายังไม่ประสบความสำเร็จ แต่พอได้ทราบข้อมูลถึงการสร้างความชุมชนเข้มแข็ง ชุมชน ทั้งจากการทางโทรทัศน์ และวิทยุ ก็ได้มีการส่งผู้นำชุมชนไปเข้าร่วมประชุม และสัมมนา แลกเปลี่ยนจากคิดกับชุมชนอื่นๆ โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นผู้สนับสนุน จากการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างชุมชนที่มีปัญหาด้วยกัน และมีชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความเข้ม มาช่วยในการถอดแบบองค์ความรู้ในการสร้างความเข้มแข็ง โดยสิ่งที่เรียนรู้มาเริ่มแรก คือ การจัดทำแผนชุมชน ผู้นำชุมชนได้นำความรู้ที่เรียนรู้มา กลับไปการต่อยอดและประยุกต์ใช้ร่วมกันคนในชุมชน ทำให้มีการกลุ่มเป็นกลุ่มที่มีรูปธรรมมากขึ้น ทั้งในด้านการบริหารงานหน้าที่ ข้อกำหนดและกฎระเบียบ เกิดเป็นกลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย อาทิ กลุ่มสวัสดิการชุมชน กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มผ้าบาติก กลุ่มอาสาสมัครชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มสตรี หลังจากนั้น ชุมชนบ้านบ่อกว้างก็ได้สร้างความเข้มแข็งชุมชนเพิ่มขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อกว้างทอง ในเรื่องสถานที่ในการประชุมโดยตลอด และมีการตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำให้เกิดศูนย์ที่ชาวบ้านในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงสามารถมาเรียนรู้ทั้งในด้านการสร้างความเข้มแข็ง การทำน้ำพริก น้ำส้มลอง การเล่นและประดิษฐ์กลองยาว

การสวัสดิการชุมชน การทำปุ๋ยชีวภาพ การทำน้ำดื่มในชุมชน (ยี่ห้อ Sun Smile) การอนุรักษ์ควายไทย การผลิตและจัดการน้ำประปาในชุมชน และองค์การการเงินเพื่อการผลิตและกัก

กลุ่มสวัสดิการชุมชน โดยมีนางสุดา ประกอบกิจเป็นแกนนำในการที่จัดตั้งขึ้นกลุ่ม แม้กลุ่มจะจัดตั้งขึ้นไม่นาน แต่ถือว่ามีความสำคัญในชุมชนบ่อควางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งเป็นทั้งแหล่งที่จัดสวัสดิการให้กับชุมชน และเปิดให้มีการเรียนรู้เรื่องสวัสดิการ กฎหมาย และด้านต่างในชุมชน ทั้งนี้รูปแบบสวัสดิการ เกิดจากการผู้นำชุมชนไปเรียนรู้วิธีการจากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งได้นำแม่แบบของระบบสวัสดิการภายใต้แนวคิดของครูชบ ยอดแก้ว มาประยุกต์ใช้โดยมีชุมชนข้างเคียงเป็นชุมชนพี่เลี้ยง โดยเริ่มจากการสร้างความเข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญของสวัสดิการชุมชน อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลในการทำสวัสดิการชุมชน จึงนำไปสู่การร่วมกันกำหนดกฎระเบียบและแบบแผนในการปฏิบัติ ซึ่งจะการออกกันทุกวันที่ 10 ของเดือน มีเงินกองทุนมากกว่า 1 ล้านบาท ครอบคลุมสวัสดิการทั้งการเกิด แก่ เจ็บ ตาย อีกทั้งยังรวมไปถึง สวัสดิการกู้เงินเพื่อการเกษตร สวัสดิการเงินฝาก และทุนการศึกษา

ทุนทางสังคมระดับมหภาค (Macro-level)

ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อที่ฝังอยู่ในชุมชน เป็นเสมือนทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลในการกำหนดคุณลักษณะและวิถีของชุมชน ซึ่งหมู่บ้านบ่อควางทองเป็นหมู่บ้าน ชาวบ้านให้ความร่วมมือในเข้ากิจกรรมด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างเข้มแข็ง โดยจะเห็นได้จาก

ประเพณี วัฒนธรรมในบ่อควางทอง ได้รับอิทธิพลจากประเพณีหลวง (great tradition) หรือวัฒนธรรมที่มาจากภายนอก เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง ไปจนถึงวัฒนธรรมสมัยใหม่ แต่การเปิดรับวัฒนธรรมนี้ ชาวบ้านได้นำมาจัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและกิจกรรมเศรษฐกิจทางสังคม ในขณะที่เดียวกันก็คงลักษณะความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้ ดังจะเห็นได้จาก ประเพณีทำบุญกลางบ้าน เป็นประเพณีเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม นิยมทำกันในช่วงฤดูฝน เมื่อเกิดความแห้งแล้งฝนไม่ตกตามฤดูกาล ประชาชนในชุมชนก็จะรวมตัวกันจัดพิธีการทำบุญเพื่อขอฝนท่ามกลางท้องนา เรียกชื่อกันว่าการทำบุญกลางบ้าน โดยจะกระทำพิธีติดต่อกันเป็นเวลา 3 วัน และในแต่ละวันจะทำบุญเปลี่ยนสถานที่กัน 3 แห่งไม่ซ้ำกัน พิธีการทำบุญกลางบ้าน เป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อตามหลักแห่ง ศาสนาพุทธแท้จริง ดังจะเห็นจากการที่นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเป็นผู้ประกอบพิธี สวดมนต์เย็น และฉันอาหารในตอนเช้า นอกจากนี้ชาวบ้านผู้เข้าร่วมพิธีจะนำดินเหนียวซึ่งปั้นเป็นรูปคน และควาย พร้อมอาหารคาวหวาน เหล้า กองทราย ดอกไม้ มาเรียงวางกันเป็นแถว 2 แถว อย่างสวยงาม และเว้นระยะห่างพองามเพื่อให้คนเดินระหว่างแถวได้สะดวก เมื่อเตรียมการพร้อมแล้ว จะมีการแสดงโดยสมมุติผู้แสดงเป็นนกกา ส่งเสียงร้อง กา...กา ทำท่า

แย่งอาหารจากผู้คน แต่จะถูกขับไล่โดยผู้ร่วมพิธีกรรมคนอื่น ๆ ทำให้เกิด ความสนุกสนาน บันเทิงใจ จากนั้นแล้วชาวบ้านทุกคนจะนำอาหารของตนมาเลี้ยงดูกัน จนอิ่มหนำ และแยกย้ายกัน กลับบ้าน และประเพณี ตำข้าวเม่า เป็นการใช้เมล็ดข้าวเจ้าหรือข้าวเหนียวที่มีรวงแก่ใกล้จะเก็บเกี่ยวได้ นำมาคั่ว ตำ แล้วนำไปรับประทานได้เลยโดยชาวบ้านจะมารวมตัวกัน จากนั้นจะมีการ สาธิตการตำข้าวเม่า และมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนาน เช่น การขุดมะพร้าว การตำ ข้าวเม่า การกินข้าวเม่า ซึ่งนอกจากจะนำความสนุกสนานรื่นเริงมาสู่ชาวบ้านแล้ว ยังสามารถ ตกแห้งเก็บไว้กินได้ตลอดทั้งปี

ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อนี้เกิดจากสภาพชีวิตของชุมชนบ่อควางทองที่มีความผูกพัน อยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งทางชุมชนบ่อควางทองเห็นว่าเป็นการเสริมสร้าง ความสามัคคีของคนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้อนุชนรุ่นหลังช่วยกันอนุรักษ์ประเพณีจึงทำการสืบ สานต่อกันเรื่อยมา อีกทั้งลักษณะความเป็นปึกแผ่นของชุมชนบ่อควางทอง จะเห็นได้จากการมี การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีไว้เกือบตลอดปี ซึ่งกิจกรรมยังเป็นสื่อในเกิดกระบวนการ สื่อสารกันภายในชุมชน

ก.4.2 การสัมมนาระดมความคิดเห็นในพื้นที่เป้าหมาย

การสัมมนาระดมความคิดเห็นของคนในชุมชนบ่อควางทอง จัดขึ้น ณ ห้องประชุมของ องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อควางทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชน อาสาสมัครชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนองค์การบริหารส่วน ตำบล เป็นต้น รวมทั้งสิ้นจำนวน 32 คน สาระสำคัญต่างๆ จำแนกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย ส่วนที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม และส่วนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบจากสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ ก-28 พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาและเป็นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศ ชาย (ร้อยละ 52.9) อายุอยู่ในช่วงระหว่าง 46 - 60 ปี (ร้อยละ 55.9) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 76.5) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 41.2) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ใน ชุมชนอยู่ในช่วง 41-60 ปี (ร้อยละ 55.9) เป็นหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 55.9) จำนวนสมาชิกใน ครอบครัวอยู่ในช่วง 1 - 4 คน (ร้อยละ 70.6) มีงานทำ (ร้อยละ 82.4) ประกอบอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 41.2) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท (ร้อยละ 44.2) จำนวนสมาชิก

ในครอบครัวที่มีรายได้อยู่ในช่วง 1 - 2 คน (ร้อยละ 64.7) รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 41.2) มีรายได้ที่เพียงพอ (ร้อยละ 67.6) และมีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 82.4)

ตารางที่ ก-28 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	10	31.3
หญิง	22	68.7
รวม	32	100.0
อายุ		
15 – 30 ปี	-	-
31 – 45 ปี	12	37.5
46 – 60 ปี	15	46.9
มากกว่า 60 ปี	5	15.6
รวม	32	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	3	9.4
สมรส	20	62.5
หม้าย	4	12.5
หย่า	3	9.4
แยกกันอยู่	2	6.2
รวม	32	100.0
ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเรียน	1	3.1
ประถมศึกษา	21	65.6
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	4	12.5
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	6	18.8
ปริญญาตรี	-	-
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
รวม	32	100.0

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน		
1 – 20 ปี	2	6.2
21 – 40 ปี	7	21.9
41 – 60 ปี	20	62.5
มากกว่า 60 ปี	3	9.4
รวม	32	100.0
สถานภาพในครอบครัว		
เป็นหัวหน้าครอบครัว	21	65.6
ไม่ได้เป็นหัวหน้าครอบครัว	11	34.4
รวม	32	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 - 4 คน	15	46.9
5 - 8 คน	12	37.5
มากกว่า 8 คน	5	15.6
รวม	32	100.0
สถานภาพการทำงาน		
มีงานทำ	28	87.5
ระหว่างหางาน	-	-
ว่างงาน	4	12.5
รวม	32	100.0
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ	3	9.4
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	-	-
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	9	28.1
เกษตรกร	10	31.2
รับจ้างทั่วไป	6	18.8
แม่บ้าน	4	12.5
อื่นๆ	-	-
รวม	32	100.0

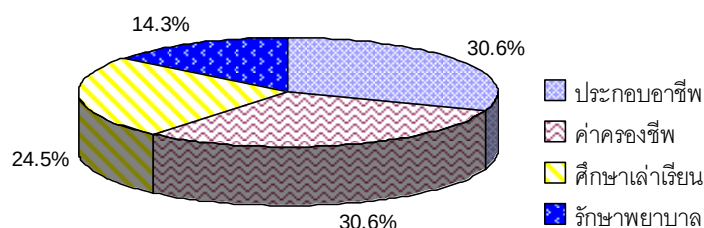
รายงานการศึกษาดัชนีสมรรถนะ
โครงการ “นวัตกรรมของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืน”

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	16	50.0
5,000 - 10,000 บาท	13	40.6
10,001 - 15,000 บาท	2	6.3
15,001 - 20,000 บาท	1	3.1
มากกว่า 20,000 บาท	-	-
รวม	32	100.0
จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้		
1 - 2 คน	19	59.4
3 - 4 คน	10	31.2
มากกว่า 4 คน	3	9.4
รวม	32	100.0
รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	7	21.9
5,000 - 10,000 บาท	9	28.1
10,001 - 15,000 บาท	9	28.1
15,001 - 20,000 บาท	3	9.4
มากกว่า 20,000 บาท	4	12.5
รวม	32	100.0
ความเพียงพอของรายได้		
เพียงพอ	12	37.5
ไม่เพียงพอ	20	62.5
รวม	32	100.0
ภาระหนี้สิน		
มีหนี้สิน	28	87.5
ไม่มีหนี้สิน	4	12.5
รวม	32	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ

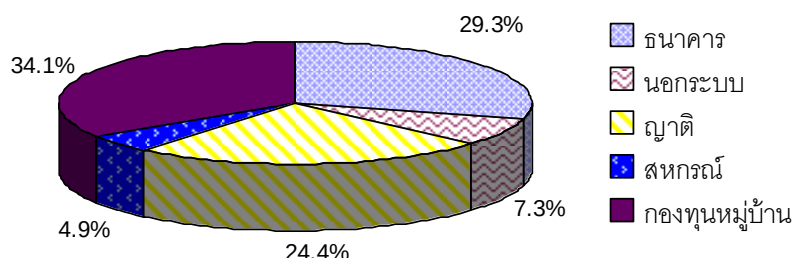

แผนภาพที่ ก-55 ร้อยละของวัตถุประสงค์หนี้สิน

จากแผนภาพที่ ก-55 พบว่า วัตถุประสงค์หลักของหนี้สินคือ ค่าครองชีพ เช่น ค่าอาหาร ที่พัก และเพื่อประกอบอาชีพ เช่น ค่าปุ๋ย ค่าเช่าที่ดิน รองลงมาคือ ค่าศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน และค่ารักษาพยาบาล ตามลำดับ (ร้อยละ 30.6 30.6 24.5 และ 14.3 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-56 ร้อยละของแหล่งกู้ยืม

จากแผนภาพที่ ก-56 พบว่า แหล่งของการกู้ยืม คือ กองทุนหมู่บ้าน รองลงมาคือ ธนาคาร ญาติพี่น้อง สหกรณ์ กู้ยืมนอกระบบ และสหกรณ์ ตามลำดับ (ร้อยละ 34.1 29.3 24.4 7.3 และ 4.9 ตามลำดับ)

ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบจากสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงบทบาทการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่ายของคนในชุมชน จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

จากตารางที่ ก-29 พบว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการร้อยละ 53.1 และกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการร้อยละ 65.6 จะเห็นว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการมากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเล็กน้อย และในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรนั้น จำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเฉลี่ยมีใกล้เคียงกับกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ โดยจะเห็นได้จาก จำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 2.14 กลุ่ม ส่วนจำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 2.12 กลุ่ม อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบจำนวนครั้งที่เข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรแล้ว พบว่า กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการมีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ

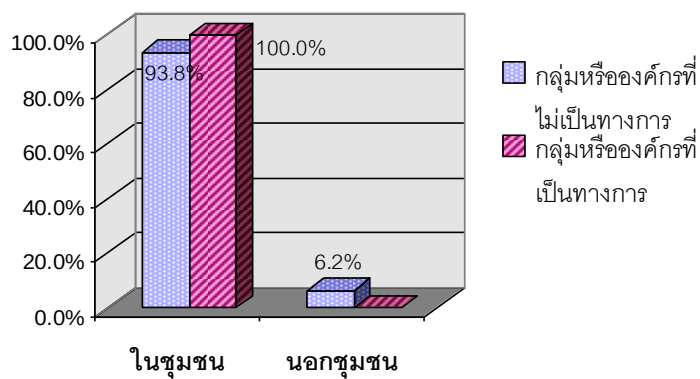
4.88 ครั้งต่อเดือน ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการที่มีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ 6.24 ครั้งต่อเดือน

ตารางที่ ก-29 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ประเด็น	การเข้าร่วมกลุ่ม	จำนวนกลุ่มที่เข้าร่วม		จำนวนครั้งที่เข้าร่วม		เฉลี่ยต่อเดือน	S.D.
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1) กลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ	เข้าร่วม	17	53.1	2.12	1.32	6.24	7.66
	ไม่ได้เข้าร่วม	15	46.9				
	รวม	32	100.0				
2) กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ	เข้าร่วม	21	65.6	2.14	1.24	4.88	8.48
	ไม่ได้เข้าร่วม	11	34.4				
	รวม	32	100.0				

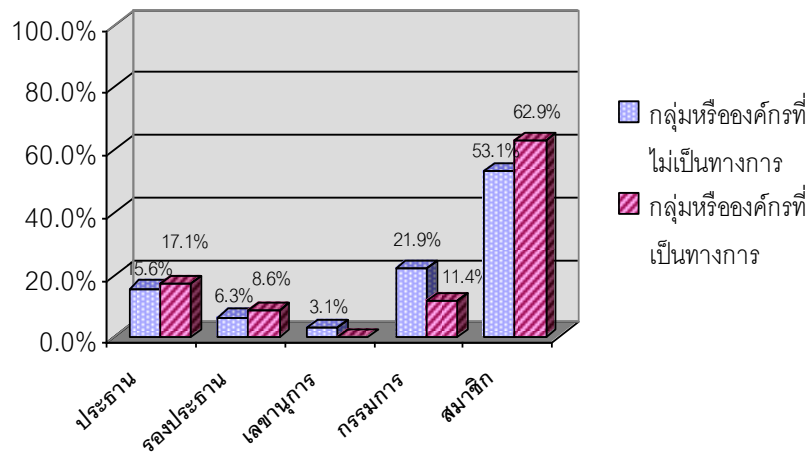
ที่มา : จากการสำรวจ

แผนภาพที่ ก-57 ร้อยละของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าร่วมจำแนกตามพื้นที่

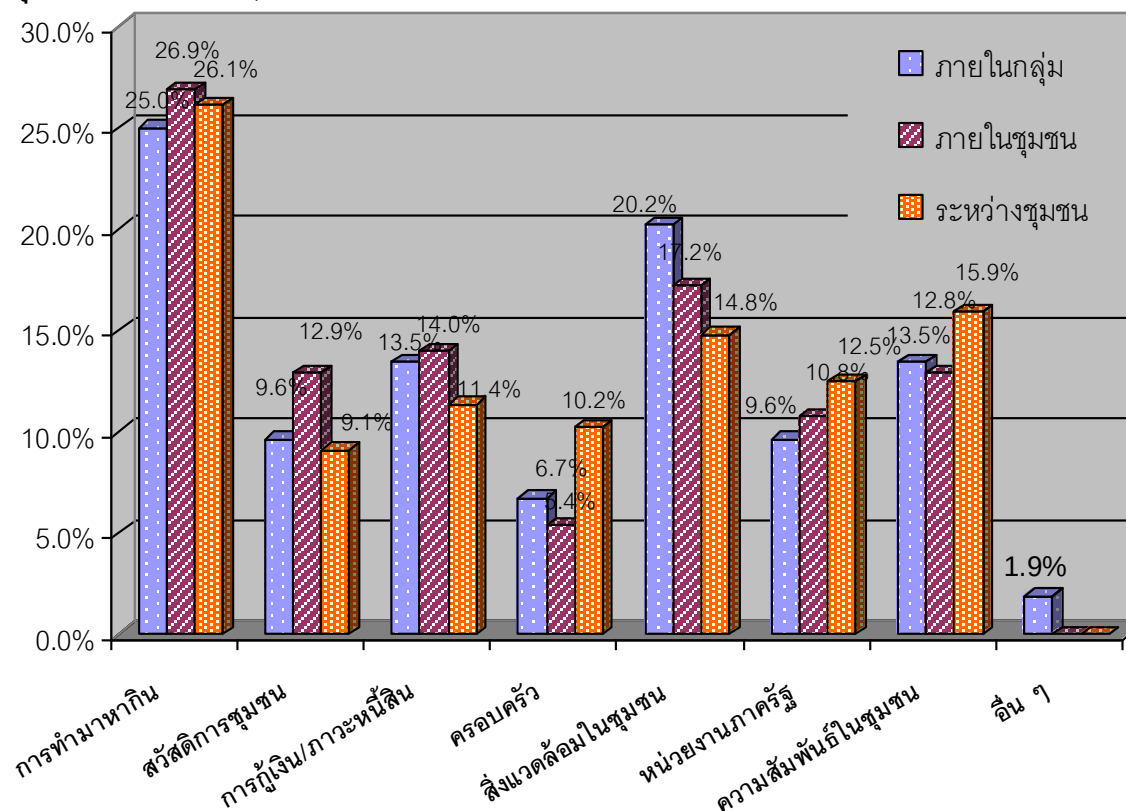
จากแผนภาพที่ ก-57 พบว่า กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มหรือองค์กรที่อยู่ภายในชุมชน (ร้อยละ 100.0 และ 93.8 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-58 ร้อยละของบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

จากแผนภาพที่ ก-58 พบว่า บทบาทในส่วนใหญ่การเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ เป็นสมาชิก รองลงมาคือ ประธาน กรรมการ และรองประธาน ตามลำดับ (ร้อยละ 62.9 17.1 11.4 และ 8.6 ตามลำดับ) ส่วนบทบาทส่วนใหญ่ในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ เป็นสมาชิก รองลงมาคือ กรรมการ ประธาน รองประธาน และเลขานุการ ตามลำดับ (ร้อยละ 53.1 21.9 15.6 6.3 และ 3.1 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-59 ร้อยละของการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในระดับต่างๆ

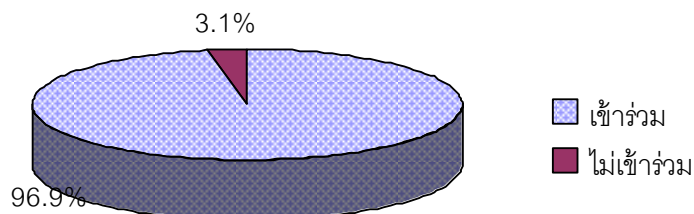

จากแผนภาพที่ ก-59 พบว่า ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มหรือองค์กรของตนเองที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ความสัมพันธ์ในชุมชน สวัสดิการชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ ปัญหาครอบครัว และอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 25.0 20.2 13.5 13.5 9.6 9.6 6.7 และ 1.9 ตามลำดับ)

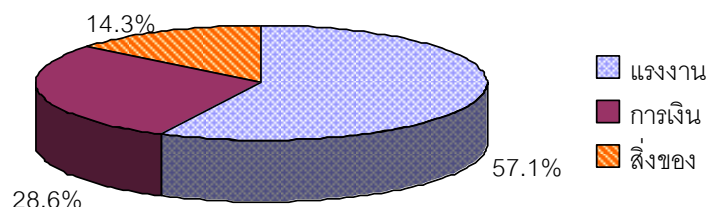
ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มภายในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน สวัสดิการชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และปัญหาครอบครัว ตามลำดับ (ร้อยละ 26.9 17.2 14.0 12.9 12.8 10.8 และ 5.4 ตามลำดับ)

ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ การทำมาหากิน รองลงมาคือ ความสัมพันธ์ในชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ปัญหาครอบครัว และสวัสดิการชุมชน ตามลำดับ (ร้อยละ 26.1 15.9 14.8 12.5 11.4 10.2 และ 9.1 ตามลำดับ)

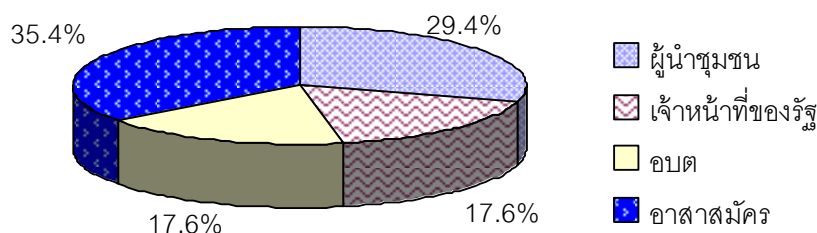
แผนภาพที่ ก-60 ร้อยละของการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

แผนภาพที่ ก-61 ร้อยละของรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

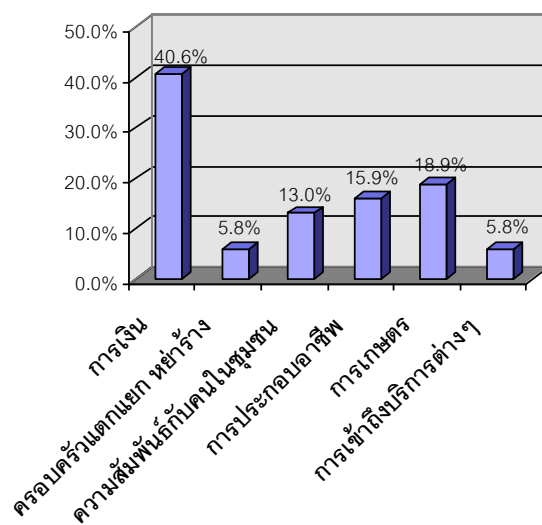

แผนภาพที่ ก-62 ร้อยละของบุคคลที่ประสานด้านการบริจาคเงินในการช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

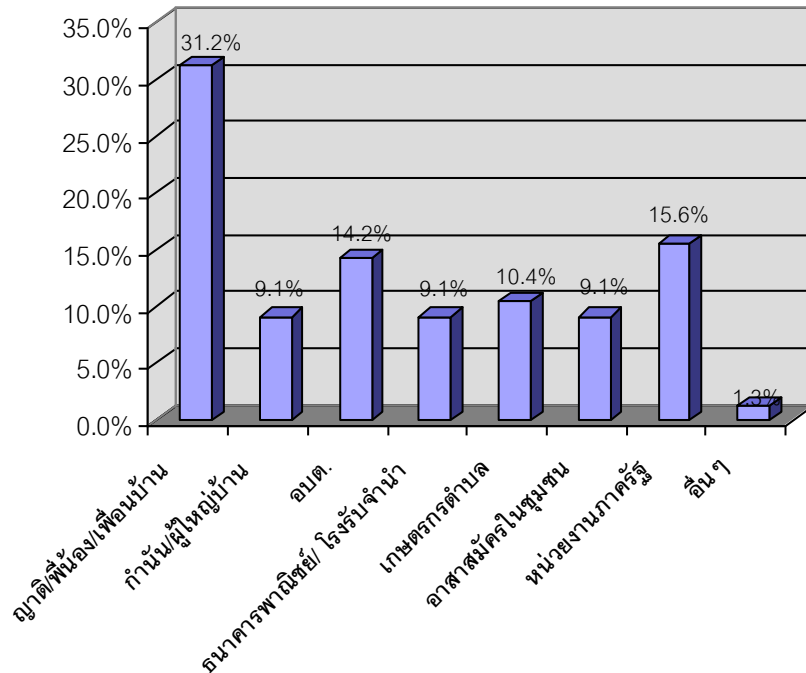
จากแผนภาพที่ ก-60 ก-61 และ ก-62 พบว่า มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งหมดร้อยละ 96.9 โดยเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ งานบุญ บุญปฏิสังขรณ์วัด พัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือโดยการช่วยด้านแรงงาน รองลงมาคือ ด้านการเงิน และด้านสิ่งของตามลำดับ (ร้อยละ 57.1 28.6 และ 14.3 ตามลำดับ) โดยความช่วยเหลือด้านการเงินนั้น นิยมช่วยผ่านทางอาสาสมัครชุมชน รองลงมาคือ ผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามลำดับ (ร้อยละ 35.5 29.4 และ 14.3 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-63 ร้อยละของปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมา

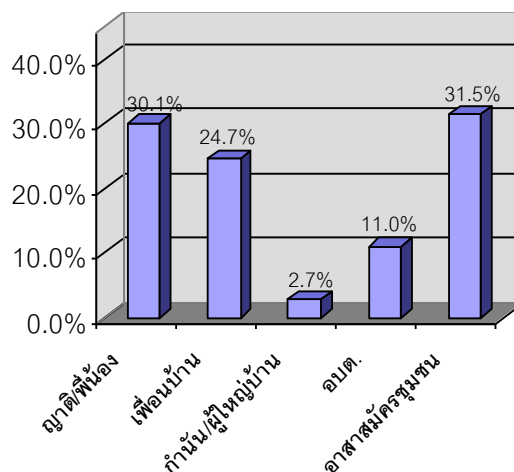
จากแผนภาพที่ ก-63 พบว่า ปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมาส่วนมากจะเป็นปัญหาทางการเงิน รองลงมาคือ การเกษตร การประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน การเข้าถึงบริการต่างๆ และครอบครัวแตกแยกหย่าร้าง ตามลำดับ (ร้อยละ 40.6 18.9 15.9 13.0 5.8 และ 5.8)

แผนภาพที่ ก-64 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือได้

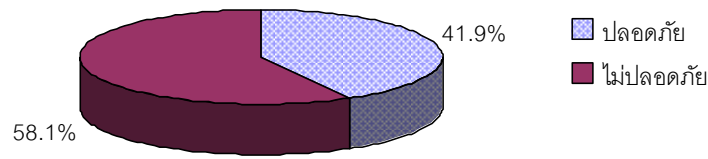
จากแผนภาพที่ ก-64 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีที่เกิดปัญหา คือ ญาติ/พี่น้อง/เพื่อนบ้าน รองลงมาคือ หน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครในชุมชน ธนาคารพาณิชย์/ไร่รับจำนำ และอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 31.2 15.6 14.3 10.4 9.1 9.1 9.1 และ 1.3 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-65 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือในกรณีเร่งด่วน

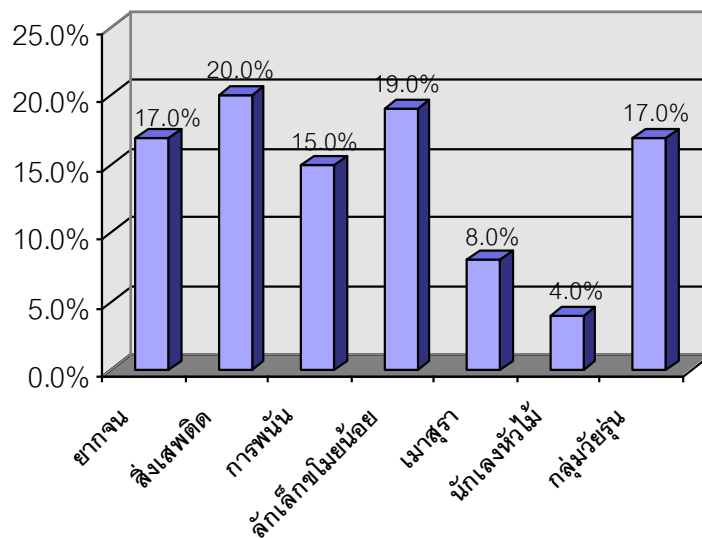

จากแผนภาพที่ ก-65 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีเร่งด่วน(เจ็บป่วย/ประสบอุบัติเหตุ) คือ อาสาสมัครชุมชน รองลงมาคือ ญาติ/พี่น้องเพื่อนบ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล และกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน (ร้อยละ 31.5 30.1 24.7 11.0 และ 2.7 ตามลำดับ)

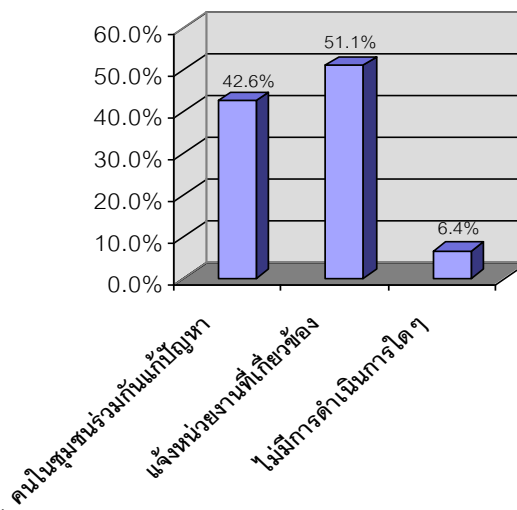
แผนภาพที่ ก-66 ร้อยละของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน

แผนภาพที่ ก-67 ร้อยละของสาเหตุที่ทำให้ชุมชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

แผนภาพที่ ก-68 ร้อยละของวิธีการที่คนในชุมชนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน

จากแผนภาพที่ ก-66 ก-67 และ ก-68 พบว่า ชุมชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ร้อยละ 58.1) ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากสิ่งเสพติด การลักเล็กขโมยน้อย ความยากจน กลุ่มวัยรุ่นมั่วสุม การพนัน เมาสุราอาละวาด และนักเลงหัวไม้ ตามลำดับ (ร้อยละ 20.0 19.0 17.0

17.0 15.0 8.0 และ 4.0 ตามลำดับ) และวิธีการส่วนใหญ่ที่คนในชุมชนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน คือ แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รองลงมาคือ คนในชุมชนร่วมกันแก้ปัญหาและไม่มีการดำเนินการใดๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 51.1 42.6 และ 6.4 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-30 พบว่า มีการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งทั้งในระดับผู้นำกลุ่ม ระดับชุมชน และระดับชาติมีส่วนร่วมร้อยละ 96.9

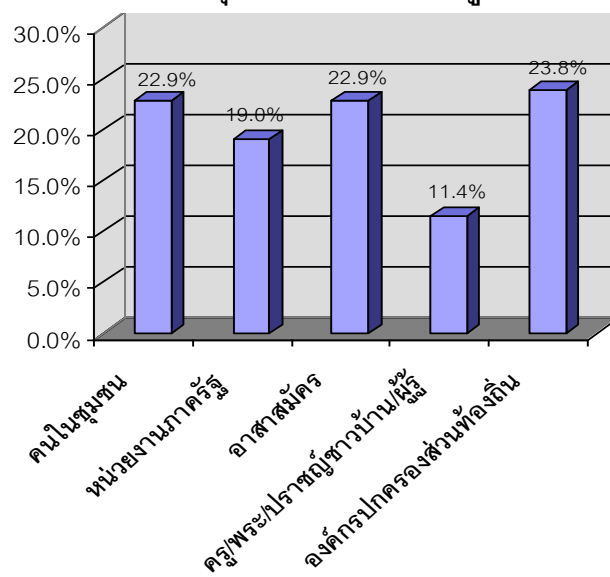
ตารางที่ ก-30 ร้อยละของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับต่างๆ

ประเด็น			
		จำนวน	ร้อยละ
1) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำกลุ่ม	มี	31	96.9
	ไม่มี	1	3.1
	รวม	32	100.0
2) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชุมชน	มี	31	96.9
	ไม่มี	1	3.1
	รวม	32	100.0
3) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชาติ	มี	31	96.9
	ไม่มี	1	3.1
	รวม	32	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ

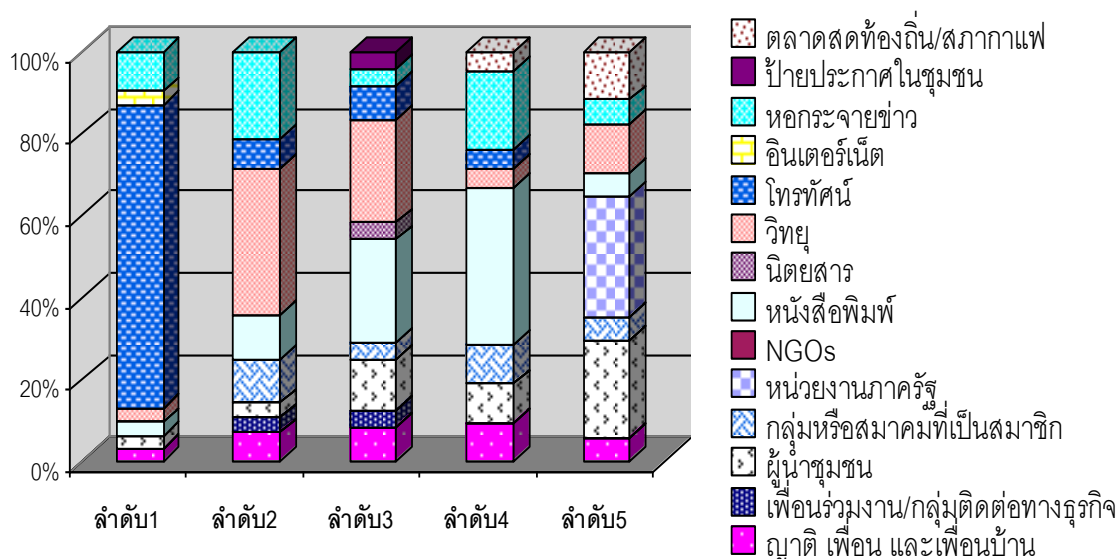
ส่วนที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

แผนภาพที่ ก-69 ร้อยละของบุคคลที่เข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

จากแผนภาพที่ ก-69 พบว่า บุคคลส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละครั้ง คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รองลงมาคือ คนในชุมชน อาสาสมัคร หน่วยงานภาครัฐ และครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ ตามลำดับ (ร้อยละ 23.8 22.9 22.9 19.0 และ 11.4 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-70 ร้อยละของแหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่เข้าถึง เช่น ราคาสินค้าเกษตร ความรู้ทางการเกษตร สภาพดินฟ้าอากาศ เป็นต้น จำแนกตามลำดับการเข้าถึงข้อมูล

จากแผนภาพที่ ก-70 แสดง แหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่เข้าถึงมากที่สุดในแต่ละลำดับ โดยแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงลำดับที่ 1 คือ โทรศัพท์ (ร้อยละ 74.2) ลำดับที่ 2 คือ วิทย์ (ร้อยละ 35.7) ลำดับที่ 3 คือ หนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 25.0) ลำดับที่ 4 คือ หอกระจายข่าว (ร้อยละ 19.1) และลำดับที่ 5 คือ หน่วยงานภาครัฐ (ร้อยละ 29.4)

จากตารางที่ ก-31 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในประเด็นด้านการปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่ วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่มผลผลิต/ไร่) การอบรมทรัพยากรในชุมชน (อบรมฝึกฝนการ กระทบกอบม มีเทศบาลกำหนดการอบรมที่ดีและมากกว่าเดิม) การบริหารจัดการเงินกองทุนของชุมชน(กลุ่มออมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุนสหกรณ์ ฯลฯ) ให้เกิดดอกออกผล การส่งเสริมชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้าน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้หลากหลาย ชนิดขึ้น ให้ประโยชน์ได้มากขึ้น) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้าชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การค้นพบช่องทางทางการขาย) การผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพผลผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การลดการสูญเสียขณะผลิต) และการบริหารจัดการตลาดสินค้าชุมชน (ความรู้ในการรวบรวมสินค้า การระบายสินค้าสู่ตลาด การตรวจสอบตลาด) มีการ

นำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.20 3.12 3.17 2.96 2.80 2.76 และ 2.74 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตามมีประเด็นด้านการขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางการลงทุนของชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชนมากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา) มีการเรียนรู้ร่วมกันน้อยกว่าร้อยละ 50 และมีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.33)

ตารางที่ ก-31 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่ วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่ม ผลผลิต/ไร่)	มี	30	93.7	3.20	0.66
	ไม่มี	2	6.3		
	รวม	32	100.0		
2) การผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพ ผลผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การลดการ สูญเสียขณะผลิต)	มี	21	65.6	2.76	0.70
	ไม่มี	11	34.4		
	รวม	32	100.0		
3) การบริหารจัดการตลาดสินค้าชุมชน (ความรู้ใน การรวบรวมสินค้า การระบายสินค้าสู่ตลาด การ ตรวจสอบตลาด)	มี	23	71.9	2.74	0.69
	ไม่มี	9	28.1		
	รวม	32	100.0		
4) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้ หลากหลายชนิดขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น)	มี	23	71.9	2.96	0.71
	ไม่มี	9	28.1		
	รวม	32	100.0		
5) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้า ชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การ ค้นพบช่องทางการขาย)	มี	20	62.5	2.80	1.01
	ไม่มี	12	37.5		
	รวม	32	100.0		
6) การอบรมทรัพยากรในชุมชน (อบรมฝึกฝนการ ระบอบกอบกู้ มีเทศกาลกำหนดการอบรมที่ดีและ มากกว่าเดิม)	มี	23	71.9	3.17	0.98
	ไม่มี	9	28.1		
	รวม	32	100.0		
7) การขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กรนอก หมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางการลงทุนของ ชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชนมากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา)	มี	12	37.5	2.33	0.78
	ไม่มี	20	62.5		
	รวม	32	100.0		

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
8) การบริหารจัดการเงินกองทุนของชุมชน(กลุ่ม	มี	25	78.1	3.12	0.67
ออมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุน	ไม่มี	7	21.9		
สหกรณ์ ฯลฯ) ให้เกิดดอกออกผล การสงเคราะห์	รวม	32	100.0		
ชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้าน					

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-32 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านสังคม ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการควบคุมโรคเอดส์และยาเสพติดในชุมชน การดูแลสุขภาพคนในชุมชน การจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน และการสร้างความสามัคคีในชุมชน ทั้ง 4 ประเด็นนี้มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.90 3.83 3.64 และ 3.62 ตามลำดับ) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านอื่นๆ ได้แก่ การจัดการศึกษาของคนในชุมชน การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน (การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง ฯลฯ) การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การเฝ้าระวัง ฯลฯ)และการแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย 3.07 3.00 3.00 2.92 และ 2.83 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-32 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านสังคม

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
1) การลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน	มี	22	68.7	3.00	0.53
(การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง	ไม่มี	10	31.3		
ฯลฯ)	รวม	32	100.0		
2) การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การ	มี	26	81.3	2.92	0.80
เฝ้าระวัง ฯลฯ)	ไม่มี	6	18.7		
	รวม	32	100.0		
3) การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	มี	20	62.5	3.00	0.79
	ไม่มี	12	37.5		
	รวม	32	100.0		

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
4) การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน	มี	23	71.9	2.83	0.89
	ไม่มี	9	28.1		
	รวม	32	100.0		
5) การสร้างความสามัคคีในชุมชน	มี	29	90.6	3.62	0.73
	ไม่มี	3	9.4		
	รวม	32	100.0		
6) การควบคุมโรคเอดส์และยาเสพติดในชุมชน	มี	29	90.6	3.90	0.82
	ไม่มี	3	9.4		
	รวม	32	100.0		
7) การจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน	มี	28	87.5	3.64	1.06
	ไม่มี	4	12.5		
	รวม	32	100.0		
8) การดูแลสุขภาพคนในชุมชน	มี	30	93.7	3.83	0.75
	ไม่มี	2	6.3		
	รวม	32	100.0		
9) การจัดการศึกษาของคนในชุมชน	มี	27	84.4	3.07	1.17
	ไม่มี	5	15.6		
	รวม	32	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-33 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านการเมืองการปกครองส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการพัฒนาขีดความรู้ความสามารถ และภาวการณ์เป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน การลดการซื้อสิทธิขายเสียงของชุมชน และการเรียนรู้ร่วมกันด้านการร้องเรียนและ/หรือการตรวจสอบความโปร่งใสของชุมชนมีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.37 3.14 และ 2.48 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-33 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านการเมืองการปกครอง

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน		การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การลดการซื้อสิทธิขายเสียงของชุมชน	มี	29	90.6	3.14
	ไม่มี	3	9.4	
	รวม	32	100.0	1.25
2) การพัฒนาขีดความรู้ความสามารถ และ ภาวะการเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน	มี	27	84.4	3.37
	ไม่มี	5	15.6	0.79
	รวม	32	100.0	
3) การร้องเรียนและ/หรือการตรวจสอบความ โปร่งใสของชุมชน	มี	21	65.6	2.48
	ไม่มี	11	34.4	1.21
	รวม	32	100.0	

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-34 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านวัฒนธรรมประเพณี ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นทางด้านการนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา การรักษาจารีตประเพณีในชุมชน และการสืบสานฟื้นฟูประเพณีชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.10 3.82 และ 3.78 ตามลำดับ) ส่วนประเด็นทางด้านการค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่น และการกลั่นกรองวัฒนธรรมชุมชนมีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.21 และ 2.75)

ตารางที่ ก-34 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านการเมืองการปกครอง

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน		การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การรักษาจารีตประเพณีในชุมชน	มี	28	87.5	3.82
	ไม่มี	6	12.5	0.90
	รวม	32	100.0	
2) การนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา	มี	29	90.6	4.10
	ไม่มี	3	9.4	0.86
	รวม	32	100.0	

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน		การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
3) การสืบสานฟื้นฟูประเพณีชุมชน	มี	27	84.4	3.78
	ไม่มี	5	15.6	
	รวม	32	100.0	0.85
4) การกลั่นกรองวัฒนธรรมชุมชน	มี	24	75.0	2.75
	ไม่มี	8	25.0	0.90
	รวม	32	100.0	
5) การค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่น	มี	24	75.0	3.21
	ไม่มี	8	25.0	0.88
	รวม	32	100.0	

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-35 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในประเด็นทางด้านการเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน (วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ) การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้านชุมชน สร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน) การเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ และการประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และค้นพบการใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของไฟฟ้า และน้ำมัน มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.17 3.12 2.96 2.83 และ 2.71 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-35 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

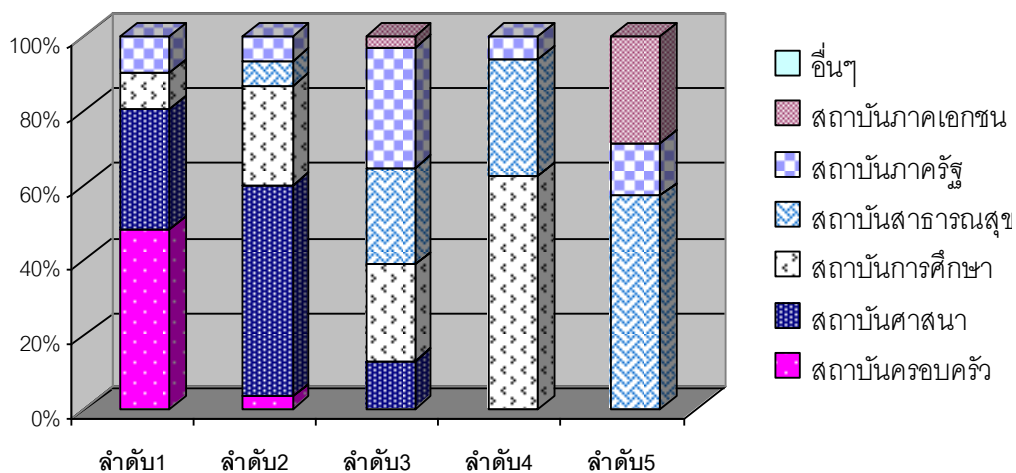
ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน		การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม	มี	30	93.7	3.17
	ไม่มี	2	6.3	1.12
	รวม	32	100.0	
2) การเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ	มี	29	90.6	2.83
	ไม่มี	29	9.4	1.17

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน		การนำไปใช้ประโยชน์		
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	
	รวม	32	100.0		
3) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน (วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	25	78.1	3.12	1.01
	ไม่มี	7	21.9		
	รวม	32	100.0		
4) การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวัง สิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้าน ชุมชน สร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน)	มี	26	81.3	2.96	0.82
	ไม่มี	6	18.7		
	รวม	32	100.0		
5) การประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และค้ณพบ การใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของ ไฟฟ้าและน้ำมัน	มี	24	75.0	2.71	0.91
	ไม่มี	8	25.0		
	รวม	32	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

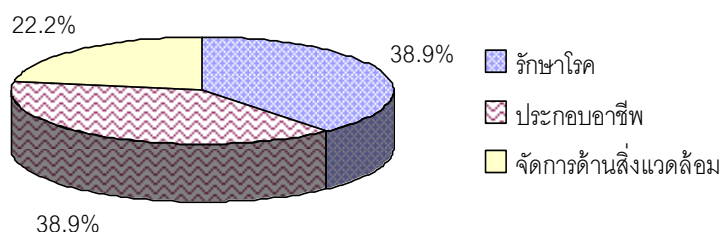
ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม

แผนภาพที่ ก-71 ร้อยละของสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนจำแนกตามลำดับ

จากแผนภาพที่ ก-71 แสดง สถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนมากที่สุดในแต่ละลำดับ โดยสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนเป็นลำดับที่ 1 คือ สถาบันครอบครัว (ร้อยละ 48.4) ลำดับที่ 2 คือ สถาบันศาสนา (ร้อยละ 56.7) ลำดับที่ 3 คือ สถาบันภาครัฐ (ร้อยละ 32.3) ลำดับที่ 4 คือ สถาบันการศึกษา (ร้อยละ 62.5) และลำดับที่ 5 คือ สถาบันสาธารณสุข (ร้อยละ 57.1)

แผนภาพที่ ก-72 ร้อยละของการนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ

จากแผนภาพที่ ก-72 พบว่า ภูมิปัญญาส่วนใหญ่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพ และการรักษาโรค รองลงมาคือ การจัดการสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ (ร้อยละ 38.9 38.9 และ 22.2 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-63 พบว่า ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ส่วนใหญ่มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนและตัวท่าน โดยมีระดับการช่วยเหลือชุมชนและท่านอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย 3.45 และ 3.12 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-36 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของบทบาทครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ ในการช่วยเหลือท่านและชุมชน

ประเด็น	ความคิดเห็น		ระดับการช่วยเหลือ	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือท่าน	มี	26	81.3	3.12
	ไม่มี	6	18.8	
	รวม	32	100.0	
2) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชน	มี	25	78.1	3.45
	ไม่มี	7	21.9	
	รวม	32	100.0	

ที่มา : จากการสำรวจ

ก.5 กรณีศึกษาชุมชนภาคใต้ : ชุมชนปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ก.5.1 นัยสำคัญของทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา

ชุมชนปากพูน เป็นชุมชนระดับตำบล ตั้งอยู่อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในอดีตเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำจากอ่าวไทยเข้ามายังใจกลางเมืองนครศรีธรรมราช เดิมชื่อ "ปากน้ำปากพูน" กลุ่มคนที่อาศัยอยู่แต่ดั้งเดิมมีทั้งชาวไทยและมุสลิม โดยชาวมุสลิมอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในรัชสมัยรัชกาลที่ 2 ส่วนใหญ่เดินทางมาจากหนองจอกคนไทยบางส่วนอพยพมาจากเมืองเพชรบุรี มีชุมชนที่สำคัญในอดีต คือ "ชุมชนโมคคัลลาน"

ในอดีตชุมชนปากพูน มีปัญหาเรื่องสุขภาพหลายด้าน อาทิ ปัญหาผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้พิการทางจิต เด็ก ผู้ป่วยเรื้อรังที่มีทั้งโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคระบาดในพื้นที่ อาทิ โรคไข้เลือดออก โรคฉี่หนู อุจจาระร่วง หงุดหงิด และผู้ป่วยเอดส์ แต่เมื่อตำบลได้นำเรื่องของคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ การศึกษา สิ่งแวดล้อม และอาชีพ มาบูรณาการจนเกิดเป็น “สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน” เปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส และประกอบกับการนำระบบฐานข้อมูลสุขภาพครอบครัว ชุมชน (Family and Community Assessment Program : FAB) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชน ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นจนถึงขั้นรู้จักป้องกัน แก้ไขปัญหาแบบร่วมกันในรูปแบบ “ชุมชนช่วยเหลือตนเอง” จนคนในหมู่บ้านเริ่มมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมาได้

ปัจจุบันชุมชนปากพูนได้ก้าวสู่ชุมชนสุขภาวะ สุขภาวะที่ว่่านี้ประกอบไปด้วย สุขภาวะทางกาย คือ การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี สุขภาวะทางใจ คือ การมีจิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลายไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ สุขภาวะทางสังคม คือ การอยู่กันด้วยดีในครอบครัว ชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม มีบริการสังคมที่ดี มีสันติภาพ สดุดี มีสุขภาวะทางจิตวิญญาณ คือ ความสุขอันประเสริฐจากการมีจิตใจสูง ลดละเลิกความเห็นแก่ตัว

นอกจากการร่วมมือกันของชาวบ้านในการแก้ไขและพัฒนาหมู่บ้านนั้นสำเร็จได้นั้น ผู้นำชุมชนถือว่ามืบทบพทสำคัญ ในการเชื่อมระหว่างทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา ทำให้ชาวบ้านสามารถที่จะเข้าถึง รับรู้ และเกิดเป็นทุนทางสังคมมีส่วนร่วม โดยอาศัยทุนทางปัญญาที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปการพัฒนา โดยระดับทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงทุนทางปัญญา แสดงได้ดังนี้

ทุนทางสังคมระดับจุลภาค(Micro-Level) หรือระดับปัจเจก (Individual)

ผู้นำชุมชนถือว่ามืบทบพทสำคัญในการพัฒนาชุมชนปากพูนได้อย่างรวดเร็ว โดยมี ผู้นำที่เป็นทางการ ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่เป็นที่การันตีได้ระดับหนึ่งว่า เป็นบุคคลที่ชุมชนศรัทธา เชื่อมั่น และไว้วางใจ มีความเสียสละ และความมุ่งมั่นตั้งใจจริง รับผิดชอบงานอย่างเต็มที่จนนำพาให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ได้แก่ นายธนวุฒิ ถาวรพรหมณ์ เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน เป็น ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นนักพัฒนา มีหลักบริหารที่ว่า “ประชาชนคือ บุคคลที่สำคัญที่สุด ประชาชนต้องอยู่ดีกินดี อยู่เย็นเป็นสุข อยู่รอดปลอดภัย” ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ นางนิสากร กะตะจิตนะ เป็นอาสาสมัครผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการระบบ ฐานข้อมูลสุขภาพครอบครัวและชุมชนตำบลปากพูน นายสุจิน

ตั้งไทรโยท เป็นอาสาสมัครชุมชน เป็นนักถ่ายทอดประสบการณ์ ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการจัดการชุมชน และสวัสดิการชุมชน

ทุนทางสังคมระดับชุมชน/กลุ่ม/องค์กร (Meso-level)

ปัจจุบันชาวบ้านในตำบลปากพูนสามารถร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้จนสามารถยกระดับตำบลเล็กๆ ให้เป็นตำบลสุขภาวะมีบริการสาธารณสุขพื้นฐานแบบบริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) มีอาสาสมัครที่มีจิตอาสาทำงานชุมชนสร้างจิตสำนึก สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้สังคมเกิดระบบคุณธรรม มีการขับเคลื่อนสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน จนเกิดเป็นเครือข่ายการบริการที่รวดเร็วและทั่วถึง ที่สำคัญยังสามารถทำให้ชุมชนยืนได้ด้วยขาตนเองใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด แบบ “ทำเอง ใช้เอง ขายเอง ซื้อเอง ได้ประโยชน์เอง” รายได้หมุนเวียนอยู่ภายในชุมชน สิ่งเหล่านี้สะท้อนออกมาในรูปกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายต่างๆ อาทิ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มแม่บ้าน ส.พัน๒๔ ชมรมดูแลคนพิการ กลุ่มไม้ผล-ปลูกผัก กลุ่มเลี้ยงโคขุน กลุ่มจัดดอกไม้ผูกผ้าดอนทะเล กลุ่มทำนาข้าว กลุ่มหมากแห้ง กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มแกะหนังตะลุง ช.โรงเจ กลุ่มผลิตกรรณกทั่วไป กลุ่มเยาวชนแกะหนังตะลุง กลุ่มสัจจะเพื่อการผลิต กลุ่มรักสุขภาพ กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มเลี้ยงปลาตาก กลุ่มสุราชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มประมงเพื่อการประมง กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ กลุ่มบางปูพัฒนา กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มแม่บ้านสวัสดิการ กลุ่มอสม.เงินออมเพื่อการผลิต กลุ่มเกษตรเลี้ยงสัตว์ กลุ่มปุ๋ยหมัก กลุ่มพืชสมุนไพร กลุ่มออมทรัพย์บ้านปากพวย กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหัวทราย กลุ่มเลี้ยงเป็ดพันธุ์ไข่ อบต.ปากพูน กลุ่มเลี้ยงหอยบ้านปากน้ำเก่า กลุ่มมอเตอร์ไซด์ กลุ่มหัตถกรรมย่านลิเภา กลุ่มน้ายาล้างจาน ชุมชนปิ่นใหญ่ ชุมชนสื่อสารพัน ชุมชน ทมบ. 41 ชุมชน ร.15 ชุมชน ร. 15 พัน 2 ชุมชนโรงพยาบาลค่ายวชิราวุธ และชุมชนกองทัพภาคที่ 4

ความสำเร็จของกลุ่มหลายกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน ซึ่งถือว่าเป็นมีความโดดเด่นด้านการบริหารงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการทำประชาคม อีกทั้งมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีทีมงานที่มีความเข้มแข็ง และกลุ่มองค์กรชุมชนที่สนับสนุนในการดำเนินงานต่างๆ ภายใต้วิสัยทัศน์ของตำบลที่ว่า “พลเมืองมีความรู้ อยู่อย่างไม่ว่าจน สุขภาพคนแข็งแรง”

พลเมืองมีความรู้ “ส่งเสริมให้พลเมืองมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบและนอกระบบ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ” เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งพัฒนาคน ให้มีความรู้คู่ธรรม คิดเป็นทำเป็น พึ่งตนเองได้ รวมทั้งสามารถ

ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สรรค์สร้างสังคมที่ สงบสุข มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความรอบรู้ มี ความสามารถที่เป็นสากล ดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

อยู่อย่างไม่ว่าจน “ทุกครัวเรือน มีรายได้ ลดรายจ่าย ส่งเสริมการออมให้กับประชาชน ยึดหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง ยึดหลักปฏิบัติ คือ 1)พอประมาณ รายจ่ายสมดุลกับ รายรับ 2) มีเหตุมีผล คือใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล มีความจำเป็น ไม่ใช้สิ่งของเกินฐานะ/ใช้ของอย่าง คุ่มค่า ประหยัด และ 3) มีภูมิคุ้มกัน มีเงินออม แบ่งปันผู้อื่น ทำบุญ และดำเนินชีวิตโดยยึดทาง สายกลาง ภายใต้ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรม ความรู้ คือ มีสติปัญญา รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และคุณธรรม คือมีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน สามัคคี แบ่งปัน รวมเป็นความรู้ คู่คุณธรรม กล่าวคือการประกอบอาชีพที่สุจริต ด้วยความขยันหมั่นเพียร ใช้สติปัญญาใน การตัดสินใจ และ ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

สุขภาพคนแข็งแรง “ส่งเสริมให้คนมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์และแข็งแรง ทั้งร่างกาย และจิตใจ” มีพัฒนา ระบบบริการสุขภาพให้ได้มาตรฐานผู้รับบริการพึงพอใจ ผู้ให้บริการมี สุขภาพ มีการบูรณาการด้านการรักษาพยาบาลส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค ฟื้นฟูสภาพและ คุ่มครองผู้บริโภคว่ามีประสิทธิภาพ พัฒนาการเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่สนับสนุนบริการวิจัยและ นวัตกรรมด้านสุขภาพ

กิจกรรมที่เน้นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การทำประชาคมในทุกๆด้าน เช่น ด้านการศึกษา ได้แก่ เรื่องของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตำบล และการบริหารงานศูนย์พัฒนา เด็กเล็กตั้งแต่การดูแลเอาใจใส่เด็กในทุกๆด้าน ส่วนอาหารที่ให้เด็กรับประทานนั้นก็มิใช่ข้อมูลที่ได้รับ การคิดคำนวณด้านโภชนาการ จากนักโภชนาการของโรงพยาบาลในจังหวัดมาเก็บข้อมูลให้และ ให้ความรู้ด้านโภชนาการแก่ชาวบ้าน สำหรับคนที่ให้เด็กรับประทานนั้น มาจากนมสดซึ่งมีส่วนทำ ให้เด็กเจริญอาหารดีกว่านมกล่องทั่วไป

การศึกษาแบบเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นในเรื่อง คุณค่าตั้งแต่บทเรียนของเด็ก เรื่องการ สอนหลักสูตร ก.ไก่ ตามแบบเรียน แต่จะเป็นการประยุกต์การสอนให้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การท่อง ก.ไก่ แบบบทของมโนราห์ จะทำให้เด็กมีพัฒนาการและเกิดความคุ้นชินและเรียนรู้ภูมิ ปัญญา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นไปในตัวด้วย การนอนของเด็กก็จะมีบทเพลงกล่อมเด็กแบบ ฉบับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ใน ชุมชน และทาง อบต. ได้มีกิจกรรมไปเยี่ยมผู้สูงอายุชุมชน นอกเหนือจากนั้นยังมีกิจกรรมที่เน้นการออกกำลังกายของเด็ก โดยมีสัตว์เลี้ยงของผู้ปกครองเช่น แพะ กระต่าย ไก่ เป็นต้น มาปล่อยไว้ให้เด็กดูเพื่อส่งเสริมให้มีจิตใจเมตตาและส่งเสริมพัฒนาการ เด็กไป อีกทางหนึ่งด้วย

กระบวนการประชาคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนเช่น การประชาคมด้านสุขภาพ ก็เป็นการคิดค้นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน ในเรื่องอาหาร เช่น การรับประทานข้าวกล้อง การผลิตผงนัว (ผงผักปรุงรส) ให้เหมาะกับอาหารและการรับประทานในแต่ละประเภท กิจกรรมการสีข้าวโดยครกสีข้าวด้วยมือ (ครกมือ) ซึ่งเป็นการประยุกต์แนวคิดและภูมิปัญญาของชาวบ้านเอง ซึ่งสามารถได้ประโยชน์สองอย่างได้แก่ การออกกำลังกายและการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ

กลุ่ม อสม. เป็นกลุ่มองค์กรชุมชนหนึ่งที่มีบทบาทขับเคลื่อนด้านสุขภาพของคนในชุมชน ตั้งแต่ก่อนคลอด หลังคลอด และช่วยดูแลด้านสุขภาพของเด็ก รวมทั้งผู้สูงอายุ และผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน และการบริการด้านการตรวจสุขภาพกาย และการดูแลให้คำปรึกษาด้านสุขภาพใจแก่คนในชุมชน โดยมีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ นอกจากนั้นยังมีกองทุนหลักประกันสุขภาพของชุมชน

ดังนั้น นับได้ว่า อบต.ปากพูนเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้มีการบริหารที่เน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้งและเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากกระบวนการทำประชาคมในทุกด้าน และให้ความสำคัญกับปัญหากับประชาชนผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็นของประชาชน และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่เร่งด่วน และเหมาะสมที่จะได้รับการพัฒนามาก่อน ดังนั้น อบต.ปากพูน จึงได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น และประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด จากการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและเกิดการเชื่อมโยงทุนทางปัญญา คือการร่วมกันแก้ปัญหามลพิษทางน้ำของแม่น้ำปากพูนที่มีมาอย่างยาวนาน สาเหตุที่สำคัญมาจากการชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นมุสลิม จึงมีการขายไก่ทอดมุสลิมขายปาฟองโก้อยู่มาก แล้วน้ำมันที่ใช้แล้วก็ทิ้งลงแม่น้ำปากพูน ให้น้ำเน่าเสีย โดยเฉพาะชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมสอง ฝั่งแม่น้ำปากพูนได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน ตระหนักถึงปัญหา จึงการทำประชาคมเพื่อหาทางแก้ไข รวมทั้งได้รับการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการร่วมคิดหาทางแก้ปัญหาด้วย จึงทำให้เกิดการคิดที่จะนำน้ำมันพืชที่ใช้แล้วมาผลิตเป็นไบโอดีเซล และเริ่มก่อตั้งโครงการขึ้นเมื่อปี 2549 โดยการสนับสนุนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน ที่มอบเครื่องผลิตไบโอดีเซลมาให้จำนวน 1 เครื่อง จากนั้น อบต. ได้ดัดแปลงเครื่องผลิตเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ประหยัดเวลาและพลังงานมากขึ้น ปัจจุบันไบโอดีเซลของ ต.ปากพูน ได้รับการรับรองมาตรฐานจากกระทรวงพลังงาน โดยไบโอดีเซลที่ผลิตได้ส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้กับเครื่องจักรกลของ อบต. และจำหน่ายให้แก่ชาวบ้านนำไปใช้กับเรือประมง ในราคาถูกลงกว่าน้ำมันดีเซล ในช่วงแรกชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมน้ำมัน

พืชที่ใช้แล้ว แต่หลังจาก อบต. โดยการสนับสนุนของสสส. รณรงค์ถึงสุขภาวะชุมชน ให้เห็นพิษภัยของน้ำมันใช้แล้วที่ทิ้งลงในแม่น้ำลำคลอง อีกทั้งยังก่อเกิดโรคร้ายอย่างมะเร็งได้หากใช้แล้วใช้อีก ทำใหชาวบ้านเริ่มตระหนักถึงปัญหาและให้ความร่วมมือในที่สุด ขณะเดียวกัน อบต. ก็มีกลยุทธ์ในการดึงชาวบ้านในตำบลปากพูนสามารถนำน้ำมันพืชใช้แล้วมาส่งให้แก่ อบต. เพื่อผลิตไบโอดีเซลด้วยการนำน้ำมันพืชใช้แล้ว 1 ลิตร แลกกับน้ำประปา 3,000 ลิตร ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

การสร้างชุมชนสุขภาวะ โดยการลดจำนวนผู้ป่วยเรื้อรัง เริ่มต้นในชุมชนปากพูนจะมีเจ้าหน้าที่ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) คอยรณรงค์ให้ความรู้และช่วยเหลือชาวบ้านให้ไม่ต้องเดินทางรักษาตัวที่สถานีนอนมัย หรือโรงพยาบาลเพื่อเป็นการช่วยลดเวลาและขั้นตอนในการรักษาได้ ตามโครงการ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ซึ่งที่ผ่านมาได้รับการตอบรับจากชุมชนอย่างดียิ่ง โดยสังเกตได้จากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชนซึ่งคนที่ป่วยเป็นโรคความดันเบาหวานมีจำนวนลดลงอย่างมาก ซึ่งวิธีการดูแลรักษานั้นจะมีเจ้าหน้าที่ ศสมช. ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านของผู้ป่วยเพื่อตรวจน้ำตาลในเลือด วัดความดัน ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตัวเองให้กับผู้ป่วย อีกทั้งยังมีการจัดให้ผู้ป่วยเบาหวานเข้าค่ายเพื่อศึกษาเรียนรู้วิธีการดูแล ตนเองอย่างละเอียด เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ป่วยสามารถดูแลตัวเองเป็นแถมยังจะช่วยดูแลคนรอบข้างได้ด้วย ส่วนผู้พิการ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้จะมีเจ้าหน้าที่ลงเยี่ยมที่บ้านทุกๆ 6 เดือน เพื่อดูแลและสังเกตความเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้ง

การคัดกรองผู้ป่วยทาง ศสมช. จะชวนคนในหมู่บ้านที่มีอาการป่วยเรื้อรังและเป็นกลุ่มเสี่ยงมาออกกำลังกาย ร่วมกันด้วยการเดินแอโรบิค โดยมีอาสาสมัครชุมชน(อสม.) เป็นผู้นำออกกำลังกาย อีกทั้งมีการเล่นโยคะ รำวง หรือทำกิจกรรมที่คนในหมู่บ้านต้องการ ซึ่งก่อนที่จะมีการออกกำลังกายจะมีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง เจาะเลือด เมื่อครบ 1 เดือนแล้วสังเกตได้ว่าคนที่เป็กลุ่มเสี่ยงจำนวนกว่า 80 เปอร์เซ็นต์กลับมีสุขภาพดีขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีคนในหมู่บ้านให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้นโดยมีคนที่มีาร่วมออกกำลังกายอายุมากที่สุด คือ 83 ปี น้อยที่สุดคือ 3 ขวบ การออกกำลังกายนั้นนอกจากจะช่วยใหสุขภาพแข็งแรงแล้วยังทำให้คนที่เข้าร่วม เกิดความสนุกสนานแถมยังเป็นการเพิ่มความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างคนใน ชุมชนที่มาทำกิจกรรมร่วมกัน

อีกทั้ง อบต. ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ ทั้งจากการจัดการเลี้ยงโคนมที่ทำให้คนในหมู่บ้านมีอาชีพเพิ่มขึ้น ทั้งเลี้ยงโค ปลูกหญ้า และขายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากโค ส่วนน้ำนมที่ได้้นอกจากขายให้คนในหมู่บ้านได้ดื่มจนโคแท้งจากเต้าแล้ว ยังนำเข้าโครงการนมโรงเรียนให้เด็กในชุมชนได้ดื่มกันอีกด้วย มูลโคก็นำไปหมักทำปุ๋ย และพยายามจะต่อยอดความรู้โดยการจะนำมูลที่เหลือมาผสมทำเป็นบ้านจากมูลโค

ทุนทางสังคมระดับมหภาค (Macro-level)

ทุนทางสังคมระดับมหภาค (Macro-level) เป็นทุนทางสังคมที่แฝงอยู่ในประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อที่ฝังอยู่ในชุมชน ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลต่อลักษณะชุมชน โดยเฉพาะ ประเพณีและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาถือว่ามีอิทธิพลต่อชุมชนปากพูนมาก ทั้งในด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และสภาพสังคม โดยจะเห็นได้จากประเพณีการทำบุญด้วยธูปเทียนและ ดอกไม้ เนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา ประเพณีการให้ทานไฟเป็นการทำบุญเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ เกิดความอบอุ่นในตอนเช้ามีดของคืนที่มีอากาศหนาวเย็น โดยใช้ลานวัดเป็นที่ก่อกองไฟแล้วทำ ขนมหวายพระภิกษุสงฆ์ ประเพณี ลากพระกลับวัด เป็นประเพณีทำบุญในวันออกพรรษา โดยมี การแตงนมพระ (หมายถึงพนมพระเป็นพานะที่ใช้บรรจุพระลาก) และอัญเชิญพระลาก (พระพุทธรูปยืน) ขึ้นประดิษฐานบน นมพระ และลากพระโดยใช้เชือกแบ่งผูกเป็น ๒ สาย เป็น สายผู้หญิงและสายผู้ชาย และใช้โพน ช้อง ระฆัง เป็นเครื่องตีให้จังหวะร่าเริงในการลากพระ คนลากจะเบียดเสียดกันสนุกสนานและประสานเสียงร้องบทลากพระเพื่อผ่อนคลาย และพิธีสารท เดือนสิบ เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลในบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวปากพูนนั้น สะท้อนให้เห็นความเชื่อและ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทั้งในเรื่อง เจริญกรรม บาปบุญ รวมไปถึงความเชื่อในเรื่องสิ่งเร้นลับ ผีสง และเทวดาด้วย ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนเป็นคนดี รู้จักการให้ทาน มีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ การเข้าร่วมกิจกรรมยังเป็นโอกาสได้รวมญาติที่อยู่ห่างไกล อีกทั้งยังได้พบปะพูดคุยกับคนในชุมชน

ก.5.2 การสัมมนาระดมความคิดเห็นในพื้นที่เป้าหมาย

การสัมมนาระดมความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชนปากพูน จัดขึ้น ณ ห้องประชุม องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชน อาสาสมัครชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนองค์การบริหาร ส่วนตำบล เป็นต้น รวมทั้งสิ้นจำนวน 42 คน สาระสำคัญต่างๆ จำแนกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย ส่วนที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม และส่วนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ประชากรและลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบจากสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ ก-37 พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาและเป็นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 61.9) อายุอยู่ในช่วงระหว่าง 31 – 45 ปี (ร้อยละ 47.6) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 64.3) ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 38.1) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนอยู่ในช่วง 41-60 ปี (ร้อยละ 40.4) เป็นหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 57.2) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 5 - 8 คน (ร้อยละ 52.4) มีงานทำ (ร้อยละ 92.4) ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานของรัฐ (ร้อยละ 33.3) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท (ร้อยละ 50.0) จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้อยู่ในช่วง 1 - 2 คน (ร้อยละ 59.5) รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 35.8) มีรายได้เพียงพอ (ร้อยละ 73.8) และมีภาระหนี้สิน (ร้อยละ 81.0)

ตารางที่ ก-37 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	16	38.1
หญิง	26	61.9
รวม	42	100.0
อายุ		
15 – 30 ปี	5	11.9
31 – 45 ปี	20	47.6
46 – 60 ปี	15	35.7
มากกว่า 60 ปี	2	4.8
รวม	42	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	8	19.0
สมรส	27	64.3
หม้าย	6	14.3
หย่า	1	2.4
แยกกันอยู่	-	-
รวม	42	100.0

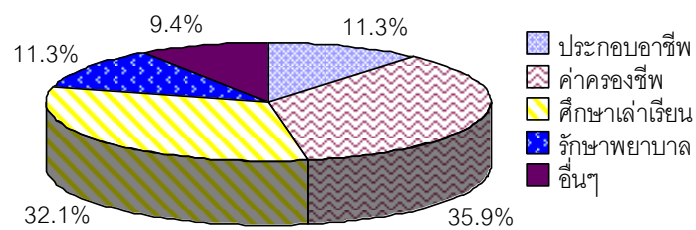
คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเรียน	-	-
ประถมศึกษา	5	11.9
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	7	16.7
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	12	28.5
ปริญญาตรี	16	38.1
สูงกว่าปริญญาตรี	2	4.8
รวม	42	100.0
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน		
1 – 20 ปี	12	28.6
21 – 40 ปี	11	26.2
41 – 60 ปี	17	40.4
มากกว่า 60 ปี	2	4.8
รวม	42	100.0
สถานภาพในครอบครัว		
เป็นหัวหน้าครอบครัว	24	57.2
ไม่ได้เป็นหัวหน้าครอบครัว	18	42.8
รวม	42	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 - 4 คน	19	45.2
5 - 8 คน	22	52.4
มากกว่า 8 คน	1	2.4
รวม	42	100.0
สถานภาพการทำงาน		
มีงานทำ	40	92.4
ระหว่างหางาน	1	2.4
ว่างงาน	1	2.4
รวม	42	100.0

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ	14	33.3
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	6	14.3
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	5	11.9
เกษตรกร	3	7.2
รับจ้างทั่วไป	8	19.0
แม่บ้าน	4	9.5
อื่นๆ	2	4.8
รวม	42	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	9	21.4
5,000 - 10,000 บาท	21	50.0
10,001 - 15,000 บาท	9	7.1
15,001 - 20,000 บาท	7	16.7
มากกว่า 20,000 บาท	2	4.8
รวม	42	100.0
จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีรายได้		
1 - 2 คน	25	59.5
3 - 4 คน	14	33.4
มากกว่า 4 คน	3	7.1
รวม	42	100.0
รายได้ทั้งครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 5,000 บาท	2	4.8
5,000 - 10,000 บาท	11	26.2
10,001 - 15,000 บาท	8	19.0
15,001 - 20,000 บาท	6	14.2
มากกว่า 20,000 บาท	15	35.8
รวม	42	100.0

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ความเพียงพอของรายได้		
เพียงพอ	31	73.8
ไม่เพียงพอ	11	26.2
รวม	42	100.0
ภาระหนี้สิน		
มีหนี้สิน	34	81.0
ไม่มีหนี้สิน	8	19.0
รวม	42	100.0

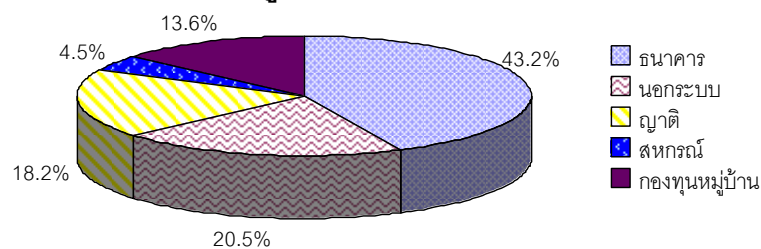
ที่มา : จากการสำรวจ

แผนภาพที่ ก-73 ร้อยละของวัตถุประสงค์หนี้สิน

จากแผนภาพที่ ก-73 พบว่า วัตถุประสงค์หลักของหนี้สินคือ ค่าครองชีพ เช่น ค่าอาหาร ที่พัก รองลงมาคือ ค่าศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน ค่ารักษาพยาบาล ค่าประกอบอาชีพ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 35.9 32.1 11.3 11.3 และ 9.4 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-74 ร้อยละของแหล่งกู้ยืม

จากแผนภาพที่ ก-74 พบว่า แหล่งของการกู้ยืม คือ ธนาคาร รองลงมาคือ กู้ยืมนอกระบบ สหกรณ์ ญาติ กองทุนหมู่บ้าน และสหกรณ์ ตามลำดับ (ร้อยละ 43.2 20.5 18.2 13.6 และ 4.5 ตามลำดับ)

ส่วนที่ 2 การเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย

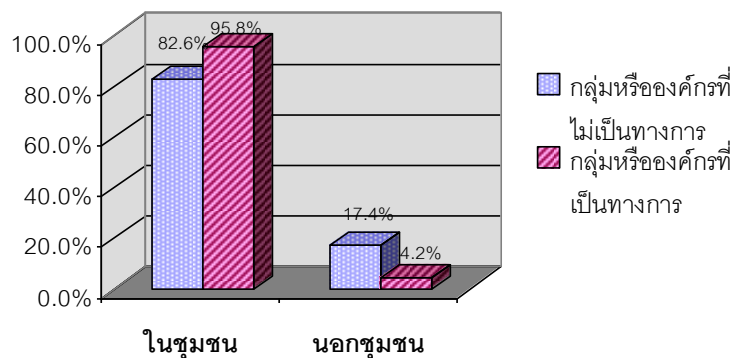
จากตารางที่ ก-38 พบว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการร้อยละ 59.5 และกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการร้อยละ 69.0 จะเห็นว่า มีการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการมากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเล็กน้อย และในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรนั้นจำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเฉลี่ยมีมากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ โดยจะเห็นได้จากจำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 กลุ่ม ส่วนจำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการเฉลี่ยเท่ากับ 1.79 กลุ่ม อีกทั้งเมื่อเปรียบเทียบจำนวนครั้งที่เข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรแล้วพบว่า กลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการมีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 ครั้งต่อเดือน ซึ่งมากกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการที่มีการเข้าร่วมกลุ่มเฉลี่ยเท่ากับ 1.89 ครั้งต่อเดือน

ตารางที่ ก-38 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ประเด็น	การเข้าร่วมกลุ่ม		จำนวนกลุ่มที่เข้าร่วม		จำนวนครั้งที่เข้าร่วม	
		จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ยต่อเดือน
1) กลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ	เข้าร่วม	25	59.5	2.64	2.08	2.22
	ไม่ได้เข้าร่วม	17	40.5			
	รวม	42	100.0			
2) กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ	เข้าร่วม	29	69.0	1.79	1.01	1.89
	ไม่ได้เข้าร่วม	13	31.0			
	รวม	42	100.0			

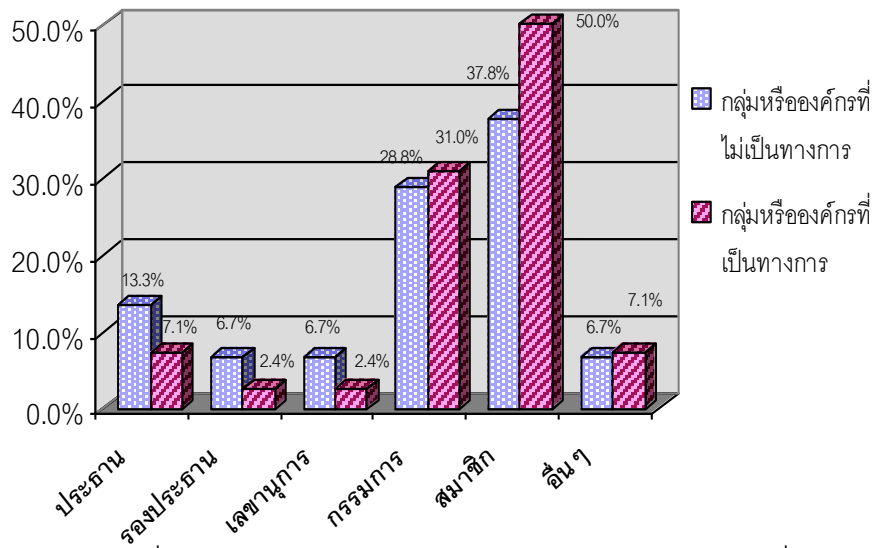
ที่มา : จากการสำรวจ

แผนภาพที่ ก-75 ร้อยละของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าร่วมจำแนกตามพื้นที่

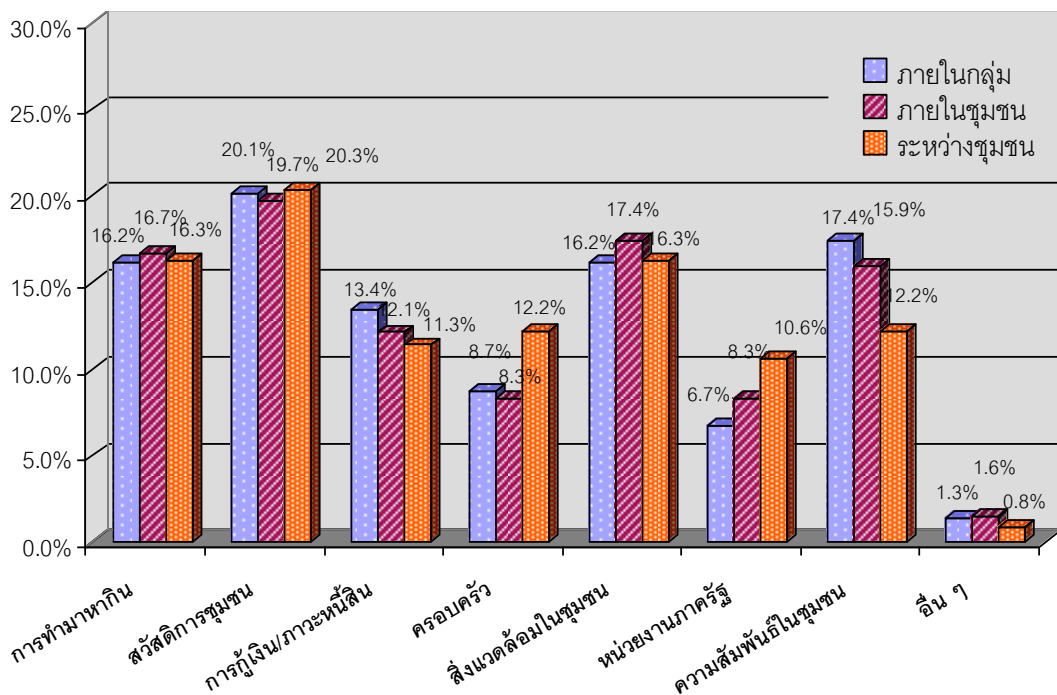
จากแผนภาพที่ ก-75 พบว่า กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มหรือองค์กรที่อยู่ภายในชุมชน (ร้อยละ 95.8 และ 82.6 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-76 ร้อยละของบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

จากแผนภาพที่ ก-76 พบว่า บทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นทางการ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิก รองลงมาคือ กรรมการ ประธาน บทบาทอื่นๆ รองประธาน และเลขานุการ ตามลำดับ (ร้อยละ 50.0 31.0 7.1 7.1 2.4 และ 2.4 ตามลำดับ) ส่วนบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ คือส่วนใหญ่เป็นสมาชิก รองลงมาคือ กรรมการ ประธาน รองประธาน เลขานุการและอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 37.8 28.8 13.3 6.7 6.7 และ 16.7 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-77 ร้อยละของการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในระดับต่างๆ

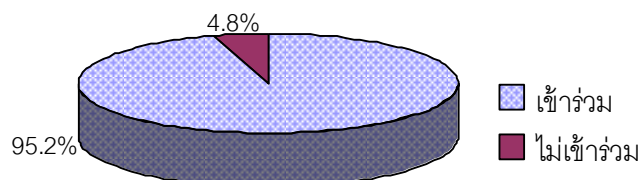

จากแผนภาพที่ ก-77 พบว่า ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มหรือองค์กรของตนเองที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ สวัสดิการชุมชน รองลงมาคือ ความสัมพันธ์ในชุมชน การทำมาหากิน ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สินปัญหาครอบครัว ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และปัญหาอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 20.1 17.4 16.2 16.2 13.4 8.3 6.7 และ 1.3 ตามลำดับ)

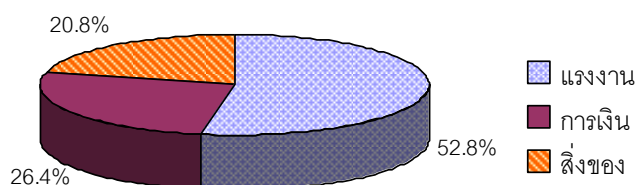
ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มภายในชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ สวัสดิการชุมชน รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การทำมาหากิน ความสัมพันธ์ในชุมชน การกู้เงิน/ภาระหนี้สิน ปัญหาครอบครัว และปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และปัญหาอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 19.7 17.4 16.7 15.9 12.1 8.3 6.7 1.6 และ 5.1 ตามลำดับ)

ประเด็นที่มีการพูดคุยหรือปัญหา/แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากที่สุด คือ สวัสดิการชุมชน รองลงมาคือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การทำมาหากิน ความสัมพันธ์ในชุมชน ปัญหาครอบครัว การกู้เงิน/ภาระหนี้สินปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ และปัญหาอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 20.3 16.3 16.3 12.2 12.2 11.3 10.6 และ 0.8 ตามลำดับ)

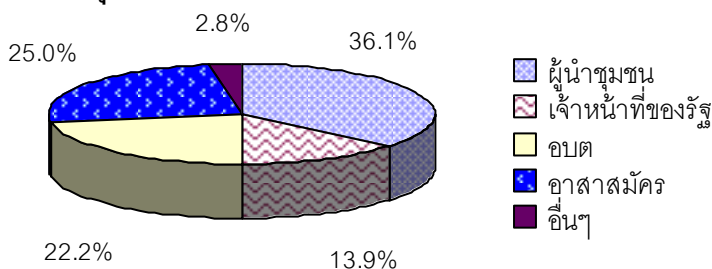
แผนภาพที่ ก-78 ร้อยละของการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

แผนภาพที่ ก-79 ร้อยละของรูปแบบในการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

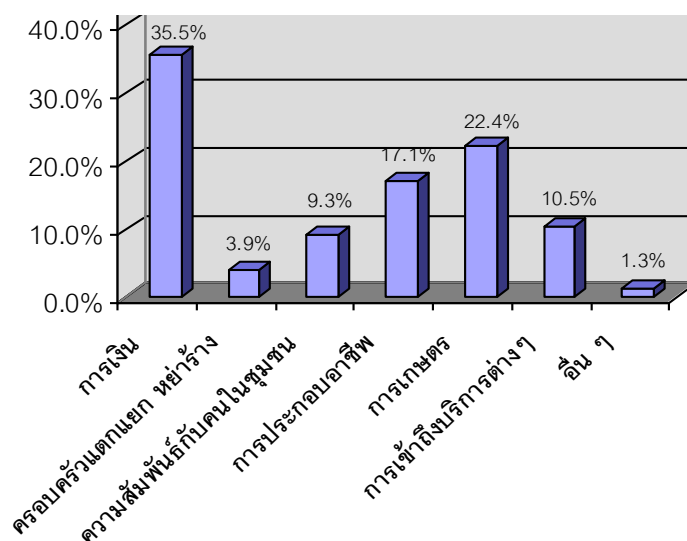

แผนภาพที่ ก-80 ร้อยละของบุคคลที่ประสานด้านการบริจาคเงินในการช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

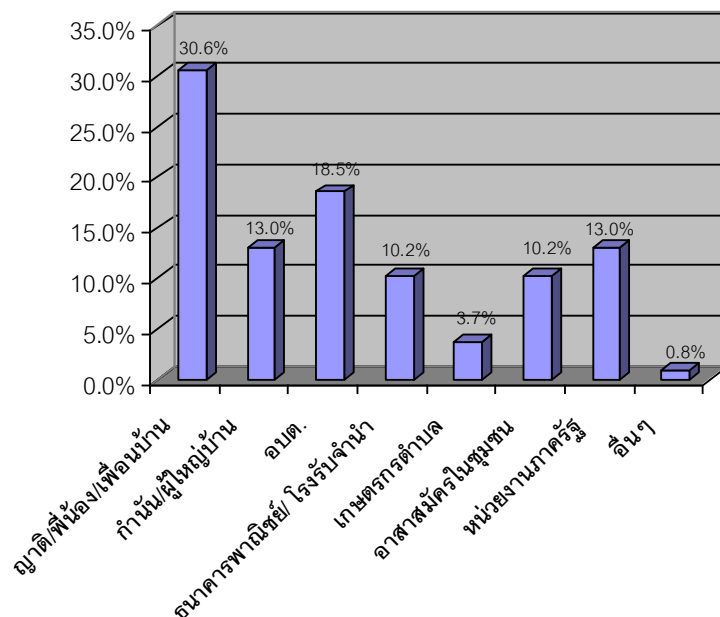
จากแผนภาพที่ ก-78 ก-79 และ ก-80 พบว่า มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งหมดร้อยละ 95.2 โดยเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ งานบุญ บุญกุศลสังฆกรรมวัด พัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความช่วยเหลือโดยการช่วยด้านแรงงาน รองลงมาคือ ด้านการเงิน และด้านสิ่งของตามลำดับ (ร้อยละ 52.8 26.4 และ 20.8 ตามลำดับ) โดยความช่วยเหลือด้านการเงินนั้น นิยมช่วยผ่านทางผู้นำชุมชน รองลงมาคือ อาสาสมัครชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เจ้าหน้าที่ของรัฐ และอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 36.1 25.0 22.2 13.9 และ 2.8ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-81 ร้อยละของปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมา

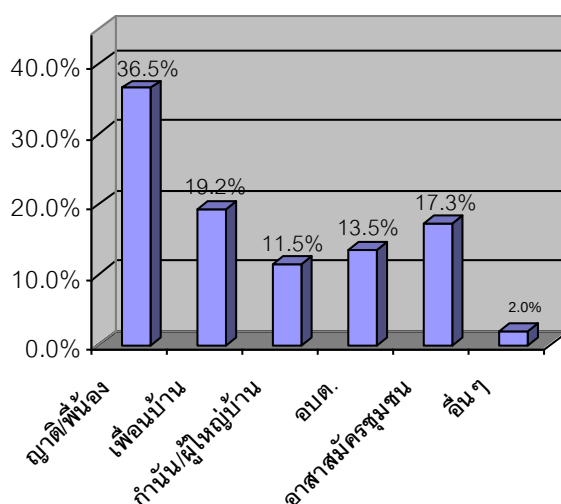
จากแผนภาพที่ ก-81 พบว่า ปัญหาที่ประสบใน 1 ปีที่ผ่านมาส่วนมากจะเป็นปัญหาทางการเงิน รองลงมาคือ การเกษตร การประกอบอาชีพการเข้าถึงบริการต่างๆ และความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ครอบครัแตกแยกหย่าร้าง และปัญหาอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 35.5 22.4 17.1 10.5 9.3 3.9 และ 1.3 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-82 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือได้

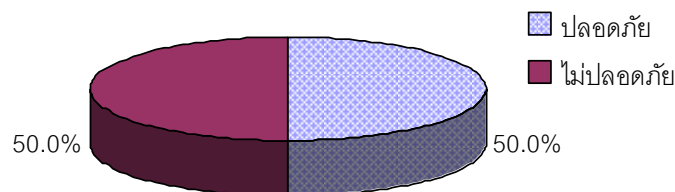
จากแผนภาพที่ ก-82 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีที่เกิดปัญหา คือ ญาติ/พี่น้อง/เพื่อนบ้าน รองลงมาคือ องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานภาครัฐ อาสาสมัครในชุมชน ธนาคารพาณิชย์/โรงพยาบาล เกษตรตำบล และบุคคลอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 30.6 18.5 13.0 13.0 10.2 10.2 3.7 และ 0.8 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-83 ร้อยละของบุคคลหรือหน่วยงานที่สามารถขอความช่วยเหลือในกรณีเร่งด่วน

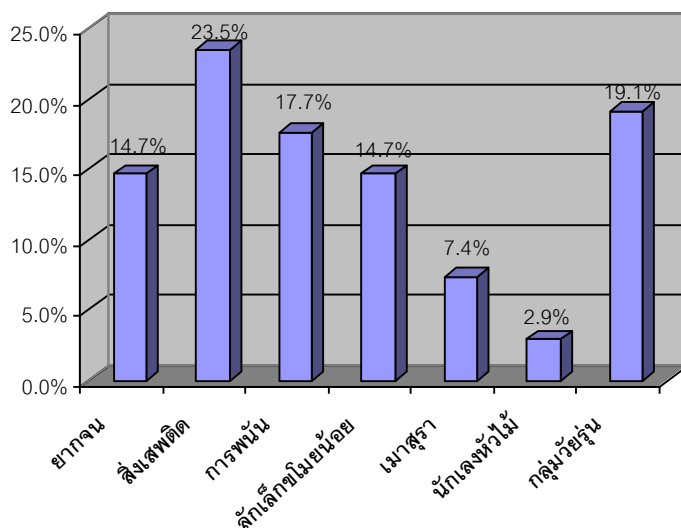

จากแผนภาพที่ ก-83 พบว่า บุคคลหรือหน่วยงานส่วนใหญ่ที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ในกรณีเร่งด่วน(เจ็บป่วย/ประสบอุบัติเหตุ) คือ ญาติ/พี่น้อง รองลงมาคือ เพื่อนบ้าน อาสาสมัคร ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และบุคคลอื่นๆ (ร้อยละ 36.5 19.2 17.3 13.5 11.5 และ 2.0 ตามลำดับ)

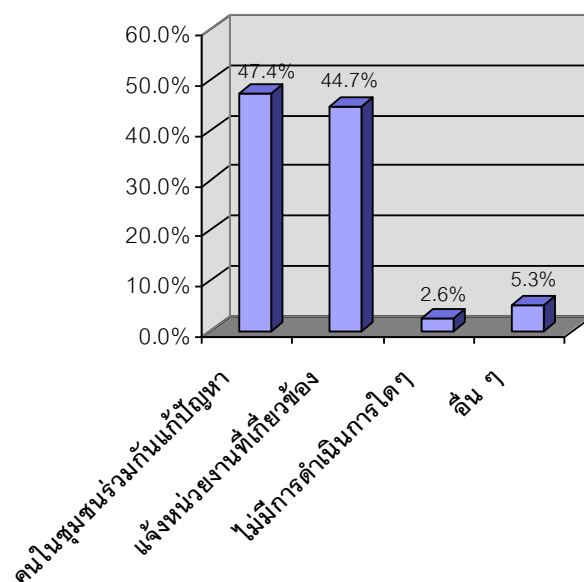
แผนภาพที่ ก-84 ร้อยละของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน

แผนภาพที่ ก-85 ร้อยละของสาเหตุที่ทำให้ชุมชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

แผนภาพที่ ก-86 ร้อยละของวิธีการที่คนในชุมชนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน

จากแผนภาพที่ ก-84 ก-85 และ ก-86 พบว่า ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพียงร้อยละ 50 ซึ่งสาเหตุความไม่ปลอดภัยส่วนใหญ่มาจาก สิ่งเสพติด กลุ่มวัยรุ่นมั่วสุม การพนัน ความยากจน การลักเล็กขโมยน้อย เมาสุราอาละวาด และนักเลงหัวไม้ ตามลำดับ (ร้อยละ 23.5 19.1 17.7 14.7 14.7 7.4 และ 2.9 ตามลำดับ) และวิธีการส่วนใหญ่ที่คนในชุมชนดำเนินการเพื่อ

แก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน คือ คนในชุมชนร่วมกันแก้ปัญหา รองลงมา คือ แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการวิธีอื่นๆ และไม่มีการดำเนินการใดๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 47.4 44.7 5.3 และ 2.6 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-39 พบว่า มีการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำกลุ่มถึงร้อยละ 95.2 ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในระดับชุมชน และระดับชาติมีส่วนร่วมร้อยละ 100

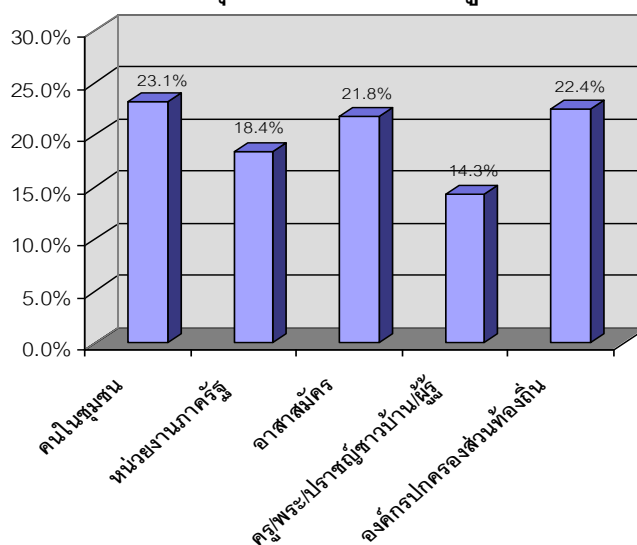
ตารางที่ ก-39 ร้อยละของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับต่างๆ

ประเด็น			
		จำนวน	ร้อยละ
1) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้นำกลุ่ม	มี	40	95.2
	ไม่มี	2	4.8
	รวม	42	100.0
2) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชุมชน	มี	42	100.0
	ไม่มี	-	-
	รวม	42	100.0
3) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับชาติ	มี	42	100.0
	ไม่มี	-	-
	รวม	42	100

ที่มา : จากการสำรวจ

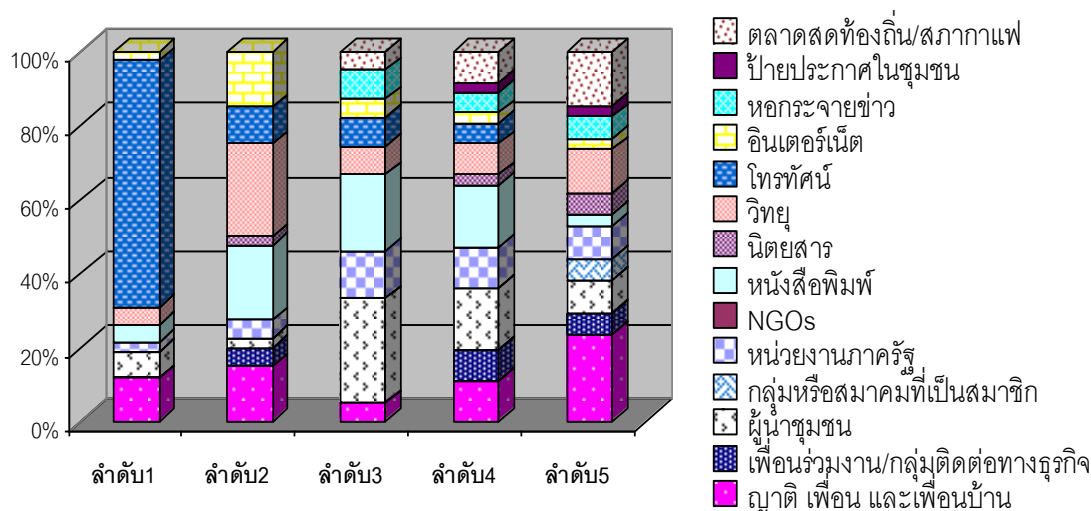
ส่วนที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

แผนภาพที่ ก-87 ร้อยละของบุคคลที่เข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

จากแผนภาพที่ ก-87 พบว่า บุคคลส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละครั้ง คือ คนในชุมชน รองลงมาคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอาสาสมัคร หน่วยงานภาครัฐ และครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ ตามลำดับ (ร้อยละ 23.1 22.4 21.8 18.4 และ 14.3 ตามลำดับ)

แผนภาพที่ ก-88 ร้อยละของแหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่เข้าถึง เช่น ราคาสินค้าเกษตร ความรู้ทางการเกษตร สภาพดินฟ้าอากาศ เป็นต้น จำแนกตามลำดับการเข้าถึงข้อมูล

จากแผนภาพที่ ก-88 แสดง แหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่เข้าถึงมากที่สุดในแต่ละลำดับ โดยแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงลำดับ 1 คือ โทรทัศน์(ร้อยละ 66.7) ลำดับ 2 คือ วิทย์(ร้อยละ 25.0) ลำดับ 3 คือ ผู้นำชุมชน(ร้อยละ 28.2) ลำดับ 4 คือ หนังสือพิมพ์(ร้อยละ 16.7) และลำดับ 5 คือ ญาติ เพื่อน และเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 23.5 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-40 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการออมทรัพย์ในชุมชน (ออมฝากธนาคาร กระบอกออม มีเทศกาลกำหนดการออมที่ดีและมากกว่าเดิม) ได้มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.68) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านอื่นๆ ได้แก่ การปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่ วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่มผลผลิต/ไร่) การผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพผลผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การลดการสูญเสียขณะผลิต) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้หลากหลายชนิดขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้าชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การค้นพบช่องทางการขาย)การบริหารจัดการเงินกองทุนของชุมชน(กลุ่มออมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุนสหกรณ์ ฯลฯ) ให้เกิดดอกออกผล การสงเคราะห์ชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้านการขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางการลงทุนของชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชนมากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา) และการบริหารจัดการตลาดสินค้าชุมชน (ความรู้ในการรวบรวมสินค้า

การระบายสินค้าสู่ตลาด การตรวจสอบตลาด) มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ(ค่าเฉลี่ย 3.37 3.29. 3.25 3.23 3.23 3.21 และ 3.13 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-40 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การปลูกพืชผลการเกษตร (ปลูกพืชชนิดใหม่ วิธีการประหยัดต้นทุนการผลิต วิธีการเพิ่มผลผลิต/ไร่)	มี	40	95.2	3.37	0.59
	ไม่มี	2	4.8		
	รวม	42	100.0		
2) การผลิตสินค้า OTOP (วิธีการเพิ่มคุณภาพผลผลิต การพัฒนารูปแบบสินค้า การลดการสูญเสียขณะผลิต)	มี	39	92.9	3.23	0.71
	ไม่มี	3	7.1		
	รวม	42	100.0		
3) การบริหารจัดการตลาดสินค้าชุมชน (ความรู้ในการรวบรวมสินค้า การระบายสินค้าสู่ตลาด การตรวจสอบตลาด)	มี	38	90.5	3.13	0.88
	ไม่มี	4	9.5		
	รวม	42	100.0		
4) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เดิมแปรรูปให้หลากหลายชนิดขึ้น ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น)	มี	41	97.6	3.29	0.75
	ไม่มี	1	2.4		
	รวม	42	100.0		
5) การสร้างเครือข่ายการผลิต/การตลาด สินค้าชุมชน (การแบ่งส่วนผลิต เพิ่มฐานการผลิต การค้นพบช่องทางทางการขาย)	มี	40	95.2	3.25	0.78
	ไม่มี	2	4.8		
	รวม	42	100.0		
6) การอบรมทรัพยากรในชุมชน (อบรมผู้ประกอบการ มีเทคนิคกำหนดการอบรมที่ดีและมากกว่าเดิม)	มี	41	97.6	3.68	0.82
	ไม่มี	1	2.4		
	รวม	42	100.0		
7) การขยายการลงทุน/การร่วมทุนกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน (การค้นพบช่องทางทางการลงทุนของชุมชน การร่วมลงทุนกับองค์กรนอกชุมชนมากกว่า 1 ปีที่ผ่านมา)	มี	39	92.9	3.21	0.85
	ไม่มี	3	7.1		
	รวม	42	100.0		
8) การบริหารจัดการเงินกองทุนของชุมชน(กลุ่มออมทรัพย์ กข.คจ. กองทุน 1 ล้านบาท กองทุนสหกรณ์ ฯลฯ) ให้เกิดดอกออกผล การสงเคราะห์ชุมชน และขยายการสร้างรายได้หมู่บ้าน	มี	40	95.2	3.23	0.92
	ไม่มี	2	4.8		
	รวม	42	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-41 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านสังคม ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านการดูแลสุขภาพคนในชุมชน การจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน การจัดการศึกษาของคนในชุมชน การสร้างความสามัคคีในชุมชน การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การเฝ้าระวัง ฯลฯ) การควบคุมโรคเอดส์และยาเสพติดในชุมชน และการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยมีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.29 4.12 4.05 3.93 3.73 3.63 และ 3.59 ตามลำดับ) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านอื่นๆ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน และการลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน (การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง ฯลฯ) มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย 3.44 และ 3.43 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-41 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านสังคม

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การลดความแตกแยกของครอบครัวในชุมชน (การจัดกิจกรรม วิธีการจัดการชุมชน การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	39	92.9	3.43	0.68
	ไม่มี	3	7.1		
	รวม	42	100.0		
2) การแก้ไขปัญหาเยาวชน (การจัดกิจกรรม การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี	41	97.6	3.73	0.77
	ไม่มี	1	2.4		
	รวม	42	100.0		
3) การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว	มี	37	88.1	3.59	0.89
	ไม่มี	5	11.9		
	รวม	42	100.0		
4) การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทในชุมชน	มี	41	97.6	3.44	0.81
	ไม่มี	1	2.4		
	รวม	42	100.0		
5) การสร้างความสามัคคีในชุมชน	มี	40	95.2	3.93	0.80
	ไม่มี	2	4.8		
	รวม	42	100.0		
6) การควบคุมโรคเอดส์และยาเสพติดในชุมชน	มี	40	95.2	3.63	0.77
	ไม่มี	2	4.8		
	รวม	42	100.0		

รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์

โครงการ “นวัตกรรมของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืน”

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ		ค่าเฉลี่ย	S.D.
7) การจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน	มี	42	100.0	4.12	0.71
	ไม่มี	-	-		
	รวม	42	100.0		
8) การดูแลสุขภาพของคนในชุมชน	มี	42	100.0	4.29	0.60
	ไม่มี	-	-		
	รวม	42	100.0		
9) การจัดการศึกษาของคนในชุมชน	มี	42	100.0	4.05	0.79
	ไม่มี	-	-		
	รวม	42	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-42 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆด้านการเมืองการปกครอง และส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้าน การพัฒนาขีดความรู้ ความสามารถ และภาวะการณเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน มีการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 3.74) ส่วนในประเด็นการเรียนรู้ร่วมกันด้านอื่นๆ ได้แก่ การลดการซื้อสิทธิขายเสียง ของชุมชน และการร้องเรียนและ/หรือการตรวจสอบความโปร่งใสของชุมชนมีการนำไปใช้ ประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ(ค่าเฉลี่ย 3.32 และ 3.16 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-42 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านการเมืองการปกครอง

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน			การนำไปใช้ประโยชน์	
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การลดการซื้อสิทธิขายเสียงของชุมชน	มี	37	88.1	3.32	1.18
	ไม่มี	5	11.9		
	รวม	42	100.0		
2) การพัฒนาขีดความรู้ความสามารถ และภาวะการณเป็นผู้นำของประชาชนในชุมชน	มี	42	100.0	3.74	0.85
	ไม่มี	-	-		
	รวม	42	100.0		
3) การร้องเรียนและ/หรือการตรวจสอบความโปร่งใสของชุมชน	มี	37	88.1	3.16	1.21
	ไม่มี	5	11.9		
	รวม	42	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-43 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านวัฒนธรรมประเพณี ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในประเด็นทางด้าน การรักษาจารีตประเพณีในชุมชน การนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา การค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่น การสืบสานฟื้นฟูประเพณีชุมชน และการกลั่นกรองวัฒนธรรมชุมชน โดยมีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ย 4.05 4.05 4.00 3.95 และ 3.79 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-43 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณี

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน		การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การรักษาจารีตประเพณีในชุมชน	มี	41	97.6	4.05
	ไม่มี	1	2.4	0.55
	รวม	42	100.0	
2) การนำประชาชนร่วมกิจกรรมทางศาสนา	มี	40	95.2	4.05
	ไม่มี	2	4.8	0.64
	รวม	42	100.0	
3) การสืบสานฟื้นฟูประเพณีชุมชน	มี	40	95.2	3.95
	ไม่มี	2	4.8	0.64
	รวม	42	100.0	
4) การกลั่นกรองวัฒนธรรมชุมชน	มี	42	100.0	3.79
	ไม่มี	-	-	0.75
	รวม	42	100.0	
5) การค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่น	มี	42	100.0	4.00
	ไม่มี	-	-	0.80
	รวม	42	100.0	

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ ก-44 พบว่า การเรียนรู้ร่วมกันในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในประเด็นทางด้านการเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม การเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน (วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ) และการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้านชุมชน สร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน) ได้มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.81 3.79 3.61 และ 3.60 ตามลำดับ) ส่วนประเด็นการประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และค้นพบการใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของไฟฟ้าและน้ำมัน มีการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอยู่ในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย 3.48)

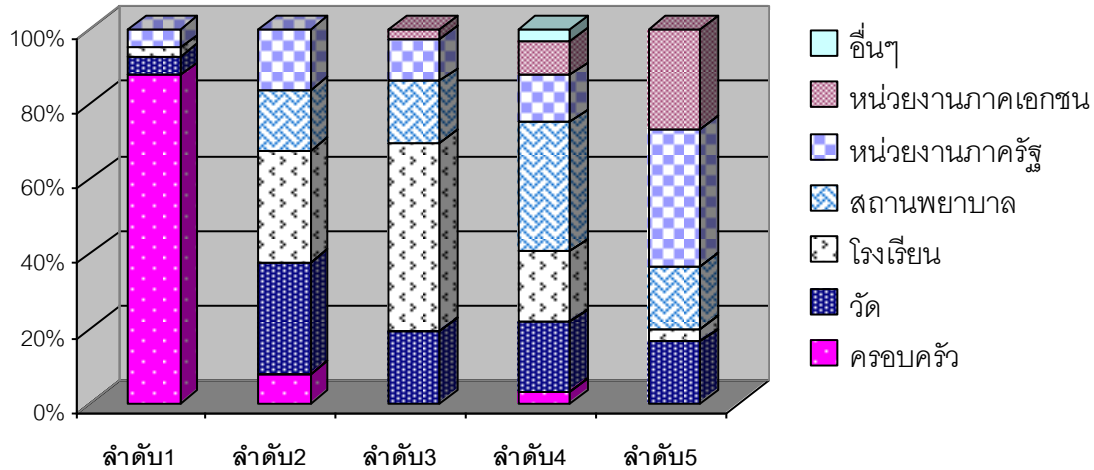
ตารางที่ ก-44 ค่าเฉลี่ย ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการเรียนรู้ร่วมกันและการนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ประเด็น	การเรียนรู้ร่วมกัน		การนำไปใช้ประโยชน์	
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) การเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม	มี 42	100.0	3.81	0.92
	ไม่มี -	-		
	รวม 42	100.0		
2) การเฝ้าระวังความคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ	มี 42	100.0	3.79	0.90
	ไม่มี -	-		
	รวม 42	100.0		
3) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษของชุมชน (วิธีการจัดการ การแปรรูป การเฝ้าระวัง ฯลฯ)	มี 41	97.6	3.61	0.95
	ไม่มี 1	2.4		
	รวม 42	100.0		
4) การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร ในการเฝ้าระวัง สิ่งแวดล้อมชุมชน (สร้างเครือข่ายภายในหมู่บ้าน ชุมชน สร้างเครือข่ายกับองค์กรนอกหมู่บ้านชุมชน)	มี 42	100.0	3.60	0.99
	ไม่มี -	-		
	รวม 42	100.0		
5) การประหยัดพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน และค้นพบ การใช้พลังงานทดแทน ลดความสิ้นเปลืองของ ไฟฟ้าและน้ำมัน	มี 42	100.0	3.48	0.92
	ไม่มี -	-		
	รวม 42	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ

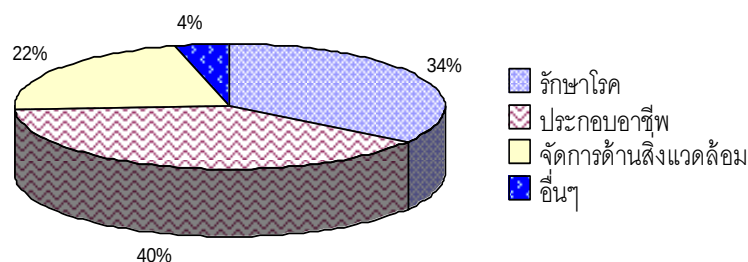
ส่วนที่ 4 บทบาทของสถาบันในสังคม

แผนภาพที่ ก-89 ร้อยละของสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนจำแนกตามลำดับ

จากแผนภาพที่ ก-89 พบว่า สถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนมากที่สุดในแต่ละลำดับ โดยสถาบันที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนเป็นลำดับ 1 คือ สถาบันครอบครัว (ร้อยละ 87.5) ลำดับ 2 คือ สถาบันศาสนา (ร้อยละ 29.7) ลำดับ 3 คือ สถาบันการศึกษา (ร้อยละ 50.0) ลำดับ 4 คือ สถาบันสาธารณสุข (ร้อยละ 34.4) และลำดับ 5 คือ สถาบันภาครัฐ (ร้อยละ 36.7)

แผนภาพที่ ก-90 ร้อยละของการนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ

จากแผนภาพที่ ก-90 พบว่า ภูมิปัญญาส่วนใหญ่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบอาชีพ รองลงมาคือ การรักษาโรค การจัดการสิ่งแวดล้อม และใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ตามลำดับ (ร้อยละ 40.0 34.0 22.0 และ 4.0 ตามลำดับ)

จากตารางที่ ก-45 พบว่า ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนและตัวท่าน โดยมีระดับการช่วยเหลือตัวท่านและชุมชนอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ(ค่าเฉลี่ย 3.67 และ 3.66 ตามลำดับ)

ตารางที่ ก-45 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของบทบาทครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ ในการช่วยเหลือท่านและชุมชน

ประเด็น	ความคิดเห็น		ระดับการช่วยเหลือ		
		จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือท่าน	มี	42	100.0	3.67	0.72
	ไม่มี	-	-		
	รวม	42	100.0		
2) ครู/พระ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ มีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชน	มี	42	100.0	3.66	0.65
	ไม่มี	-	-		
	รวม	42	100.0		

ที่มา : จากการสำรวจ